

Anette Sivertstøl

«I dag er det mori sjølv som seier: Drep barnet!»

En diskursanalyse av abortmotstanderdiskursen i
kristen presse 1974-1978

Masteroppgave i Historie

Veileder: Maria Fritsche

Mai 2021

Anette Sivertstøl

«I dag er det mori sjølv som seier: Drep barnet!»

En diskursanalyse av abortmotstanderdiskursen i kristen presse 1974-1978

Masteroppgave i Historie
Veileder: Maria Fritsche
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Forord

Motivasjonen for å undersøke 1970-tallets abortmotstand startet allerede våren 2019. Da skrev jeg bacheloroppgave om abortdebatten høsten 1974 og undersøkte abortmotstandernes språkbruk gjennom avisene *Vårt Land* og *Dagen*. I arbeidet så jeg at det lå mye mer materiale i disse avisene mellom 1974 og 1978 som burde bli analysert. Samtidig ble jeg motivert til å skrive mer om dette temaet fordi jeg mener forskningen på norske abortmotstandere er utilstrekkelig og mager. Derfor tenkte jeg at dette temaet var perfekt for en masteroppgave, og målet med denne oppgaven er å øke kunnskapen og historien om norske abortmotstandere. Det har vært to innholdsrike masterår på Dragvoll som til slutt har kulminert i denne oppgaven. Arbeidet med denne oppgaven har vært særdeles lærerik, selv om det i enkelte perioder har vært krevende. Det har vært utfordrende og uhyre spennende å jobbe med masteroppgaven. Jeg vil gjerne takke min første veileder, Britta Kägler, for god støtte i starten av arbeidet. Maria Fritsche tok over veilederrollen i mitt siste masterår, og jeg vil derfor rette en spesielt stor takk til Fritsche. Hennes grundige tilbakemeldinger har bidratt til at jeg har strukket meg enda lenger og hennes detaljerte tilbakemeldinger har ført til at oppgaven har blitt noe jeg kan være stolt over.

Jeg vil også rette en stor takk til avisen *Dagen* som ga meg gratis tilgang på deres digitale arkiv i disse to masterårene. Denne tilgangen har muliggjort denne oppgaven og tilgangen har vært gull verdt i arbeidet med kildematerialet.

Når man jobber med såpass store oppgaver kan man fort bli blind på egen tekst, samtidig som man er innkapslet i sin egen boble. Dermed har det også vært viktig å få tilbakemeldinger fra noen som står utenfor masterboblen min, og derfor fortjener Maria Antonie Sæther en takk for å bistå med utenforstående og nyttige tilbakemeldinger på arbeidet.

I løpet av disse to årene har jeg hatt mange interessante samtaler om 1970-tallets abortkamp, som har gitt meg mye å reflektere over. En som har fungert som en uformell kristendomskonsulent for meg er pappa: Så tusen takk pappa!

Til slutt ønsker jeg å takke min kjære Kristian Kanck for alltid å ha vært tilgjengelig for en diskusjon om 1970-tallets abortmotstand. Jeg er evig takknemlig for hans oppmuntrende støtte og våre interessante samtaler om abort gjennom hele arbeidsprosessen.

Forkortelser:

FAMSA – Folkeaksjonen mot selvbestemt abort

Ap – Arbeiderpartiet

KrF – Kristelig Folkeparti

SV – Sosialistisk Venstreparti

Innhold

Kapittel 1: Innledning	4
1.1 Problemstilling og avgrensning	5
1.2 Forskningslitteratur.....	6
1.3 Diskursteori og metode	10
1.4 Metodologiske utfordringer.....	12
1.5 Valg av kilder	13
1.6 Hovedfunn og oppgavens oppbygging.....	15
Kapittel 2: 1970-tallets abortkamp og temaets relevans	17
2.1 Aksjon mot liberalisering	17
2.2 Kompromissloven – en skuffelse for begge sider	18
2.3 Abortmotstandernes tap	20
2.4 Internasjonal utvikling	21
2.5 Temaets fortsatte relevans	23
Kapittel 3: Abort truer samfunnet	25
3.1 Satans forføreriske spill og Guds vrede	25
3.2 Hedendommen kommer tilbake	31
3.3 Abortkrigen.....	38
3.4 Konklusjon.....	43
Kapittel 4: En ekte kvinne føder barn	45
4.1 Kvinnen er sin biologiske og reproduktive funksjon	45
4.2 Den emosjonelle og ustabile kvinnen	57
4.3 Seksualitet.....	62
4.4 Det vanskelige med voldtekt	74
4.5 Konklusjon.....	75
Kapittel 5: «Da jeg bare var et foster, så dine øyne meg»	78
5.1 Fosteret – et menneskeindivid	78
5.2 Fosterets hellighet	86
5.3 Konklusjon.....	88
Kapittel 6: Konklusjon	90
Kilder og litteratur	96
Primærkilder	96
Litteratur	101
Oppslagsverk og netressurser	106

Kapittel 1: Innledning

«Han (Gud) ser blodet flyter av de vergeløse fostre som blir drept! Men snart vil Gud vredes dom ramme morderne og alle deres medhjelpere på den måten at de selv blir drept - når atomkrigen bryter løs!»¹

Sitatet over er hentet fra avisen *Dagen*, en av de norske kristne avisene som sto sterkt imot selvbestemt abort på 1970-tallet. Helt siden kvinnesaksforkjemper Katti Anker Møller fremmet forslag om selvbestemt abort tidlig på 1900-tallet, har abort vært et kontroversielt tema i Norge.² Abort har vært illegalt og straffbart for kvinnen og for den som har utført inngrepet, men ønsket om å bestemme over egen reproduksjon har stått sterkt blant mange i kvinnebevegelsen siden tidlig 1900-tallet. På den andre siden har motstanderne kjempet imot forsøk på liberaliseringer av lovene som har regulert abort. I 1960 kom det en egen lov om abort som ble iverksatt i 1964.³ Inntil da hadde abort blitt regulert av straffeloven. 1960-loven innførte abortnemnder som et kontrollorgan, og utvidete medisinske kriterier for abortinngrep ble tillatt, men utvidelsen var styrt av behovet for nye måter å kontrollere kvinner og abortvirksomheten på.⁴ Loven tillot abort kun etter strenge indikasjoner og kvinnen selv kunne fremdeles ikke bestemme over eget svangerskap.⁵ I 1969 programfestet Arbeiderpartiet selvbestemt abort. Selvbestemt abort innebærer at en gravid kvinne kan kreve å få utført abort dersom hun selv ønsker det. På 1970-tallet argumenterte Ap for selvbestemt abort ut fra at kvinner selv hadde best innsikt i egen situasjon og at kvinner hadde rett til å bestemme over egen kropp. Ap argumenterte også imot nemndene for å sikre likebehandling og unngå geografisk og klassebasert urettferdighet.⁶ Det at Ap programfestet selvbestemt abort åpnet opp for en intens abortdebatt på 1970-tallet der stridens kjerne handlet om hvem som skulle ha det avgjørende ordet når det kom til abort. 5.april 1974 kom Arbeiderparti-regjeringen med utspill om å holde valgløftet.⁷ Gjennom stortingsmeldingen om barnefamiliens levevilkår, Stortingsmelding 51, fremmet regjeringen forslag om selvbestemt abort.⁸ Spørsmålet om

¹ Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

² Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida. (2001). Linjer i norsk abortlovgivning og abortpolitikk. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 4, (nr.1): 40

³ Gotaas, Anne-Marit, Gulli, Brita, Melby, Kari & Schiøtz, Aina. (1980). *Det Kriminelle kjønn: Om barnefødsel i dølgsmål, abort og prostitusjon: Bidrag til norsk kvinnehistorie*. Oslo: Pax: 129

⁴ Gotaas, Anne-Marit m.fl 1980: 129-130

⁵ Aanesen, Ellen. (Red.) (2018). *Vi var mange: Kvinneaktivister fra 70-tallet forteller*. Oslo: Oktober: 50

⁶ Danielsen, Hilde, Larsen, Eirinn, & Owesen, Ingeborg W. (2015). *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*. Bergen: Fagbokforlaget: 312

⁷ Aanesen, Ellen 2018: 303

⁸ Elvbakken, Kari Tove 2013

kvinnen selv kunne bedømme sin situasjon, som var reist av Katti Anker Møller, ble først nå for alvor ført inn i debatten.⁹ Samtidig var det første gang abortmotstanderne organiserte seg i en aksjonsgruppe: Våren 1974 ble Folkeaksjonen mot selvbestemt abort (FAMSA) etablert.¹⁰

1.1 Problemstilling og avgrensning

Abort berører flere felt innenfor politikk, forholdet mellom stat og kirke, etikk og verdispørsmål. Oppgaven skal ikke ta for seg noen av de nevnte temaene eller argumentere for eller imot abort. Den skal heller se på 1970-tallets abortmotstanderdiskurs i de kristne avisene *Dagen* og *Vårt Land*. Den overordnede problemstillingen i oppgaven er: *Hvordan legitimerte norske kristne abortmotstandere et abortforbud i perioden 1974-1978?* Oppgaven skal benytte diskursanalyse for å svare på problemstillingen. Målet er å få innsikt i abortmotstandernes fremtredende tankemønstre på 1970-tallet. En diskursanalyse er nyttig for å gi svar på hvorfor abortmotstandernes virkelighetsoppfatning fremsto som en sannhet for dem og hvilke utsagn som ble akseptert som meningsfulle i denne epoken: Hvordan konstruerte abortmotstanderne en sannhet om abort og abortsøkende kvinner? Hvordan ble abort og abortsøkende kvinner problematisert? Hvilke sannhetsregimer om abort ble konstruert og hvordan ble disse kommunisert?

Avgrensningen for oppgaven vil være fra mai 1974, da FAMSA ble etablert, og frem til mai 1978 da lov om selvbestemt abort ble vedtatt. Analysen starter i 1974 fordi det er da abortmotstanderne for første gang organiserer seg i FAMSA. Den norske kirke har alltid stått imot liberalisert lovgivning rundt abort,¹¹ men FAMSA var en organisert abortmotstand utenfor kirken som ikke eksplisitt ytret at de var imot abort på grunn av religiøse overbevisninger. Det bør likevel nevnes at i løpet av tiden mellom 1974 og 1978 er skillelinjen mellom FAMSA og kirken noe uklar, da det i kirken ble pengeofret til FAMSA etter søndagsgudstjenestene.¹² Samtidig var FAMSA partinøytralt, men hadde sterke bånd til Kristelig Folkeparti.¹³ FAMSA markerer starten på en ny type kamp mot selvbestemt abort i Norge, som bar preg av å være mer organisert, og som også påvirket de religiøse abortmotstanderne. Da selvbestemt abort ble vedtatt i Stortinget kom det umiddelbart reaksjoner fra kristenfolket, men tiden etter 1978 er sterkt preget av at det er enkeltindivider

⁹ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 40

¹⁰ Aanesen, Ellen. (2012). *Ikke send meg til en «kone», doktor: Fra 3 års fengsel til selvbestemt abort* (2. utg.). Oslo: Forlaget Rødt: 308

¹¹ Blom, Ida. (1980). *Barnebegrensning - synd eller sunn fornuft*. Bergen: Universitetsforlaget: 249

¹² Aanesen, Ellen 2012: 358

¹³ Enge Bertelsen, Jonas. (2018). *Sisterhood vs Congregation – A study of two opposing social movements in the Norwegian abortion struggle 1970-1981* (Mastergradsavhandling) Universitetet i Oslo

som hovedsakelig driver abortmotstanden.¹⁴ Denne abortmotstanden er også tydelig preget av at de var den tapende part i saken. Etter 1978 sank interessen for FAMSA betraktelig, samtidig som de hadde store økonomiske problem og organisasjonen ble nedlagt i 1981.¹⁵ Selv om dette absolutt er spennende sider ved abortsaken, er ikke dette inkludert i analysen. Analysen avsluttes mai 1978 fordi oppgaven skal studere abortmotstanderdiskursen da abortmotstanderne fortsatt trodde de kunne «vinne» abortsaken.

Fortellingen om abortkampen på 1970-tallet blir ofte fremstilt som en seiersfortelling for kvinnebevegelsen. Det var en kamp å få gjennomslag for selvbestemt abort, og kampen ble vunnet i 1978. Det hadde vært en lang kamp, der spliden mellom abortforkjempere og abortmotstandere ble tilspisset på 1970-tallet. I denne seiersfortellingen har den «tapende parten» i 1970-tallets abortkamp på mange måter blitt tåkelagt. For å få en større og helhetlig forståelse av abortdebatten som raste på 1970-tallet burde vi også inkludere motstanderne i denne fortellingen. Hvem var det kvinnebevegelsen «kjempet imot»? Litteraturen om abortmotstandere fokuserer stort sett på enkeltaktivister, særlig rundt Per Lønning og Børre Knudsen, men vi har lite kunnskap om massen av kristelige abortmotstandere. Om abortmotstanderne blir nevnt i litteratur om abortkampen er det i svært korte trekk og som regel bare i en bisetning. Det har riktig nok blitt forsket mye på abort i konteksten av det som har foregått på Stortinget, men det har vært lite forskning på det som har foregått av abortmotstand utenfor Stortinget. I 1974 ble det tross alt levert over 600.000 underskrifter imot selvbestemt abort.¹⁶ Selv om det ikke er sannsynlig at alle drev med utstrakt aktivisme, viser det likevel at abortmotstanderne var en stor gruppe.

Interessen ligger altså i å finne ut hvordan abortmotstanderne tolket abort og hvilke argumenter de brukte da de fremdeles hadde en sterk tro på å kunne vinne abortsaken ved å hindre liberalisering av abortloven.

1.2 Forskningslitteratur

Mye av forskningen på abortdebatten og abortsituasjonen i Norge skjedde under debatten på 1970-tallet og like etter at selvbestemt abort ble lovfestet i 1978.¹⁷ Det finnes en stor mengde litteratur om kvinnebevegelsens kamp for selvbestemt abort, der litteraturen gir en bred

¹⁴ Aanesen, Ellen 2018: 85

¹⁵ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹⁶ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 308

¹⁷ To viktige bøker fra denne tiden er: 1) Blom, Ida. (1980). *Barnebegrensning - synd eller sunn fornuft*. Bergen: Universitetsforlaget. 2) Gotaas, Anne-Marit, Gulli, Brita, Melby, Kari & Schjøtz, Aina. (1980). *Det Kriminelle kjønn: Om barnefødsel i dølgsmål, abort og prostitusjon: Bidrag til norsk kvinnehistorie*. Oslo: Pax.

forståelse av kvinners krav om selvbestemt abort. I litteraturen om den norske abortkampen er det vanskeligere å få en forståelse av norske abortmotstandere.

En av de viktigste bøkene om abortkampens historie i Norge er *Ikke send meg til en «kone», doktor* (2012) skrevet av journalist Ellen Aanesen. Aanesen var selv en aktivist,¹⁸ og boken kan til en viss grad bære preg av at forfatteren selv var aktiv i «kampen». Boken er en grundig gjennomgang av abortkampens historie i Norge, fra Katti Anker Møller frem til selvbestemt abort ble lovlig. Aanesen beskriver abortmotstandernes strategier for å hindre innføring av lovlig selvbestemt abort. Hun illustrerer dette ved å vise til abortmotstandernes uttalelser, taler og avisartikler, men uten å tolke disse kildene. Boken har et klart formål om å fremstille historien om abortkampen som en seier for kvinnebevegelsen.

En som har en mer akademisk tilnærming til abortkampen er språkforsker Merethe Flatseth, som har publisert flere artikler om temaet.¹⁹ I forbindelse med denne oppgaven er artikkelen *Å bære eller ikke bære – er det spørsmålet?* (2001) mest relevant. Med utgangspunkt i at språk har en maktdimensjon undersøker Flatseth metaforer som har vært konstituerende for abortdebattens tre nøkkelkategorier: Kvinne, foster og abort.²⁰ Analysen tar for seg norsk abortdebatt på 1910-, 1970- og 1990-tallet,²¹ og hun har analysert både abortforkjempernes og abortmotstandernes metaforer.²² I konklusjonen påpeker Flatseth at språket ikke bare er et redskap, men også en viktig medskaper av virkeligheten, og at ulikt språkbruk får oss til å betrakte verden på ulike måter.²³ Samtidig legger hun vekt på at abortmotstandernes strategi har vært å bryte båndet mellom mor og barn, der de har ansett fosteret som et selvstendig individ.²⁴

En som har hatt en annen innfallsvinkel i å studere abortdebatten, er Jonas Bertelsen Enge. Hans masteroppgave analyserer abortproblematikken fra aktivistenes side. Han har analysert aborttilhengernes og abortmotstandernes mobilisering, organisering og argumentasjon gjennom «social movement-theory» for å finne ut hvordan narrative om abortkampen har blitt skildret og forstått.²⁵ Han understreker at etableringen av FAMSA radikaliserer

¹⁸ Aanesen, Ellen 2012: 4

¹⁹ Flatseth, Merethe, & Madsen, Ole Jacob. (2013). The mind is a brittle object. *History of the Human Sciences*, 26(1), 111-127. Flatseth, Merethe. (2010) / Abortpolitikkenes førende forestillinger om kvinner. *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 34(2), 92-108 / Flatseth, Merethe. (2009). *Førende forestillinger i fosterpolitikken: En metafor- og diskursanalyse av hvordan kvinne, foster og abort blir konstituert i stortingsdebatter om abort og fosterdiagnostikk* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen.

²⁰ Flatseth, Merethe. (2001). Å bære eller ikke bære – er det spørsmålet?. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 4, (nr. 1): 49

²¹ Flatseth, Merethe 2001: 49

²² Flatseth, Merethe 2001: 50

²³ Flatseth, Merethe 2001: 63

²⁴ Flatseth, Merethe 2001: 62

²⁵ Enge Bertelsen, Jonas 2018

abortmotstanderne og at det førte til en ny bølge av aktivisme imot selvbestemt abort.²⁶

Videre hevder Enge at de vanligste argumentene mot abort ble grunnet i menneskerettigheter og det femte bud.²⁷ Enge påstår også at FAMSA forsøkte å unngå kvinnediskriminerende retorikk, men at de ignorerte det faktum at kvinnen var undertrykt i samfunnet.²⁸ Enges masteroppgave er svært nyttig, da den presenterer hvordan abortmotstanderne organiserte seg og ble en sosial bevegelse.

Litteratur som beskriver abortkampen sett fra abortforkjempenes side har vært avgjørende i arbeidet med denne oppgaven. *Selvbestemt abort – en kvinneverett* (1973), utgitt av Kvinnefronten, den radikale gruppen Nyfeministene og professor i sosialmedisin Berthold Grünfeld, har vært en viktig bok.²⁹ Boken er en betydningsfull kilde til abortstatistikk i tiden før 1974, og den gir et innblikk i hvordan abortforkjemperne reflekterte over kravet om selvbestemt abort. Det skal riktignok nevnes at boken kan anses å være en kampanje for selvbestemt abort.

Den mest relevante boken for denne oppgaven er *A History of Pregnancy in Christianity* (2015), da den konkret tar for seg kristne abortmotstandere i Vesten. Boken er publisert av religionshistoriker Anne Stensvold og er en dyptgående studie av hvordan kristne har konstruert forestillinger om unnfangelse, graviditet og abort fra antikken frem til i dag. Når hun diskuterer den moderne abortdebatten i Vesten, beskriver hun hvordan kristenkonserverve oppfatter selvbestemt abort. Hun fremhever at pinsebevegelsen og de protestantisk-evangeliske kristne i løpet av 1960- og 1970-tallet ble mer lik den katolske kirken når det kom til synet på abort.³⁰ Likheten speiles i at pinsebevegelsen og de protestantisk-evangeliske kristne på 1970-tallet jobbet aktivt imot liberaliseringene av abortlovene.³¹ Stensvold konkluderer med at «*selv et biologisk fenomen som graviditet er kulturelt konstruert*».³²

For å videre forstå kristne dogmer rundt seksualitet, kjønnsroller og syndsbegrepet er det fire bøker som har vært nyttige: *Hva er kristendom* (2006) skrevet av professor i teologi Halvor Moxnes, *Kristen tro – en innføring* (2006) skrevet av høgskolelektor i allmennutdanning Åge Schanke, *Ikke for å herske – innføring i den kristne tro* (2005) skrevet av professor i

²⁶ Enge Bertelsen, Jonas 2018

²⁷ Enge Bertelsen, Jonas 2018

²⁸ Enge Bertelsen, Jonas 2018

²⁹ Grünfeld, Berthold, Nyfeministenes & Kvinnefrontens abortgruppe. (1973). *Selvbestemt abort – en kvinneverett*. Oslo: Pax Forlag

³⁰ Stensvold, Anne. (2015). *A History of Pregnancy in Christianity – From Original Sin to Contemporary Abortion Debates*. New York: Routledge: 147-148

³¹ Stensvold, Anne 2015: 153

³² Stensvold, Anne 2015: 185

kulturvitenenskap Fartein Valen-Sendstad og *Sex and Religion: Teachings and Taboos in the History of World Faiths* (2011) skrevet av religionshistoriker Dag Øistein Endsjø.³³

Det finnes et stort antall bøker og artikler om 1970-tallets feministiske bevegelser, der abort er et sentralt tema. Oppgaven støtter seg på historiker Elisabeth Lønnås bok *Stolthet og kvinnekamp: Norsk kvinnesaksforenings historie fra 1913* (1996) og kulturforsker Hilde Danielsens bok *Da det personlige ble politisk* (2013).³⁴ Bøkene tar for seg abortforkjempernes krav om selvbestemt abort, samt hvordan dette hang sammen med frigjøring av kvinners seksualitet og kontroll over egen reproduksjon og eget liv.

Abortmotstand som tema har vært av stor vitenskapelig interesse internasjonalt, og i ulike deler av verden eksisterer det en stor mengde internasjonal litteratur om abortmotstand.

Forskning på amerikanske abortmotstanderne er spesielt fyldig, noe som henger sammen med at pro-life-aktivister er svært aktive og har en sterk stemme i det Nordamerikanske samfunnet i dag.³⁵ En som har forsket på amerikanske abortmotstandere er historiker Linda Gordon.

Hennes bok *The Moral Property of Women: A History of Birth Control Politics in America* (2002) viser blant annet hvordan de amerikanske religiøse abortmotstanderne omtalte prevensjonsbruk, abort og kvinner som ønsket abort på 1960- og 1970-tallet og hvordan disse konservative kristne reagerte på liberaliseringen av abortlovgivningen i lys av *Roe v. Wade*.³⁶ Selv om boken tar for seg Nordamerikansk abortmotstand, er den likevel nyttig da den viser at amerikansk abortmotstand på 1970-tallet hadde enkelte likhetstrekk med den norske. Samtidig beskriver boken den amerikanske kvinnebevegelsen, en kvinnebevegelse som i stor grad inspirerte den norske feministiske bølgen på 1970-tallet.³⁷

For å få en dypere forståelse av sammenhengen mellom den seksuelle revolusjonen og kvinnebevegelsens krav om selvbestemt abort, samt hvordan begge fenomenene var en del av en internasjonal utvikling, har boken *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History* (2011) av historiker Dagmar Herzog vært viktig.³⁸

³³ Moxnes, Halvor. (2006). *Hva er kristendom*. Oslo: Universitetsforlaget / Schanke, Åge. (2006). *Kristen tro – en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget / Valen-Sendstad, Fartein. (2005). *Ikke for å herske – innføring i den kristne tro*. Kristiansand Høyskoleforlaget / Endsjø, Dag Øistein. (2011). *Sex and religion: Teachings and taboos in the history of world faiths*. London: Reaktion Books

³⁴ Lønnås, Elisabeth (1996). *Stolthet og kvinnekamp: Norsk kvinnesaksforenings historie fra 1913*. Oslo: Gyldendal i samarbeid med Norsk kvinnesaksforening / Danielsens, Hilde. (2013). *Da det personlige ble politisk: Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Oslo: Scandinavian Academic Press

³⁵ Stensvold, Anne 2015: 156-157

³⁶ Gordon, Linda. (2002). *The Moral Property of Women: A History of Birth Control Politics in America* (3. Utg.). Urbana: University of Illinois Press: 295-320

³⁷ Danielsens, Hilde 2013: 31

³⁸ Herzog, Dagmar. (2011). *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History* (Vol. 45, New approaches to European history). Cambridge: Cambridge University Press

1.3 Diskursteori og metode

Diskursteori og diskursanalyse er en stor sekkekategori som favner mange ulike metodiske tilnærminger, der de fleste er inspirert av Michel Foucaults arbeid.³⁹ Diskursteori baseres på en strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi som hevder at vår tilgang til virkeligheten alltid går gjennom språket. Den fysiske verden får kun betydning gjennom språk.⁴⁰ I den forstand er diskurser konstituerende krefter i konstruksjonen av virkeligheten. For Foucault er en diskurs de historiske, sosiale og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring blir oppfattet som naturlig og akseptabel. Det Foucault er interessert i å avdekke «arkeologisk», er reglene for hvilke utsagn som blir akseptert som meningsfulle og sanne i en bestemt historisk epoke.⁴¹ I Foucaults prosjekt er det ikke leting etter sannhet eller den ene sanne virkelighet som er avgjørende, men en leting etter *hvorfor* noe ble til en sannhet. Foucault påpekte at sannheten er en diskursiv konstruksjon, og kunnskapsregimer i diskurser er mektige fordi de definerer sannheten. Formålet til Foucault var å avdekke strukturen i forskjellige sannhetsregimer. Det vil si reglene for hva som kan sies og hva som er utenkelig å si, og reglene for hva som anses for å være sant og falskt.⁴²

Diskurs er et område der kunnskap produseres, både åpenlyst og på mindre åpenbare måter. Den arrangerer normer, utarbeider kriterier, og gjør det mulig å snakke om et gitt problem på et gitt tidspunkt.⁴³ Sentralt i diskursteori er tanken om at diskurs og makt henger tett sammen gjennom kunnskap. Foucault var opptatt av å demonstrere denne symbiosen mellom makt og kunnskap.⁴⁴ Kunnskap knyttes til makt ved at det skaper et handlingsgrunnlag og mulighetsvillkår for bestemte ytringer.⁴⁵ For kristne abortmotstandere var bibelen og kristne dogmer sentral kunnskap i å forstå verden. Kunnskapen abortmotstanderne hadde om bibelen og de kristne dogmene var handlingsgrunnlaget og mulighetsvillkårene for at ytringer som «abort fører til kaos i samfunnet», «abortsøkende kvinner er unormale» og «abort er drap» fremsto som rasjonelle og etiske. Disse ytringene fremstår også som nyttige fordi de bidrar til å legitimere et abortforbud. Denne kunnskapen muliggjør makten til å formulere en norm for hva som er riktig kvinnelig oppførsel. Kunnskap er uløselig knyttet til makt fordi kunnskap

³⁹ Andresen, Astri, Rosland, Sissel, Ryymmin, Teemu, Skålevåg, Svein Atle. (2015). *Å gripe fortida: Innføring i historisk forståing og metode* (2. utg.). Oslo: Samlaget: 116

⁴⁰ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag Samfundslitteratur: 17

⁴¹ Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise 1999: 21-22

⁴² Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise 1999: 22

⁴³ Flatseth, Merethe 2009: 55-56

⁴⁴ Gunn, Simon 2006: 90

⁴⁵ Flatseth, Merethe 2009: 56

legitimerer makten.⁴⁶ Foucaults maktbegrep var ikke aktør-orientert eller intensjonsbasert.⁴⁷ Han formulerte en tanke om at makt ikke springer ut fra et sentralt punkt i samfunnet, men er alle steder og er en allestedsværende kraft som finnes i alle slags relasjoner.⁴⁸ Makt utøves gjennom for eksempel teknikker for overvåking, disiplinering og normalisering av sinn og adferd.⁴⁹ Disiplinering legger på mange måter grunnlaget for makten over livet.⁵⁰ Foucault hevdet videre at makt og motstand var nært knyttet sammen, og som et resultat av at makt er allestedsværende blir motstand en følgesvenn av makt.⁵¹ For Foucault opererte disse to alltid sammen, og det finnes ingen motstand uten makt og det finnes ingen makt uten motstand.⁵² Abortmotstanderdiskursens forsøk på å legitimere et abortforbud på 1970-tallet kan sees som et ledd i en lang tradisjon. Kirken hadde i århundrer hatt sosial makt gjennom disiplinering og normalisering av kvinners sinn og adferd.⁵³ Da kvinners protest mot denne disiplineringen kulminerte på 1970-tallet, var det et motstandspunkt mellom de kristnes forsøk på disiplinering av kvinner og abortforkjempernes motstand mot denne normaliseringen av «riktig kvinnelig oppførsel».

I et diskursanalytisk perspektiv er historikerens oppgave å få øye på hva slags kunnskapssystem som lå til grunn for at noe kunne fremstå som en sannhet.⁵⁴ Et sentralt poeng er derfor at kunnskap fremstår som makt i form av at det danner grunnlaget for å konstruere en sannhet gjennom bestemte ytringer om et bestemt fenomen. Makt skaper vår sosiale verden og det gjør at omverdenen omtales på bestemte måter. Mens andre muligheter utelukkes.⁵⁵ Slik sett er det diskursen som er og har makten.

Summen av uttalelser om abort som ytres i *Vårt Land* og *Dagen* er grunnlaget for diskursen som oppgaven analyserer. Ytringer er diskursive handlinger, som igjen er sosiale handlinger. Menneskers måter å forstå verden på skapes og opprettholdes i sosiale interaksjoner, og i disse interaksjonene bygger mennesker opp felles sannheter.⁵⁶ I *Vårt Land* og *Dagen* kan abortmotstanderne ytre sine meninger om abort, kommunisere med hverandre og få bekreftet hverandres syn på verden for å skape og opprettholde deres sannhet om abort.

⁴⁶ Lemke, Thomas. (2019). *Foucault's Analysis of Modern Governmentality: A Critique of Political Reason*. London: Verso Books: 92

⁴⁷ Grimen, Harald 2010: 233

⁴⁸ Grimen, Harald 2010: 234

⁴⁹ Grimen, Harald 2010: 234

⁵⁰ Lemke, Thomas 2019: 135

⁵¹ Gunn, Simon. (2006). *History and cultural theory*. Harlow: Pearson Longman: 93

⁵² Gunn, Simon 2006: 93

⁵³ Lønnå, Elisabeth 1996: 245

⁵⁴ Melve, Leidulf, & Ryymin, Teemu. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget: 63

⁵⁵ Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise 1999: 23

⁵⁶ Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise 1999: 14

Abortmotstanderne er i sin egen diskusjonssfære, der de bruker og deler kulturelle konvensjoner, normer og koder som gjør språkbruken forståelig for dem som er innenfor dette diskusjonsfelleskapet.

I diskursanalysen og metodearbeidet har det vært viktig å identifisere dominante diskursive mønster og hovedargumenter. Fremgangsmåten for å finne de dominante diskursive mønstrene og hovedargumentene har omfattet nøye lesning av en stor mengde tekster. Underveis i lesingen har jeg sortert tekstene tematisk. Det vil si at jeg har sett etter aborttematikk som har gått igjen hyppigst og hvordan denne tematikken har blitt skrevet om i meningsinnleggene. Samtidig har jeg vært oppmerksom på tvetydigheter og stillheter. Å være oppmerksom på tvetydigheter og stillheter betyr at diskursanalytikeren må være oppmerksom på *hvordan* et tema blir omtalt og hvilke ambivalenser som ligger i et argument. Det bidrar til å synliggjøre det som er «usagt» i en diskurs.⁵⁷

Deretter har jeg uti fra denne lesningen, og med forskningsspørsmålene i bunn, definert tre dominerende sannheter i abortmotstanderdiskursen: Abort som trussel mot samfunnet, abort som trussel mot tradisjonelle kjønnsrollemønstre og abort som trussel mot menneskeverdet. Disse sannhetene viser at diskursen var preget av redsel, og denne frykten som diskursen gir uttrykk for handlet stort sett om samfunnet, kjønn og menneskeverd. Innunder disse temaene har jeg kartlagt diskursive mønstre når det gjelder hva som blir sagt og hva som ikke blir sagt, altså dominante argumenter, metaforer og språkbilder.

1.4 Metodologiske utfordringer

Utgangspunktet for oppgaven er at jeg som forkjemper av selvbestemt abort er interessert i å forstå hvordan abortmotstanderne argumenterte imot selvbestemt abort, hvordan de fremstilte abortsøkende kvinner, samt hvilke tankesett de hadde i tilknytning til abort. Dette har i enkelte perioder ført til metodologiske utfordringer. Jeg har løst disse utfordringene ved å lese tekstene flere ganger. Jeg har vært oppmerksom og bevisst på at mine egne forståelsesrammer delvis kan ha preget min lesning av kildene, men jeg har i størst mulig grad satt meg inn i de kristne abortmotstandernes forståelsesrammer. Jeg har derfor hatt et mål om å ta alle ytringer i tekstene på største alvor. Med en bakgrunn fra en kristenkonserverativ oppvekst har jeg til en viss grad inngående bakgrunnskunnskap til kulturen som studeres. Samtidig bidrar den historiske avstanden til den nødvendige distansen som trengs for å analysere diskursen til

⁵⁷ Tonkiss, Fran 2004: 379

1970-tallets abortmotstandere. Fordelen ved at jeg er tilhenger av selvbestemt abort er at jeg har hatt en stor nysgjerrighet og et sterkt ønske om å forstå hvorfor og hvordan abortmotstandere tenker som de gjør.

1.5 Valg av kilder

Aviser er et viktig forum for diskurser og dermed viktige kilder for en diskursanalyse. Historiker Hallvard Tjelmeland skriver at aviser som kilder kan være kilde til opinionen i samfunnet og at aviser tar tidens puls. Avisene selv er aktører i politiske kamper og speiler stemningen i samfunnet, både i form av egne meningsytringer på kommentarplass og gjennom leserinnlegg skrevet av folk utenfor redaksjonen.⁵⁸ Kildegrunnlaget for denne oppgaven er avisene *Dagen* og *Vårt Land*, da avisene fungerte som en plattform for abortmotstanderne. Det er viktig å påpeke at kildene som analyseres i denne oppgaven bare speiler en side av abortdebatten på 1970-tallet, og at de norske abortmotstanderne hadde sin motpart i kvinnebevegelsen og andre abortforkjempere. Det finnes altså en motdiskurs, som definerer sannheten annerledes enn abortmotstanderne. Det vil si at abortmotstanderdiskursen må forholde seg til en abortforkjemperdiskurs. I diskursenes forsøk for å oppnå definisjonsmakt over begrepet «selvbestemt abort» kommuniserer de to diskursene med hverandre.

Aviser har en rolle i å konstruere fellesskap og identiteter. Fellesskapet dannes gjennom forbindelsen til leserne, og gjennom å ta del i de samme samtidige hendelsene knytter avisene og leserne seg sammen i et «forestilt fellesskap».⁵⁹ Redaksjonene bestemmer hva de publiserer eller ikke publiserer av leserinnlegg og redaksjonens eget kommentarstoff. Dermed legger avisene føringer for hva som ytres. Det betyr at *Dagen* og *Vårt Land* aktivt styrer diskursen som aktører, men samtidig er de også en del og et produkt av diskursen fordi de er «fanget» i diskursen. Oppgaven tilnærmer seg kildene konstruktivistisk, der det materielle ikke har mening i seg selv, men tillegges mening av mennesker i gitte kontekster.⁶⁰ For å vise hvordan ytringer blir meningsfulle, må man ta i betraktning hele den aktiviteten som ytringen er innesluttet i.⁶¹ For å forstå representasjonene i diskursen er det nødvendig å forstå

⁵⁸ Tjelmeland, Hallvard. Aviser som historisk kilde, i Else-Beth Roalsø, *Å skrive i motvind*, Pressehistorisk forening 2004: 114-122

⁵⁹ Anderson, Benedict. (2016). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Revidert utgave). London: Verso Books: 21-27 / Fulsås, Narve. *Kva er gale med det historiske kildeomgrepet? Ein kritikk av kjeldekritikken*. I *Historisk tidsskrift* 80, nr. 2 (2001): 240-241 / Tjelmeland, Hallvard 2004: 124-125

⁶⁰ Ryymin, Teemu. (2004). «De Nordligste Finner»: *Fremstillingen Av Kvenene I Den Finske Litterære Offentligheten 1800-1939* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Tromsø, Tromsø: 14-16.

⁶¹ Hitching, Tonje, Nilsen, Anna, & Veum, Aslaug. (2011). *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget: 27

konteksten disse representasjonene skapes og formes i.⁶² Ytringene i abortmotstanderdiskursen formes gjennom felles kulturelle koder innenfor det forestilte fellesskapet, og er koblet til bestemte historiske kontekster.⁶³ Under den intense abortdebatten på 1970-tallet skaper *Dagen* og *Vårt Land* gjennom diskursen et forestilt fellesskap bestående av kristne abortmotstandere. Avisenes rolle er å fungere som et sted der abortmotstanderne kan stå samlet imot selvbestemt abort og et sted hvor abortmotstanderne fritt kan ytre sin virkelighetsoppfattelse av selvbestemt abort. Fordi avisene fungerer som både aktør og en plattform for abortmotstanderne, blir avisenes mål å vise hvorfor selvbestemt abort burde være ulovlig.

Både *Dagen* og *Vårt Land* var viktige talerør for abortmotstanderne. *Vårt Land* var spesielt involvert i FAMSA, siden FAMSA ble dannet etter initiativ fra avisen.⁶⁴ Samtidig var *Dagens* ansvarlige redaktør Arthur Berg aktiv i organisasjonen.⁶⁵ Jeg ønsket å undersøke avisene som ikke var direkte knyttet til et politisk parti og derfor er *Folkets Framtid* valgt bort da den var eid og utgitt av KrF.

Dagen ble etablert i 1919 av Indremisjonsforbundet med utspring i bedehusmiljøet og er Norges eldste kristne avis.⁶⁶ Gjennom tidene har både Indremisjonsforbundet og Norsk Luthersk Misjonssamband vært store eiere.⁶⁷ Målet med avisen *Dagen* var at den skulle representere det allmenne folkelig syn på den kristelige ideologi.⁶⁸ Avisen har siden oppstarten hatt kontor i Bergen og har hatt en sterk posisjon blant vestlandsbygdene.⁶⁹ *Vårt Land* ble etablert mot slutten av andre verdenskrig i 1945 og hadde som mål å være en oslobasert kristen dagsavis.⁷⁰ Det skulle være en konservativ avis, og i 1970-årene var abortsaken en av de sakene som fikk mest spalteplass.⁷¹ *Vårt Lands* opplag hadde hatt en synkende kurve frem til 1970-tallet, men fra høsten 1974 og utover 1970-tallet hadde avisen en jevn stigning i antall abonnementsstall.⁷² Tall fra Norske avisers Landsforening, nå Mediebedriftenes Landsforening, viser et opplagstall på 18.708 i 1974 og 21.861 for *Vårt*

⁶² Ryymin 2004: 13

⁶³ Ryymin 2004: 40

⁶⁴ Aanesen, Ellen 2012: 308

⁶⁵ Kullerud, Dag. (2019). *Dagen: 1919-2019: Kulturell motstemme i hundre år*. Oslo: Cappelen Damm: 2013: 213

⁶⁶ Bergen byleksikon 2001

⁶⁷ Bergen byleksikon 2001

⁶⁸ Kullerud, Dag 2019: 47

⁶⁹ Bones, Stian. (14.april, 2010). *Dagen*. I Guri Hjeltnes Guri (red), *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010)* (1.utgave, bind 3, 74). Oslo: Universitetsforlaget

⁷⁰ Furre, Berge. (14.april, 2010). *Vårt Land*. I Guri Hjeltnes (red), *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010)* (1.utgave, bind 3, 121 & 382). Oslo: Universitetsforlaget

⁷¹ Voksø, Per. (1994). *I strid siden freden: Historien om Vårt land 1945-1995*. Oslo: Vårt Land: 156

⁷² Voksø, Per 1994: 154

Land i 1978. *Dagen* hadde derimot et opplag på 11.061 i 1974 og 11.300 i 1978. De hadde et opplag som tilsvarer lokalaviser på samme tid. Andre dagsaviser som hadde et konservativt synspunkt og som vi kan sammenligne med er *Morgenbladet*. *Morgenbladet* hadde et opplag på 12.271 i 1974 og 9.842 i 1978. *Vårt Land* og *Dagen* hadde ikke like høye opplagstall som de nasjonale avisene, der *Dagbladet* for eksempel hadde et opplag på 119.777 i 1974 og et opplag på 124.005 i 1978.⁷³ Vi kan slik sett heller betrakte *Vårt Land* og *Dagen* som «lokalavisene» for de kristne i Norge. Begge disse avisene var vanlig for kristne å lese på daglig basis.⁷⁴

Primærkildene som er analysert i oppgaven er leserinnlegg, kronikker og avisens meningsytringer i form av ledere i de kristne avisene *Dagen* og *Vårt Land*. Tekstene i *Dagen* ligger i avisens egne digitale arkiv og er derfor undersøkt digitalt. *Vårt Land* er delvis digitalisert og tilgjengelig i Nasjonalbibliotekets digitale arkiv. De årgangene som er digitalisert er undersøkt digitalt, mens de resterende årgangene er undersøkt med mikrofilm. For å finne relevante kronikker og meningsinnlegg har jeg søkt og sett etter ord som «abort», «selvbestemt abort», «Folkeaksjonen mot selvbestemt abort», «fri abort», «ja til livet» og «svangerskapsavbrudd». Fordi kildegrunnet er tekster som er ført i pennen av abortmotstanderne selv, gir det oss et vindu inn i deres holdninger, meninger, tankesett, forestillinger og betraktninger om abort og abortsøkende kvinner.

1.6 Hovedfunn og oppgavens oppbygging

Oppgaven belyser abortmotstanderdiskursen i kristen presse. Selvbestemt abort vakte stor frykt blant kristne abortmotstandere fordi fenomenet trakk i tvil alt de trodde på. Kort oppsummert ser abortmotstanderne på abort som en trussel mot samfunnet og nasjonen Norge, abort som en trussel mot gudegitte kjønnsrollemønster og abort som trussel mot menneskeverdet. Disse «truslene», som utgjør hovedargumentene til abortmotstanderne, er grunnlaget for de tre empiriske hovedkapitlene.

Første empirikapittel dreier seg om samfunnet, der abortmotstanderne setter opp to mulige utfall dersom selvbestemt abort blir vedtatt eller ikke: Hvis selvbestemt abort blir lovlig vil det norske samfunnet falle i kaos, mens et samfunn med et abortforbud fremstilles som et fredelig samfunn.

Kapittel fire tar for seg kjønnsrollemønster. Abortmotstanderdiskursen definerer kvinnen etter hennes biologiske og reproduktive evne. Dette underbygges ved å fremstille evnen til å føde

⁷³ Personlig kommunikasjon (2019, 20.februar) med Nina Bjørnstad, prosjektleder i Medienorge.

⁷⁴ Enge Bertelsen, Jonas 2018

som en Gudegitt gave og som et hellig ansvar. Slik konstruerer abortmotstanderne en sannhet om at kvinners natur er å være fødende mødre. Denne normeringen av «kvinnelig oppførsel» muliggjør også ytringen om at abortsøkende kvinner er avvik.

Kapittel fem omhandler det fremste nøkkelfenomenet i abortmotstanderdiskursen: Fosteret. Fosteret fremstilles som et menneskebarn helt fra konsepsjonsøyeblikket av og er et selvstendig individ med like rettigheter som alle andre samfunnsborgere. Dette gjør det mulig for abortmotstanderne å beskrive abort som drap.

Oppgaven består av totalt seks kapitler: Innledningskapittel, tre empirikapitler, et kapittel om den historiske konteksten og et samlende konklusjonskapittel. Før vi går dypere inn i selve analysen skal oppgaven redegjøre for den historiske konteksten av 1970-tallets abortkamp.

Kapittel 2: 1970-tallets abortkamp og temaets relevans

Betegnelsen «selvbestemt abort» ble vanlig tidlig på 1970-tallet, og avspeiler kvinnebevegelsens krav om at kvinner skulle ha rett til å bestemme over sin egen kropp.⁷⁵ Abortsaken på 1970-tallet dreide seg hovedsakelig om kvinners råderett over egen fruktbarhet,⁷⁶ der kontroll over egen kropp og egen fertilitet ble ansett som et aspekt i en større debatt om å ha kontroll over eget liv og ha like muligheter som menn.

2.1 Aksjon mot liberalisering

Abortloven fra 1960 hadde innført abortnemder ved sykehusene, med to leger hvor overlegen i realiteten bestemte. Abortnemndenes arbeidsoppgave var å bedømme om kvinnen hadde rett til abort og avgjøre om kvinnen fikk innvilget abort eller ikke. Loven tillot abort kun etter strenge indikasjoner.⁷⁷ Kvinnen fikk ikke adgang til å søke om abort selv, og det var legen hennes som avgjorde om det skulle sendes en abortsøknad til nemnden.⁷⁸ Da 1960-loven trådte i kraft 1964 ble abortpraksisen først strengere, der antall innvilgede abortsøknader sank. Etter hvert økte antall abortsøknader og innvilgede abortsøknader.⁷⁹ I 1965 ble det sendt 4.785 abortsøknader i Norge, der 3.505 ble innvilget.⁸⁰ Noen år senere, i 1971, ble det sendt 12.113 abortsøknader, og rundt 10.500 av søknadene ble innvilget.⁸¹ Abortpraksisen hadde gradvis endret seg.⁸² Tidlig på 1970-tallet ble ni av ti søknader om abortinngrep innvilget.⁸³ Kampen sto derfor om hvem som skulle ha det avgjørende ordet. Abortkampen ble av mange forstått som et oppgjør med mannlige eksperters og religiøse autoriteters makt over kvinners liv.⁸⁴ Da regjeringen, bestående av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Folkeparti (dagens Sosialistisk Venstreparti), våren 1974 offentliggjorde at de ville legge frem forslag om selvbestemt abort, utløste det sterke reaksjoner og aksjoner fra dem som støttet den eksisterende loven eller mente at den burde være strengere.⁸⁵ FAMSA, som ble etablert mai 1974, hadde et tungt maskineri i ryggen.⁸⁶ Biskoper, prester og menigheter over hele landet sto på aksjonens side

⁷⁵ Stenvoll, Dag. (1998). *Abort og politikk*. Bergen: Alma Mater: 15

⁷⁶ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 305

⁷⁷ Aanesen, Ellen 2018: 50

⁷⁸ Aanesen, Ellen 2018: 50

⁷⁹ Aanesen, Ellen 2018: 50

⁸⁰ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 71-74

⁸¹ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 71-74

⁸² I 1968 ble det sendt 6.453 abortsøknader i Norge, hvor av 5 240 ble innvilget. I 1970 ble det sendt 9 253 søknader, der 7.941 ble innvilget. 1) Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 71-74

⁸³ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 39

⁸⁴ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 306

⁸⁵ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 308

⁸⁶ Aanesen, Ellen 2012: 308

og proklamerte sin støtte til Folkeaksjonen i avisene.⁸⁷ Aktivistorganisasjonen ble dannet etter initiativ fra *Vårt Land*, og flere profilerte personer var tilknyttet organisasjonen. Disse inkluderte personer fra hele det politiske spekteret, samtidig hadde FAMSA mange frivillige.⁸⁸ Folkeaksjonen arbeidet på spreng for å samle folkeopinionen for sin sak.⁸⁹ Dagen før Stortinget skulle stemme over forslaget om selvbestemt abort i 1974, leverte Folkeaksjonen inn over 600.000 underskrifter til Stortinget.⁹⁰ Underskriftskampanjen, som var den mest omfattende kampanjen etter krigen, nådde langt ut på kort tid. Dette viser at FAMSA på kort tid klarte å overbevise mange nok personer til å stå imot selvbestemt abort, samtidig viser det at mange i Norge var imot abort. De over 600.000 underskriftene imot selvbestemt abort sto også i stor kontrast mot de 50.000 underskriftene som Opplysningsutvalget for fri abort samlet inn.⁹¹ Da Stortinget i slutten av oktober 1974 skulle stemme over forslaget, hindret kristensosialisten Otto Hauglin, stortingsrepresentant for SV, innføringen av selvbestemt abort. SV og Arbeiderpartiet hadde et flertall på bare én stemme i Stortinget for forslaget, men Hauglin hadde reservert seg i dette spørsmålet før valget.⁹² På den politiske høyresiden var det enkelte som ønsket endring, men gjennom partiprogrammene var de forpliktet til å stemme mot.⁹³

2.2 Kompromissloven – en skuffelse for begge sider

Etter avstemmingen og debatten i Stortinget i oktober 1974, innså regjeringspartiene at selvbestemt abort var en tapt sak. Sosialminister Tor Halvorsen annonserte at en liberalisering av den eksisterende loven skulle gjøres klar og diskuteres på våren 1975 i Stortinget.⁹⁴ Da regjeringen utformet det som ofte blir omtalt som kompromissloven, tok de med seg innspillene fra debatten i oktober 1974. Kompromissloven ble vedtatt i Stortinget 1975 da Otto Hauglin denne gangen stemte for en liberalisering.⁹⁵ I kompromissloven ble det ikke lagt opp til at kvinnen fikk selvbestemmelse, men kvinnen fikk rett til selv å fremme søknad om å få utført abort.⁹⁶ Barnefarens rett til å uttale seg ble avskaffet og et eventuelt avslag gikk automatisk til anke med mindre kvinnen trakk søknaden.⁹⁷ Det ble også åpnet for inngrep på

⁸⁷ Aanesen, Ellen 2012: 308

⁸⁸ Aanesen, Ellen 2012: 308

⁸⁹ Aanesen, Ellen 2018: 70

⁹⁰ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 308

⁹¹ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 308

⁹² Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 312

⁹³ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 308

⁹⁴ Enge Bertelsen, Jonas 2018

⁹⁵ Bjørsvik, Sverre. (1975, 31.mai). Otto Hauglin og kristenradikalarane i SV og andre parti. *Dagen*, s.3

⁹⁶ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 49

⁹⁷ Stenvoll, Dag 1998: 48

sosiale indikasjoner.⁹⁸ Dette dreide seg blant annet om årsaker som psykisk helse, trangboddhet, fattigdom, samt alkoholisme og mangel på harmoni i ekteskapet.⁹⁹ Verken kvinnebevegelsen eller abortmotstanderne var fornøyd med 1975-loven.¹⁰⁰ Kvinnebevegelsen var misfornøyd da de forhatte nemndene besto. Samtidig fikk 1975-loven en egen paragraf om reservasjonsrett for helsepersonell. Det betydde at helsepersonell som av samvittighetsgrunner ikke ønsket delta i et abortinngrep kunne få fritak fra å gjennomføre inngrepet. Dette førte til at legenes makt ble styrket, og det førte til at enkelte kvinner i fruktbar alder var utestengt fra sykehuset de sognet til dersom de skulle søke abort.¹⁰¹ Abortmotstanderne på sin side mente at kompromissloven var en lov som i praksis ga kvinner fri abort.¹⁰² Det var viktig for abortmotstanderne at helsepersonell som av overbevisningsgrunner ikke ville delta i abortinngrep, fikk rett til å reservere seg.¹⁰³ Abortmotstanderne satt i gang en større kampanje på førjulsvinteren 1975 for å få helsepersonell til å benytte seg av den nye retten til å be seg fritatt fra å delta i abortinngrep.¹⁰⁴ Før julen 1975 hadde 750 helsearbeidere reservert seg.¹⁰⁵ Kvinnefronten, som var en av mange feministiske organisasjoner på 1970-tallet, har i senere tid estimert at omtrent 44.000 fruktbare kvinner ble påvirket av at helsepersonell benyttet seg av reservasjonsretten.¹⁰⁶ Abortsituasjonen endret seg lite etter 1975-loven. Det synes som om loven mest legaliserte den reelle praktiseringen.¹⁰⁷ Sosiale årsaker var allerede i praksis blitt den viktigste abortgrunnen, men disse abortene hadde tidligere blitt innvilget under andre merkelapper. Abort ble omsider helt avkriminalisert i 1975, men det hadde gått mange år siden sist noen ble straffedømt for å gjennomføre en illegal abort.¹⁰⁸

Mot slutten av mai 1975, da kompromissloven ble vedtatt, rådde FAMSA i gatene utenfor Stortinget. I protest mot at kvinner skulle få adgang til abort av sosiale årsaker, samlet de seg til folkemøte på Stortorget i Oslo.¹⁰⁹ I en appell lovet Arthur Berg, ansvarlig redaktør i *Dagen*,

⁹⁸ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 49

⁹⁹ Gotaas, Anne-Marit m.fl 1980: 147 / Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 30

¹⁰⁰ Aanesen, Ellen 2012: 447-448

¹⁰¹ Aanesen, Ellen 2018: 75-79

¹⁰² Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹⁰³ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 49

¹⁰⁴ Aanesen, Ellen 2012: 356

¹⁰⁵ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹⁰⁶ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹⁰⁷ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 48

¹⁰⁸ Aanesen, Ellen 2012: 344

¹⁰⁹ Aanesen, Ellen 2012: 346-347

å holde saken varm til neste stortingsvalg, som skulle være i 1977, og at FAMSA ikke kom til å legge ned våpnene sine.¹¹⁰

2.3 Abortmotstandernes tap

Etter liberaliseringen av abortloven i 1975, valgte FAMSA å fortsette arbeidet med å motarbeide selvbestemt abort og ble en mer permanent organisasjon.¹¹¹ Da formann for FAMSA, Hans Olav Tungesvik, i 1975 flyttet til Finnmark tok Otto Christian Rø over som leder.¹¹² Han var optimistisk når det kom til mulighetene for å reversere abortloven da meningsmålinger var i fordel for FAMSA's holdninger.¹¹³ Rø identifiserte tre hovedoppgaver for FAMSA:

1. Å holde organisasjonen oppdatert på den nasjonale debatten om abort.
2. Å arrangere møter, holde presentasjoner og ta del i den offentlige debatten i media.
3. Å påvirke og utøve innflytelse på politikk og lovgivning.¹¹⁴

Fra 1975 til 1978 steg andelen abortsøknader som ble innvilget i nemndene fra 95 til 98 prosent.¹¹⁵ Under stortingsvalget i 1977, mobiliserte FAMSA ved å blant annet sende ut brosjyrer til norske husholdninger om partienes ulike syn på abort. Brosjyren fikk kritikk for å være villedende da den la frem en korrelasjon mellom økende aborttall og fallende fødselsrater.¹¹⁶ Da Ap og SV igjen vant stortingsvalget i 1977, med løfter om selvbestemt abort på programmet, økte agitasjonsnivået til abortmotstanderne.¹¹⁷ *Troens Bevis*, bladet til pinsevekkene i Sarons dal, trykte opp et 40 siders spesialnummer i 50.000 eksemplarer til spredning blant annet i skoler og til konfirmanter.¹¹⁸ I bladet var det fargebilder av blodige abortrester og fostre side om side med bilder av smilende småbarn. Det var også bilder av utmagrede lik av jøder drept i gasskamre ved siden av bilder av fem til seks måneders gamle døde fostre.¹¹⁹ Samtidig ble skillet mellom FAMSA og kirken enda mer utvisket og det ble ofret i kirkene til FAMSA etter søndagsgudstjenesten.¹²⁰ FAMSA-formannen uttalte til avisen

¹¹⁰ Aanesen, Ellen 2012: 348

¹¹¹ Folkeaksjonen mot selvbestemt abort. (1978). "... ufødt liv har óg en mening ...": *Prinsipielle innvendinger mot regjeringens forslag til ny abortlov, Odelstingsproposisjon nr. 53 (1977-1978)*. Oslo: Folkeaksjonen: 8-9

¹¹² Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹¹³ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹¹⁴ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹¹⁵ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 48

¹¹⁶ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹¹⁷ Aanesen, Ellen 2012: 357

¹¹⁸ Aanesen, Ellen 2012: 358

¹¹⁹ Aanesen, Ellen 2012: 358

¹²⁰ Aanesen, Ellen 2012: 358

Arbeiderbladet at kirken var en alliansepartner i kampen mot selvbestemt abort.¹²¹ Til tross for mye aktivitet fra abortmotstanderne, ble lov om selvbestemt abort vedtatt i Stortinget 30.mai 1978.¹²² Tilhengerne av selvbestemt abort i Arbeiderpartiet og SV hadde styrket sin posisjon betraktelig,¹²³ og SVs stortingsgruppe var nå samlet i sitt syn på abort.¹²⁴ I lovgivningen fra 1978 ble det innført en generell paragraf om samfunnets ansvar for barn. Dette kan sees på som en gest til abortmotstanderne, et uttrykk for et felles mål om at abort bør være en nødutgang og at aborttallet bør holdes lavest mulig.¹²⁵ Forebygging mot abort og holde aborttallet nede ble et argument for at opplysning og veiledning om prevensjon skulle være legitimt.¹²⁶

Selv om loven ble vedtatt, annonserte FAMSA og *Vårt Land* at de ville fortsette kampen, og Otto Christian Rø uttalte at loven ikke ville bli gammel.¹²⁷ Etter lovvedtaket forsvant gradvis interessen for abortmotstanderne, og FAMSA hadde store økonomiske problemer som til slutt endte i at organisasjonen ble lagt ned i 1981.¹²⁸

2.4 Internasjonal utvikling

Det som skjedde i Norge, skjedde ikke isolert fra resten av verden. Kampen for selvbestemt abort i den vestlige verden kan spores tilbake til tidlig 1900-tallet, og intensiteten på abortdebattene har variert. Denne kampen fikk en ny styrke fra 1960-tallet og knyttes til det som ofte kalles for den seksuelle revolusjonen. I 1960- og 1970-årene skjedde det drastiske endringer i den vestlige verden da det kom til å snakke høyt om seksualitet. Det seksuelle, som tidligere hadde vært et skjult og privat anliggende, ble nå åpent og offentlig.¹²⁹ Magasiner og aviser skrev om sex og trykte iøynefallende seksuelle bilder.¹³⁰ Seksualitet ble et opphetet politisk tema, spesielt da p-pillen ble lansert.¹³¹ Denne åpenheten rundt det seksuelle førte til at liberale og radikale artister, politikere, aktivister og intellektuelle kunne presse på for endring i lovverket som for eksempel abortlovene.¹³² Samtidig strømmet flere kvinner inn i arbeid utenfor hjemmet og flere kvinner tok høyere utdanning på 1960- og 1970-

¹²¹ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹²² Aanesen, Ellen 2012: 352

¹²³ Aanesen, Ellen 2012: 352

¹²⁴ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 48

¹²⁵ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 42

¹²⁶ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 42

¹²⁷ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹²⁸ Enge Bertelsen, Jonas 2018

¹²⁹ Herzog, Dagmar 2011: 134

¹³⁰ Herzog, Dagmar 2011: 134

¹³¹ Stensvold, Anne 2015: 153

¹³² Herzog, Dagmar 2011: 134

tallet,¹³³ noe som førte til at flere kvinner valgte økonomisk uavhengighet fremfor å være hjemmeværende husmor. Historiker Linda Gordon definerer denne periodens politikk med mottoet «reproduktive rettigheter».¹³⁴ Det som kjennetegner perioden, er at abortlovene i de aller fleste vestlige land ble liberalisert. Aktivister og politikere i de ulike landene i den vestlige verden fulgte med på hverandre når det kom til liberaliseringen av forskjellige lover, deriblant abortlovene.¹³⁵ Det var ofte utviklingen i andre land som hjalp aktivister og reformvennlige politikere i å overtale mer motvillige politikere til å gå med på at en lovendring var nødvendig.¹³⁶ I 1967 var Storbritannia et av de første vest-europeiske landene som vedtok en lov om selvbestemt abort.¹³⁷ Danmark fulgte etter da de i 1973 vedtok en lov som ga fri adgang til svangerskapsavbrytelse.¹³⁸ Mens Sverige fikk selvbestemt abort i 1974,¹³⁹ samme år som Frankrike vedtok lov om selvbestemt abort.¹⁴⁰ I løpet av 1960-tallet og tidlig i 1970-årene fremmet også den amerikanske kvinnebevegelsen krav om selvbestemt abort.¹⁴¹ I 1973 bestemte høyesterett i USA at kvinner har rett til å bestemme om de vil ta abort. Saken har i ettertid blitt kjent som *Roe v. Wade* og førte til at flere konservative kristne, spesielt fra det protestantiske trossamfunn, føyet seg aktivt med i kampen mot selvbestemt abort.¹⁴² I USA hadde de allerede en «bevegelse» ved navn National Right Life Committee.¹⁴³ Som en reaksjon på *Roe v. Wade* introduserte denne bevegelsen argumentet om fosterets rettigheter. De lanserte også argumenter om at abortsøkende kvinner var egoistiske og lettsindige.¹⁴⁴ Dette er argumenter som vi også finner igjen hos de norske abortmotstanderne på 1970-tallet.

De liberale bølgene som slo innover vestlige land, der selvbestemt abort ga større frihet for kvinnen, var i økende grad i opposisjon til de konservative kristnes verdisyn. Konservative kristne reagerte på den økende liberaliseringen av abortlovene. Debattene om selvbestemt abort var harde. De var verbale kamper mellom uforenelige verdier og verdenssyn. Forenklet sett sto debatten mellom liberale feminister og konservative kristne som kjempet for

¹³³ Stensvold, Anne 2015: 147

¹³⁴ Gordon, Linda 2002: 295

¹³⁵ Herzog, Dagmar 2011: 134-135

¹³⁶ Herzog, Dagmar 2011: 134

¹³⁷ Herzog, Dagmar 2011: 156

¹³⁸ Elvbakken, Kari Tove. (2019). Kompromisset som er satt i spill. I Susanne Kaluza, *Abortkamp: maktkamp* (93-97). Oslo: Res Publica: 95

¹³⁹ Elvbakken, Kari Tove 2019: 95

¹⁴⁰ Herzog, Dagmar 2011: 159

¹⁴¹ Gordon, Linda 2002: 297

¹⁴² Stensvold, Anne 2015: 154

¹⁴³ Gordon, Linda 2002: 303

¹⁴⁴ Gordon, Linda 2002: 302-303

patriarkalske tradisjoner.¹⁴⁵ Internasjonal utvikling hadde en betydning i vestlige land, men hvert lands abortlovhistorie er særegen.¹⁴⁶

2.5 Temaets fortsatte relevans

Etter 1980 har det vært flere forsøk på å endre den norske abortloven, men den har inntil nylig blitt stående. Abortloven er fremdeles en lov som skaper sterke følelser og som selv i dag skaper debatt hvis myndighetene forsøker å innskrenke aborttilgangen. Av nyere tid har det vært to store abortdebatter i Norge. I 2013 foreslo Regjeringen Erna Solberg å åpne for en utvidet reservasjonsrett for helsepersonell i abortspørsmål,¹⁴⁷ noe som innebærer at helsepersonell kunne nekte å henvisse til og utføre abort. Etter massiv folkelig motstand, trakk helseministeren forslaget i 2014.¹⁴⁸ Høsten 2018 ble abortloven på nytt et tema som blusset opp en følelsesladd debatt. Da forhandlet statsminister Erna Solberg med KrF om å fjerne paragraf 2c i abortloven. Paragrafen gir norske kvinner automatisk rett på senabort dersom fosteret kan få en alvorlig sykdom.¹⁴⁹ Statsministeren og KrF diskuterte også mulighetene for å nekte kvinner som er gravide med flerlinger å ta selvbestemt abort på ett eller flere av fostrene.¹⁵⁰ Dette utløste kraftige reaksjoner fra mange,¹⁵¹ og debatten blant politikerne var anstrengende.¹⁵² I juni 2019 sikret regjeringspartiene en historisk innstramming av abortloven, da dette er første gangen abortloven har blitt innskrenket etter at selvbestemt abort ble innført i 1978. Paragraf 2c besto, men regjeringen vant frem ved å vedta at kvinner som er gravide med flerlinger, og som ønsker å fjerne noen av fostrene, må få saken behandlet i en nemnd.¹⁵³ Samtidig som en ny abortdebatt blusset opp høsten 2018 og våren 2019, kom det en noe overraskende uttalelse fra biskopene i Den norske kirke. Biskopene beklaget for kirkens manglende engasjement for kvinners frigjøring og rettigheter, der de blant annet uttalte at legal abort er et gode for samfunnet.¹⁵⁴ Uttalelsen fra biskopene fikk flere kristne til å reagere. Mange kristne hevdet at uttalelsen gikk imot majoriteten av hva kristne mente om abort.¹⁵⁵ De nylige debattene viser at abort fremdeles er kontroversielt og at temaet er følelsesladd både for motstandere og tilhengere. Samtidig viser det at selv etter over 40 år med lovlig

¹⁴⁵ Stensvold, Anne 2015: 153

¹⁴⁶ Herzog, Dagmar 2011: 135

¹⁴⁷ Kaluza, Susanna. (Red.). (2019). *Abortkamp: Maktkamp*. Oslo: Res Republica: 5

¹⁴⁸ Kaluza, Susanna 2019: 5

¹⁴⁹ Kaluza, Susanna 2019: 3

¹⁵⁰ Kaluza, Susanna 2019: 3

¹⁵¹ Støre, Maria 2019

¹⁵² Krosby, Lunde Silje 2019

¹⁵³ Westrum-Rein, Jenny, Rognsvåg, Silje, Senel, Emrah 2019

¹⁵⁴ Den norske kirke 2019

¹⁵⁵ Øygård, Olav 2019 / Steenhoff, Eirik A. 2019

selvbestemt abort, er vi ikke ferdig med abort som tema i Norge. Abortmotstandere finnes fremdeles i utstrakt grad i dagens Norge, men hittil er det ikke gjort dyptgående studier av abortmotstandernes historie: Hvordan skal vi da forstå dagens abortdebatter? Slik sett er abort et aktuelt tema å forske på innenfor historiefaget.

Oppgaven skal finne ut hvordan abortmotstanderdiskursen utspilte seg på 1970-tallet og hvilke sannheter denne diskursen konstruerte om temaet. Diskurser kan sees på som et forsøk på å erobre makten til å definere en gitt problemstilling. Både abortforkjemperne og abortmotstanderne kjempet om å ha tolkningshegemoni over «abort». I dette diskursive arbeidet konstruerte abortmotstanderne en virkelighet og sannhet. Ut ifra abortmotstandernes virkelighetsoppfatning: Hvordan legitimerte abortmotstanderne et abortforbud i perioden 1974-1978?

Kapittel 3: Abort truer samfunnet

Det dominerende mønsteret ved abortmotstanderdiskursen er at den fremstilte selvbestemt abort som en trussel mot det trygge samfunnet. Dette kapittelet skal undersøke hvordan abortmotstanderdiskursen skisserte to mulige samfunnsscenarioer avhengig om selvbestemt abort ble lovlig eller ikke. Kort forklart blir et samfunn med lovlig selvbestemt abort fremstilt som et menneskefiendtlig samfunn. Mens et samfunn med et abortforbud blir opphøyet som et humant og harmonisk samfunn. I disse konstruksjonene hentet abortmotstanderne argumenter fra kristendommens syn på verden som en åndelig slagmark mellom Gud og Satan. I tillegg brukte abortmotstanderne historien om en før-kristen tid som et orienteringsredskap for å argumentere imot selvbestemt abort. Samtidig spiller abortmotstanderne på erfaringer fra andre verdenskrig og setter likhetstegn mellom nazismen og selvbestemt abort, der også abortsituasjonen i Norge og den vestlige verden blir omgjort til en «abortkrig». Dette er diskursive mønstre som her er tematisert i underkapitlene.

3.1 Satans forføreriske spill og Guds vrede

Abortmotstanderne anså liberaliseringen av abortloven og kravene om selvbestemt abort som et sykdomstegn i samfunnet. De brukte ofte metaforen om at samfunnet og kulturen var sykt, og enkelte gikk så langt som å sammenligne abort-og prevensjonsbruk med kreft.¹⁵⁶

«Abortdebatt med fyljande abortkrav ser eg som eit resultat av det verdi-kaos som rår i dag (...) Abortsaka er (...) eit symptom i eit djuptgåande sjukdomsbilete i folke-og samfunnsliv»¹⁵⁷

I metaforen om at samfunnet og den norske kulturen er syk ligger det en tanke om at det foregår en åndelig forgiftning som kan ramme alle. Det er en forestilling om at abort var et symptom på en samfunnssykdom. Det er nærliggende å tenke at abortmotstanderdiskursen siktet til en moralsk sykdom som truet det abortmotstanderne forstod som samfunnets grunnverdier. I kristen forstand består disse «grunnverdiene» først og fremst av nestekjærlighet.¹⁵⁸ Det vil si at dersom Norge legaliserte abort ville samfunnet miste nestekjærligheten og dermed føre til et kaldt samfunn som ville ha påvirket alle. Derfor

¹⁵⁶ Holte, Matheus. (1978, 31.mars). Guds vredes dom. *Dagen*, s. 3 / Melbø, Gunnar. (1975, 20.mars). Abort er et symptom på samfunnets kreft-skade. *Dagen*, s.4

¹⁵⁷ Tveit, Alvhild. (1974, 17.oktober). Fri abort vil skapa nye bærer og undertrykking. *Vårt Land*, s.14

¹⁵⁸ Redse, Arne 2011: 318 / Kullerud, Dag. (2016). *Bibelen: Boken som formet vår kultur*. Oslo: Verbum: 400

fremstår et abortforbud som en medisin mot sykdommen og forgiftningen, og slik også motvirke dette kalde og kjærlighetsløse samfunnet. Merethe Flatseth påpeker i artikkelen *Å bære eller ikke bære – er det spørsmålet?* at religiøse abortmotstanderne så på abort som en giftkatastrofe. Her understreker hun at religiøse abortmotstandere over lang tid hadde forstått abortsaken gjennom begrepene rent og urent. Men på 1970-tallet ble urenhetsmetaforene utvidet fra å definere enkeltindividet til å omfatte hele det globale samfunn, som sto overfor en livstruende giftkatastrofe.¹⁵⁹ Med metaforen om abort som global forurensning har en på 1970-tallet hentet ut nye assosiasjoner til urenhetsbegrepet, ifølge Flatseth.

Forurensningsmetaforen gjør urenhetsproblemet mer omfattende og truende, fordi den er flytende og derved ukontrollerbar.¹⁶⁰ Tidligere hadde urenheten blitt plassert hos kvinnen selv, men på 1970-tallet blir urenheten ved en abort utviklet til en naturforurensning som setter i gang dødskrefter «*i hele den vestlige verden*».¹⁶¹ Flatseth nevner derimot ikke noe om hvem abortmotstanderne mente sto bak denne åndelige forgiftningen eller hvordan abortmotstanderne tenkte denne giften til slutt skulle ramme samfunnet. Denne oppgaven skal svare på disse spørsmålene ved å analysere abortmotstanderdiskursens forestillinger om Satans og Guds rolle i abortsaken.

Abortmotstanderne tolket liberaliserte abortlover som et tegn på at en ond ånd truet samfunnet. Denne ånden er representert av Satan, som ifølge kristendommen er personifiseringen av det onde.¹⁶² Abortmotstanderne tillegger Satan menneskelige egenskaper som forfører, løgner og bedrager ved at han får kvinner og andre personer til å kjempe for abort. Det var Satan som påførte samfunnet den åndelige sykdommen. Mange kristne tror Satan kan ta over menneskesinnet for så å friste dem til å gjøre ondt.¹⁶³ Diskursen i *Dagen* og *Vårt Land* peker nettopp på Satan som en årsak til hvorfor kvinner ønsket selvbestemt abort. Satan hadde dermed brukt sine forføreriske krefter på abortforkjempere og abortsøkende kvinner:

«*Men hva er så årsaken til at løgneren, Satan, har forblindet disse ulykkelige mennesker?*»¹⁶⁴

¹⁵⁹ Flatseth, Merethe 2001: 54-55

¹⁶⁰ Flatseth, Merethe 2001: 55

¹⁶¹ Flatseth, Merethe 2001: 55

¹⁶² Russel, Jeffery Burton. (1986). *Mephistopheles – The Devil in the Modern World*. New York: Cornell University Press: 255

¹⁶³ Browning, Wilfred Robert Francis (2010). Satan. I *A Dictionary of the Bible*. (2.utg.). Oxford: Oxford University Press

¹⁶⁴ Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

«Morskjærligheten blir så fordervet av Satans løgn og bedrag, at de tar liv!»¹⁶⁵

«At mødre kan la seg forføre til å kvitte seg med sitt foster, er ikke til å forstå. Det må være, for å si det uten omsvøp, Den ondes list»¹⁶⁶

Satan manipulerer menneskene på en slik måte at de ønsker fri abort. Satan forvirrer den «sunne dømmekraften» til menneskene slik at de ikke handler fornuftig, men heller følger følelsene sine blindt. Slik fører Satans manipulasjon til at menneskene også blir forlokket til å ha en individuell frihet som går på bekostning av Guds bud. De tre sitatene over gir samtidig uttrykk for en bekymring for mødrene, en slags medynk med mødrene som forføres av Satan. Abortmotstandernes argument kan dermed også forstås som et forsøk på å redde mødrenes sjel fra Satans grep, som da vil være i tråd med nestekjærligheten. I dette verdenssynet er det de kristne abortmotstanderne som sitter med fornuften. Det er de som tenker klart, og tydelig vet hva som er den riktige leveveien:

«Den Hellige Skrift vitner klart at når menneskene undertrykker sannheten ved urettferdighet og ikke vil omvende seg, se da rammes de av Guds vredes dom slik at de tror løgnen i stedet for sannheten (...) Flertallet av vårt folk tror på Satans løgn, men ikke bibelens normer for hva vi skal tro og hvordan vi bør leve»¹⁶⁷

«Mens hedningene i Norge ikler seg djeveldrakten og roper ut på torvene hån mot Kristus og oss kristne, burde vi sanke den ungdom som hentes til døden bort fra djevelgapene før de slukes»¹⁶⁸

Troende kristne er overbevist om at Gud taler til menneskene gjennom bibelen. Bibelen blir derfor ansett for å være den eneste sannferdige skriften som gir svaret for hvordan menneskene skal leve.¹⁶⁹ Med bibelen som begrunnelse kan abortmotstanderne hevde at de sitter med sannheten for hva som er riktig måte å leve livet. Kunnskapen som de kristne abortmotstanderne har om bibelen, danner grunnlaget for de kristnes sosiale kontroll og krav til hvordan alle mennesker skal leve. Ved å peke på at abortforkjemperne har blitt lurt av

¹⁶⁵ Holte, Matheus. (1977, 24.februar). Ubotferdig. *Dagen*, s.3

¹⁶⁶ Ellingsgård, Ansgar. (1978, 9.mars). Hva med abortsaken nå?. *Dagen*, s.3

¹⁶⁷ Holte, Matheus. (1978, 31.mars). Guds vredes dom. *Dagen*, s. 3

¹⁶⁸ Livrud, Gunnhild. (1977, 8.februar). Vern om vår ungdom og vår framtid. *Vårt Land*, s.12

¹⁶⁹ Redse, Arne. (2011). *Mennesket i Guds verden: En kristen troslære* (3. utg.). Oslo: Lunde forlag: 48-50

Satans løgner, blir Satan et språklig og sosialt destruktivt virkemiddel for å demonisere utenforstående som ikke følger Guds ord. Med ord som «djeveldrakt» formidles det en forestilling om at abortforkjemperne er så forført av Satan at de blir Satans hjelpere ute i den fysiske verden.

Kristen tro bærer preg av å være dualistisk. I denne dualistiske tankegangen har kristne en tradisjon for å se på verden som en slagmark mellom det gode, som da er Gud, og det onde er representert av Satan.¹⁷⁰ Djevelen har blitt definert som ånden som søker å bestride og ødelegge Guds kosmos.¹⁷¹ Religionshistoriker Jeffrey Burton Russell understreker at i et kristent verdenssyn er troen på Satans eksistens betydelig meningsfullt.¹⁷² Satan blir fremstilt som en mektig skikkelse med intelligens og vilje, som bruker makten sin på å ødelegge kosmos og påføre lidelse på dets vesener.¹⁷³ For de norske abortmotstanderne på 1970-tallet spiller Satan en avgjørende rolle i den pågående abortkampen. Det tegnes et bilde av at Satan sitter i kulissene, i den åndelige verden, og setter i verk liberaliseringen av abortloven:

«Vår kamp mot adgang til fri abort, vil derfor ikke være en kamp mot makter og myndigheter her i vårt eget land, men mot ondskapens åndsmakter i himmelrommet. Dette gjelder liv eller død for vårt folk»¹⁷⁴

Det dannes en forestilling om at abortkampen har en større dimensjon enn selve lovgivningen. Dette dreier seg om en dramatisk kamp om det norske folks overlevelse, der selvbestemt abort betyr undergangen for det norske folk. For abortmotstanderne er Satans mål i å ødelegge verden konkretisert i selvbestemt abort. I kampen mellom det onde og det gode spiller Satan rollen som ødeleggeren som angriper Guds skaperverk gjennom fri abort:

«Det var Gud som bles livsens ande i mennesket. Skal Satan no få gjera eit nytt framstøyt mot menneskja?»¹⁷⁵

«Men djevelen må vel ikkje synast han har frie nok hender til å gå laus på Guds minste skapningar. Det blir nok ein stor siger for han den dagen heile demninga er borte og denne

¹⁷⁰ Juergensmeyer, Mark, & Roof, Wade Clark. (2012). Satan. I *Encyclopedia of global religion*. (s.1129) Thousand Oaks, California: SAGE

¹⁷¹ Russel, Jeffery Burton 1986: 251

¹⁷² Russel, Jeffery Burton 1986: 297

¹⁷³ Russel, Jeffery Burton 1986: 301

¹⁷⁴ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 12.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

¹⁷⁵ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

synda blir godkjent av Det Norske Storting. Men Gud kjem aldri til å godkjenna ei slik framferd»¹⁷⁶

Det er som om en del av den åndelige kampen foregår i livmoren, hvor Satan stadig prøver å angripe fosteret. Det males et bilde av at et abortforbud har en kneblende effekt på Satans hender som gjør at han ikke har full operasjonsfrihet. En lov med selvbestemt abort vil oppløse Satans bundne hender og gi han frie tøyler i livmoren. Det fremstilles som en seier for Satan hvis lov om selvbestemt abort blir vedtatt. For å unngå at det onde vinner den åndelige kampen og for å unngå at den åndelige forgiftningen skal forderve det norske samfunnet, krever abortmotstanderne et abortforbud gjennom å vise til at et forbud er det beste våpenet for å nedkjempe trusselen fra Satan. Hvis selvbestemt abort derimot blir innført, vil ikke Gud være nådig. Herren vil ikke akseptere at Satan har fristet menneskene til å gi djevelske ånder fritt spillerom.

Når abortmotstanderne skriver om Satan, refererer de ofte til hvorfor det er farlig at Satan og det onde vinner. Det mest fremtredende «faremomentet» ligger i at det norske folk vil kjenne Guds vrede hvis selvbestemt abort blir innført og at Gud vil avsi en dom over det norske folket:

«For det strir mot Guds hellige ord og vil nedkalle en dom over oss»¹⁷⁷

«Noreg vil koma under Guds straffedom, og kanskje er domen alt avsagt (...) Det er ei trist framtid me går i møte»¹⁷⁸

«Men her er en enda alvorligere sak: Dette gjelder forholdet mellom det norske folk og Guds egne livslover. Ingen må tro at det norske folk kan sette Guds livslover til side uten at det får konsekvenser»¹⁷⁹

Abortmotstanderne hevder at abortsituasjonen gjelder alle. Hvis selvbestemt abort blir innført av det norske Stortinget, vil det være som om hele det norske folk har vært ulydig mot Gud og brutt pakten menneskene har til Gud. Derfor vil Norge og det norske folk bli kollektivt straffet. I denne konteksten er det viktig å forstå hvordan sterkt religiøse kristne tenker om

¹⁷⁶ Sørhus, Sigurd. (1974, 24.august). Skrifta på veggen og fri abort. *Dagen*, s.3

¹⁷⁷ Øberg, Torvald (1974. 6.juni). Det nye i vår tid og den fornyselsen vi trenger. *Dagen*, s.4

¹⁷⁸ Stokka, Trygve. (1975, 3.januar). Samlivsundervisning på etisk grunnlag. *Dagen*, s.3

¹⁷⁹ Wisløff, Carl Fredrik. (1978, 3.april). Det norske samfunnet og de hedenske lover. *Dagen*, s.3

Guds vrede. Gud har inngått en pakt med menneskene. Pakten forplikter folket til å holde hans bud. Synd er et resultat av mangel på troskap mot Gud og innebærer ulydighet mot lovens bud.¹⁸⁰ Det er ikke ulydighet mot hvem som helst, men mot menneskenes øverste autoritet.¹⁸¹ Både i det gamle testamentet og i det nye testamentet er tanken at mennesker som bryter denne pakt, rammes av Guds vrede. Guds vrede er Guds reaksjon på paktsbrudd og umoral.¹⁸² Guds dom er at mennesket er blottstilt til å erfare følgene av sine synder.¹⁸³ Abortmotstanderne ser på abort som syndig på flere plan, da de knytter abort til både drap (brudd på det 5.bud) og utuktig sex (brudd på det 6.bud).

«Når de som styresmakter, regjering og storting, gjer slik nedslakting av uskulde foster til lovlege handlingar, så trør de i Guds sirklar på ein måte som må framkalla skrifta på veggen»¹⁸⁴

Uttrykket «skriften på veggen» er hentet fra en bibelhistorie og i overført betydning representerer det en høytidelig advarsel om at en dom skal skje.¹⁸⁵ I forestillingen om Guds vrede fremprovoserer norske myndigheter en dom og straff fra Gud som vil ramme det norske folk. Fordi abortmotstanderdiskursen ikke beskriver *hva* straffen går ut på blir redselen for Guds vrede forsterket da denne ukjente straffen ligger som en faretruende sky over det norske folk.¹⁸⁶ Slik Satan får menneskelige egenskaper, tillegger abortmotstanderne også Gud menneskelige egenskaper ved at han blir sint når menneskene har syndet. Denne måten å argumentere på spiller mye på patos, da det vekker en følelse av frykt for Guds straff. Da 1975-loven, den såkalte kompromissloven, sto på trappene til å bli vedtatt anså abortmotstanderne dette som et tydelig tegn på at samfunnet var på vei mot forfall:

«... norske folk er no teken til å arbeida på sin eigen undergang, for det hemnar seg i lengdi å brjota Guds bod og vilje som det påfynsteret med fri abort»¹⁸⁷

Lovbestemt abort fremstilles som starten på Norges tilintetgjørelse og en konsekvens av at det norske folk har vært ulydig mot Gud. Retorikken spiller på angst for Norges undergang og

¹⁸⁰ Schanke, Åge 2006: 40

¹⁸¹ Valen-Sendestad, Fartein 2005: 98

¹⁸² Schanke, Åge 2006: 27

¹⁸³ Schanke, Åge 2006: 41

¹⁸⁴ Sørhus, Sigurd. (1974, 24.august). Skrifta på veggen og fri abort. *Dagen*, s.3

¹⁸⁵ Mene Tekel. (Ingen publiseringsdato). I *Det norske akademisk ordbok*. Hentet fra https://naob.no/ordbok/mene_tekel

¹⁸⁶ Bjørsvik, Kjell (1974, 12.juli). Helsepersonellet og abortforslaget. *Dagen*, s.3

¹⁸⁷ Aga, Peder Nilsen. (1975, 7.juni). Gamal heidendom i ny form. *Dagen*, s. 3.

verdens ende. I den fremtredende argumentasjonen om at Guds vrede vil slå ned over det norske folk, ligger det en antagelse om at hvis selvbestemt abort ikke blir innført vil ikke det norske folk bli straffet. Om det norske folk følger Guds bud ved å ikke innføre selvbestemt abort, slipper Norge å kjenne Guds sinne. På den måten blir et abortforbud fremstilt som et betryggende skjold mot Guds vrede.

Innenfor abortmotstandernes kulturelle konvensjoner er det meningsfullt å snakke om at Satan er ansvarlig for at selvbestemt abort kan bli innført. 1970-tallet var en tid med store omveltninger og sekulariseringsprosesser, der kristendommen var i ferd med å miste fotfeste.¹⁸⁸ For kristenkonserverne kan dette ha fremstått som et kaos og språket har tilskrevet mening til kaoset i verden. Abortmotstandernes forståelse av verden som en slagmark mellom det gode og det onde har blitt konkretisert i abortdebatten. I denne representasjonen av verden blir Satan et symbol på det foranderlige, mens Guds lover og regler ikke forandrer seg og er dermed et symbol på det trygge. I dette kan vi skimte de kristnes frykt for at det stabile i samfunnet skal forandre seg, altså at Guds levereregler ikke lenger skal gjelde.

3.2 Hedendommen kommer tilbake

Som vi har sett betrakter abortmotstanderne kravet om selvbestemt abort som en ondskap påført og kontrollert av djevelske ånder. Ondskapen, som abortmotstanderne tenker abort fører med seg, blir knyttet til en redsel for at samfunnet skal bli hedensk og være uten lov og orden. Dette er den mest dominerende diskursive konstruksjonen i abortmotstanderdiskursen. Hovedargumentet ligger i at hvis fri abort blir lovlig, vil samfunnet oppleve et tilbakefall til et hedensk førkristelig og gudløst samfunn:

«Kjem fri provosert abort til landet er det heidenskapen som kjem att»¹⁸⁹

I denne konteksten kan ordet hedendom forstås gjennom begrepet barbarisme, som kan referere til et nådeløst, grusomt og skrekkelig samfunn. Det konstrueres en virkelighet om at noe grufullt er på vei tilbake fra en norsk fortid, og det er selvbestemt abort som åpner porten for at dette grufulle igjen tar plass i samfunnet. For å underbygge påstanden om at selvbestemt abort representerer en tilbakegang for Norges utvikling blir det trukket paralleller mellom det barbariske vikingsamfunnet og samtidens kvinner som ønsket abort:

¹⁸⁸ Stensvold, Anne 2015: 137

¹⁸⁹ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

«Uvilkårlig må jeg tenke på våre bolde forfedre, Vikingene, som på sine tokter i Vesterveg, spiddet barn på sine spyd, men dette var tross alt ukjente, og ikke deres barn. Jeg tillater meg derfor å hevde, at dagens unge piker og kvinner er på det samme Barbariske stadium som våre forfedre, som levet for 1000 år siden, bare med den forskjell at dagens vordende mødre er verre, i og med at det er sine egne barn, de tar livet av. Jeg hadde trodd at Barbariet var ett tilbakelagt stadium i vår kultur, nå blåses det liv i Bronsealderkulturen, og vi gjør det lovlig å ta liv»¹⁹⁰

«I det primitive og rå hedenskap opplever vi at uønskede barn blir «satt ut» eller ikke «blir tatt opp»¹⁹¹

«Loven er hedensk, typisk hedensk. Her er ett av de første punktene hvor kristendommen først kolliderte med hedenskapen: Respekten for barn i mors liv, respekten for nyfødte barn som ikke måtte «settes ut» om de var uønsket. Et kristent menneskesyn kolliderte med et hedensk menneskesyn. Det samme skjer nå»¹⁹²

Et hedensk samfunn er preget av kaos, der ingen tror på den kristne Gud og «alle gjør som de selv vil» uten tydelige lover og regler. Den kulturelle referansen til det før-kristne samfunnet, der barneutsetting var en sosialt akseptert familiebegrensning i norrøne og germanske før-kristelige samfunn,¹⁹³ er viktig for abortmotstanderne. Denne kulturelle referansen gjør det mulig for abortmotstanderne å distansere seg fra det hedenske samfunnet ved å fremheve at humanitet er et sentralt prinsipp i kristendommen, i motsetning til et hedensk menneskefiendtlig samfunn. «Å sette ut barn» blir symbolet på et usivilisert samfunn der menneskene har kastet kristen tro og nestekjærligheten. Det ligger her en frykt for kaos, samtidig som det er en frykt for endringer. Slik fremstår selvbestemt abort som en trussel mot det stabile kristne samfunnet. Tekstene som er undersøkt i oppgaven nevner ikke direkte avkriminaliseringen av homofili og konkubinatt i 1972.¹⁹⁴ Likevel kan selvbestemt abort ha blitt sett på som den siste store endringen som førte samfunnet enda lenger vekk fra kristendommen og dermed kan ha økt frykten for at samfunnet ville miste all sin tilknytning

¹⁹⁰ Holvik, Reidulf. (1978, 25.februar). Det ufødte liv. *Dagen*, s.3

¹⁹¹ Aske, Sigurd (1975, 26.mai). Jeg føler meg hensatt til hedenskapet. *Vårt Land*, s. 9

¹⁹² Wisløff, Carl Fredrik. (1978, 3.april). Det norske samfunnet og de hedenske lover. *Dagen*, s.3

¹⁹³ Salomonsen, Jone (2003). Fra hedendom til kristendom - eller er vi fortsatt «hedningekristne»? En argumentativ revy over nyere norrøn religionsforskning og dens utfordringer til teologien. *Norsk Teologisk Tidsskrift*, 104 (nr.3): 160 / Hagemann, Gro, Melby, Kari, Sandvik, Hilde, & Øye, Ingvild. (2020). *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* (2. utgave). Oslo: Cappelen Damm akademisk: 40

¹⁹⁴ Jordåen, Runar 2020

til kristendommen. Abortmotstanderne bruker de historiske fortellinger om det før-kristne Norge som et orienteringsredskap for å vise hvilken fremtid Norge kan forvente seg, der det sentrale er at lovlig selvbestemt abort vil være et hinder for en bedre fremtid.

Det er likevel en tvetydighet i abortmotstanderdiskursen når det kommer til bruken av hedendom. Det er diffust om samfunnet allerede er grepet av hedendommen eller om samfunnet er på vei inn i det hedenske grepet. Før kompromissloven i 1975 ble vedtatt ytres det at Norge er på vei mot et nytt hedenskap. Da 1975-loven var vedtatt fremstilles det som om hedenskapen hadde fått fotfeste i Norge. Til tross for dette fortsetter diskursen frem mot 1978 å peke på at hedenske strømninger fortsatt «jobbet» med å få fotfeste:

«Hedenske strømninger rydder den grunnmuren vår kristne kultur står på»¹⁹⁵

«Vi kjenner til den kalde gufsen av ny-hedenskap som bryt innover oss»¹⁹⁶

Abortmotstanderdiskursen er dermed inkonsistent. Diskursen er også tvetydig når det kommer til å beskrive samtidens norske samfunn. Både før og etter 1975-loven beskriver abortmotstanderdiskursen den norske samtiden som et godt velstandssamfunn. På grunn av den høye velstanden konkluderer abortmotstanderdiskursen med at det ikke er nødvendig med selvbestemt abort. Det ligger en forestilling om at i et så rikt og velstående samfunn som Norge, er det ingen grunn for kvinner å søke abort. Innenfor diskursen er det utenkelig at kvinner kan søke om abort på bakgrunn av nød:

«Man behøver imidlertid ikke ha mer enn alminnelig kjennskap til de sosiale og økonomiske kår vi har i dette land, for å trekke i tvil at så mange kvinner befinner seg i en kvalifisert nød»¹⁹⁷

«Stadig vekk blir det ropt og skrevet om den «stakkars nødstedte kvinnen» — i eller utenfor ekteskap. En slik «nød» har jeg i alle fall til gode å se i vårt velferdsland!»¹⁹⁸

«Hvordan har det blitt så mange dypt ulykkelige kvinner i Norge, vi med verdens høyeste levestandard og dermed kanskje verdens høyeste boligstandard i verden»¹⁹⁹

¹⁹⁵ Livrud, Gunnhild. (1977, 8.februar). Vern om vår ungdom og vår framtid. *Vårt Land*, s.12

¹⁹⁶ Yri, Norvald. (1977, 19.september). Den kristne heimen i vår tid *Dagen*, s.4

¹⁹⁷ Johannesen, Gunnar T. (1978, 30.mai). Abort og sosial nød. *Vårt Land*, s.4

¹⁹⁸ Jacobsen, Birgit. (1976, 7.februar). Den nye abortloven. *Dagen*, s.3

¹⁹⁹ Hagene, Hjørdis. (1978, 13.mai). Fri abort – et samfunn i drift. *Vårt Land*, s.29

Tvetydigheten vises gjennom at abortmotstanderne hevder at det norske samfunnet er et godt velstandssamfunn, samtidig som de peker på at et nytt grufullt hedensk samfunn har oppstått med 1975-loven. Sitatene viser også at økonomisk nød ikke ble sett på som en legitim grunn for å søke og få abort. Det fremstilles som om økonomisk nød ikke kan eksistere i det norske samfunnet. Abortforkjemperne fremhevet ofte vanskelige sosiale forhold som dårlig økonomi og trangbodhet som et argument for å innføre selvbestemt abort.²⁰⁰ Ved å peke på at Norge er et rikt velstandssamfunn der økonomisk nød ikke eksisterer, kan abortmotstanderne betegne abortforkjempernes påstand om nødstilte kvinner som en falsk påstand.

I kontrasteringen mot det hedenske samfunnet, fremtrer det et bilde av hva som er et ideelt samfunn. Det ideelle samfunnet er stabilt og det forandrer seg ikke, og det som gjør samfunnet stabilt og uforanderlig er Guds klare regler for menneskene. Her brukes det en metafor om at kristne etiske levereregler og normer er som «trafikkskilt» for menneskene:

«Bud og etiske levereregler har vært og er helt nødvendige «trafikkskilt» for menneskene, hvis de ikke skal kjøre utfor på livsvegen. Og det er også nødvendig at slike levereregler nedfelles i skrevne lover»²⁰¹

«... la våre unge få Guds bud og normer som trafikkregler for livsferden. Det er ingen spøk å bryte med kjørereglene»²⁰²

Uttrykkene «kjøre utfor livsvegen» og «ingen spøk å bryte med kjørereglene» kan i overført betydning implisere at hvis mennesker får gjøre som de vil, kommer mennesker til å oppleve vanskeligheter og lidelser. Abortmotstanderdiskursen produserer en sannhet om at det siviliserte samfunnet er opplyst når Guds lover er inkorporert i verdslige lover. Med Guds regler nedskrevet i verdslige lover skapes et ideelt samfunn. Men drømmen om dette ideelle samfunnet trues av den nye skikken med liberaliserte abortlover:

«Nye seder, hedenske seder som ikkje er i samsvar med Bibelen. Men det er dei i strak motsetnad til Guds lov»²⁰³

²⁰⁰ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 83-84

²⁰¹ Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

²⁰² Sandvik, Johan Martin. (1975, 18.august). Livets nemesis. *Dagen*, s.3

²⁰³ Stokka, Trygve. (1977, 4.mars). Den kristne kulturen og den gamle naturkulturen i Norge. *Dagen*, s.3

«Den abortpraksisen vi lenge har hatt, og enda mere den lov som nå Stortinget vedtar, er stikk i strid med gammel kristen sed og skikk, og den er stikk i strid med Bibelens ånd og bokstav. Det er forferdelig å være vitne til det som nå skjer i vårt kjære fedreland»²⁰⁴

Uttrykket «vårt kjære fedreland» er en ytring som rommer en kjærlighet for Norge, men som resten av setningen viser er det en sorgfull ytring. Det er en sorg over at det ideelle samfunnet, med Guds leveregler i sentrum, forsvinner. Ifølge abortmotstanderdiskursen er det altså kristen tro og moral som gjør et samfunn sivilisert og moderne. Mens selvbestemt abort representerer det som kan ødelegge det kultiverte samfunnet:

«Det er et anslag mot kristendommen. Det er å rive ned hva kristen tro og moral møysommelig har bygd opp. Det er dypest sett en like usivilisert måte å kvitte seg med det uønskede menneskeliv på, som å sette barn ut i skogen»²⁰⁵

«Abortspørsmålet med hele dets sakskompleks er et kulturelt forfallsfenomen»²⁰⁶

Abortmotstanderdiskursen produserer en sannhet om at det ideelle samfunnet blir styrt av fornuft, der fornuften er basert i kristen tro og moral, samt Guds bud. På mange måter reklamerer diskursen for at de kristne står for det moderne, der de kristne har svaret for hva som er et godt samfunn og at Guds lov er den eneste løsningen for å oppnå et sivilisert og trygt samfunn. Det ligger likevel et motstridende element og en tvetydighet i argumentasjonen og «reklamen» om at det moderne samfunnet er et samfunn som følger kristne lover og leveregler, der fornuften baseres i Guds bud. Fornuft som et sentralt samfunnsprinsipp i hvordan et samfunn skal organiseres er en arv etter opplysningstiden. Opplysningstiden fremhevet at fornuft skulle begrunnes i vitenskap og menneskers selvstendige evne til å tenke logisk. I definisjonen av fornuft ble religiøs tro og religiøse åpenbaringer avvist da det ble hevdet at det ikke fantes fornuft i religion.²⁰⁷ Det vil si at abortmotstanderdiskursen omdefinerer begrepet fornuft. I diskursen blir fornuft definert som det motsatte av det opplysningstiden fremmet. I abortmotstanderdiskursen er det religiøs tro som er grunnlaget

²⁰⁴ Wisløff, Carl. (1975, 30.mai). Når norsk lov blir hedensk. *Dagen*, s.3

²⁰⁵ Apelthun, Anita. (1974, 6.juni). Fem konsekvenser av fri abort. *Dagen*, s.3

²⁰⁶ Stormark, K. (1975, 24.november). Klar tale. *Dagen*, s.4

²⁰⁷ Kümin, Beat (Red.). (2018). *The European world 1500-1800: An introduction to early modern history* (3 utg.). London: Routledge: 293-296

for fornuft. Ved å likestille selvbestemt abort med en barbarisme som tilhører et primitivt før-moderne samfunn, kan diskursen hevde at et kristent samfunn er kultivert og moderne. En definisjon av et moderne samfunn vil ofte innebære en tanke om at religion har en liten rolle og den religiøse mentaliteten er oppløst.²⁰⁸ Det er en tanke om at i et moderne samfunn har man lagt fra seg tradisjoner. I det moderne samfunnet har religionen en svak stilling fordi det bygger på fornuft i form av vitenskapelig kunnskap og menneskers evne til å tenke logisk. Da står fornuft i kontrast til religiøs tro.²⁰⁹ Det er en sammenheng mellom fremveksten av det moderne samfunnet og religionens tap av makt og innflytelse i samfunnet og menneskers liv.²¹⁰ Historiker Linda Gordon forstår retten til abort og fødselskontroll som del av et «moderne medborgerskap» på lik linje med andre demokratiske rettigheter.²¹¹ Fødselskontroll og reproduktive rettigheter ble inkorporert i menneskerettighetene allerede på slutten av 1960-tallet.²¹² Da abortmotstanderne argumenterte imot selvbestemt abort og for en streng abortlov, argumenterte de også for å holde på tradisjoner som da er i strid med hva et moderne samfunn er. Om vi forstår selvbestemt abort som et moderne medborgerskap og som en rettighet som kjennetegner et demokratisk moderne samfunn, står det i konflikt med abortmotstandernes definisjon av et moderne samfunn. Vi kan tenke at i et opplyst og moderne samfunn skal fornuften, og ikke religiøs tro, regjere, men for kristne er det fornuftig at religionen får herske. Hos kristne er fornuften fundamentert i Guds lover. Selv om abortmotstandernes definisjon av et sivilisert samfunn, med kristendommen herskende i sentrum, var motstridende for hvordan vi vanligvis beskriver et moderne samfunn, så var det like fullt deres egen sannhet om hva et opplyst samfunn betydde. Derfor er det innenfor diskursen mulig å kunne ytre at det religiøse samfunnet er det siviliserte og moderne samfunnet.

Det motstridende i argumentet om at de kristne abortmotstanderne står for det siviliserte, er et uttrykk for frykt for at kristendommen skal miste makt og innflytelse i samfunnet. Lovlig abort er et tegn på et ukristent samfunn,²¹³ som igjen betyr at kristendommen ikke lenger har sosial kontroll over menneskers liv.

²⁰⁸ Guneriussen, Willy. (2020). Modernitet og modernitetskritikk i Émile Durkheims sosiologi. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 4, (nr.4): 213

²⁰⁹ Kümin, Beat 2018: 293-296

²¹⁰ Stensvold, Anne. (2005) Statskirke uten stat – Folkekirke uten folk. I Amundsen Bugge, Arne (Red.), *Norges religionshistorie* (s.390-413). Oslo: Universitetsforlaget: 373

²¹¹ Gordon, Linda. (2012). Citizenship and the Right to Birth Control. *Dissent (New York)*, 59 (nr.4): 60

²¹² Andresen, Astri & Elvbakken, Kari Tove. (2018). Fødselskontroll, barnehelse og kvinners rettigheter og plikter. *Tidsskrift for Kjønnforskning* (nr. 42): 70

²¹³ Stensvold, Anne 2015: 162

«For det å avkriminalisere fosterdrap er hedenskap (...) hundre tusener av liv ofres av hensiktsmessige grunner er også et resultat av en hurtig avkristning i Vesten»²¹⁴

I Norge var kirkens makt og innflytelse stor frem mot slutten av 1970-årene. I hundrevis av år hadde kristen tro satt rammene for seksualitet og forplantning.²¹⁵ At prevensjon var tillatt og lovlig selvbestemt abort sto på trappene, kan ha virket truende for de kristne som var vant til å definere hva som var riktig og feilaktig seksualitet.²¹⁶ Kristen moral og kirken var i ferd med å miste innflytelse, og dermed definisjonsmakt over seksuelle referanserammer.

«Vårt land er under avkristning (...) Vår lovgivning har vært bygget på Bibelen, på kristen grunn. Kristendommen har gjennomsyret hele vårt samfunn (...) men det har vært en stor ting, en velsignelse for land og folk. Det katastrofale som holder på å skje, er at vi som nasjon nå holder på å vende oss bort fra kristendommen. De lover som nå gis bygger ikke lenger på kristen grunn. Tvert imot har noen av de nye lover og lovforslag direkte hedensk basis»²¹⁷

Selvbestemt abort undergraver de kristnes seksuelle referanserammer, og abortmotstanderdiskursen viser en angst for tap av definisjonsmakt. Derfor produserer abortmotstanderdiskursen en sannhet om at hvis Norge opprettholder et forbud mot selvbestemt abort vil ikke samfunnet forfalle til hedendom. I denne sannheten blir det også subtilt ytret at et abortforbud vil opprettholde kirkens makt og innflytelse.

For å fremheve risikoen med selvbestemt abort bruker abortmotstanderne historien som et orienteringsredskap. Selvbestemt abort fører samfunnet tilbake til en hedensk tid, der respekten for «barnet i mors liv» er borte. Selvbestemt abort blir derfor en trussel mot kristendommen, en humanitær fremtid og en trussel mot det siviliserte samfunnet. I kontrasteringen mot det før-moderne og før-kristelige samfunnet kan vi altså trekke ut abortmotstandernes definisjon på et ideelt samfunn: Det ideelle samfunn styres av fornuft, der denne fornuften er basert på Guds lover og regler. Det er et stabilt samfunn som ikke forandrer seg. I konstruksjonen av dette ideelle og moderne samfunnet, omdefinerer abortmotstanderdiskursen begrepet «fornuft». I abortmotstanderdiskursen er det kristelige verdier og religiøs tro som er grunnlaget for fornuft. Abortmotstanderdiskursen konstruerer

²¹⁴ Stoveland, Bjarne. (1975, 22.januar). Tilbake til et nytt hedenskap?. *Vårt Land*, s.16

²¹⁵ Lønnå, Elisabeth 1996: 245

²¹⁶ Aanesen, Ellen 2018: 8-9

²¹⁷ Rasmussen, Arnold. (1978, 31.mars). Snur Norge seg bort fra kristendommen?. *Vårt Land*, s.13

dermed en sannhet om at det «ekte» siviliserte samfunnet organiseres etter denne kristelige fornuften. I dette verdensbildet blir da et abortforbud et anker for å bevare det moderne samfunnet.

3.3 Abortkrigen

Kvinnebevegelsens krav om selvbestemt abort dreide seg blant annet om at kvinner skulle kunne føde barn de ønsket seg, samtidig som kvinnene selv kunne bedømme om det var forsvarlig å få et barn med tanke på både kvinnens helse og familiens økonomi. Dette var et krav som også Katti Anker Møller i sin tid la frem. Dette kravet knyttet kvinnebevegelsen sammen med omsorg for barnet, fordi det skulle gi barnet rett til å være ønsket og slik også høyt elsket.²¹⁸ Innenfor abortmotstanderdiskursen er det utenkelig å snakke om at bare ønskebarn skal fødes, da det betyr at enkelte barn er uønsket. Abortmotstanderne svarer på dette kravet ved å hevde at alle barn har rett til å bli født, uansett livssituasjon kvinnene står i. Akkurat slik kvinnebevegelsen hevdet at selvbestemt abort var omsorg for barna,²¹⁹ hevdet abortmotstanderne gjennom slagord som «*Nei til abort – Ja til livet*»²²⁰ at det var de som sto for omsorgen for barna da de kjempet for fosterets fødselsrett. For å fremstille kvinnebevegelsens krav som noe horribelt sammenlignet abortmotstanderdiskursen aborterte foster med jødene og andre folkegrupper som ble forfulgt og drept under andre verdenskrig.

«At bare ønskede barn skal få lov til å se dagens lys, blir å ligne med læren om at bare ariere var ønsket i Riket, og at andre raser og mindreverdige individer skulle likvideres»²²¹

«Etter dette kan hva som helst begrunnes ut fra «behov», helsemessige, sosiale, samfunnsmessige. På dette grunnlag er det ikke mulig å prinsipielt å avgrense seg mot den nazistiske jødeutryddelsespolitikken som også ble begrunnet ut fra «behov», nemlig rasens, blodets og samfunnets»²²²

En diskurs opererer aldri isolert, og indirekte er abortmotstanderdiskursen alltid i kommunikasjon med motdiskursen, der begge diskursene hevder å sitte med sannheten. For å motarbeide abortforkjempernes virkelighetsoppfatning drar abortmotstanderdiskursen

²¹⁸ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 35

²¹⁹ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 35

²²⁰ Øberg, Torvald. (1974. 6.juni). Det nye i vår tid og den fornyelsen vi trenger. *Dagen*, s. 4/ Rø, Otto Christian. (1976, 2.juni). Nei til abort – Ja til livet. *Vårt Land*, s.14

²²¹ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 11.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

²²² Apelthun, Anita. (1974, 6.juni). Fem konsekvenser av fri abort. *Dagen*, s.3

paralleller mellom selvbestemt abort og Nazi-Tysklands jødeutryddelse. Ved å benytte seg av motdiskursens egne uttrykk som «behov for abort» og «barn skal komme ønsket til verden», kan abortmotstanderne hevde at dette er språkbruk som ligner nazistenes legitimering av Holocaust. Mens norsk helsepersonell som utfører aborter blir sammenlignet med naziregimets leger:

«Det minner for meget om de leger som i Nazi-tyskland sto til tjeneste med jødeutryddelsen»²²³

Slike historiske sammenligninger er en kontrastering mot et samfunn abortmotstanderne ikke vil ha. Kontrasteringen mot Nazi-Tyskland bidrar til å undergrave abortforkjempernes virkelighetsoppfatning om at barn som fødes skal være ønsket. Sammenligningen med Holocaust kan sette sterke følelser i sving da dette henviser til et grufullt samfunn man ikke ønsker å leve i. Ved å dra parallellen mellom innføring av selvbestemt abort og Nazi-Tysklands antisemittiske politikk blir et abortforbud til et symbol på et fredelig samfunn. Abortmotstanderne bruker erfaringer med folkemord til å legitimere et abortforbud og slik konstrueres det en forestilling om at selvbestemt abort truer det fredelige samfunnet. Men hvorfor velger abortmotstanderne å bruke akkurat Holocaust og Nazi-Tyskland i argumentasjonen sin? Målet med abortmotstanderdiskursen er å belyse det verste med selvbestemt abort. Holocaust og nazismen har en sterk kulturell betydning i form av at det står for det verste eksempelet på noe grusomt. Det representerer den verste ondskapen og den største forbrytelsen.²²⁴ Å sammenligne abort med Holocaust og nazismen bidrar til å underbygge abortmotstandernes påstand om at selvbestemt abort er ondskap og en forbrytelse. Slik blir parallellen til Holocaust og nazismen et effektivt argument. Kontrasteringen mot Nazi-Tyskland og landets antisemittiske politikk er et sterkt retorisk virkemiddel. Det bidrar til å skape spenning mellom abortmotstandernes og abortforkjempernes virkelighetsoppfatning. Kontrasteringen bidrar til å forsterke motsetningene, der det onde i abortforkjempernes virkelighetsoppfatning blir forsterket mens abortmotstandernes virkelighetsoppfatning blir opphøyet som det gode. Vi kan si at bruken av Holocaust og nazismen har to funksjoner i abortmotstandernes argumentasjon: 1) Den bygger opp abortmotstanderdiskursens påstand og sannhet om at selvbestemt abort er ondskapsfullt og en

²²³ Lofthus, Dagfinn. (1975, 3.april). Helsedirektøren har sviktet helsepersonellet. *Dagen*, s.3

²²⁴ I denne sammenhengen er det interessant at Nazi-Tyskland selv i realiteten hadde en veldig streng abortlov. 1) Herzog, Dagmar 2011: 70

forbrytelse av verste sort. 2) Den demoniserer motdiskursens virkelighetsoppfatning om at bare ønskede barn skal fødes.

Det er ikke bare Holocaust og Nazi-Tyskland som har en kulturell signifikans. Andre verdenskrig har en kulturell betydning i form av at det representerer et angrep på det norske fellesskapet og norske verdier. Abortmotstanderne sammenligner abort med en krigssituasjon. Denne analogien bygger på tanken om at Norge har blitt angrepet før og det kan enkelt skje igjen. Det effektive med å bruke disse krigsmetaforer er at det dannes en forestilling om abortforkjemperne som de nye antagonistene.

«Den 9.april forbinder vi med krig, unntakstilstand, redsel og frykt. Den 7.april 1978 bør vi også forbinde med disse ting – kanskje i enda sterkere grad enn 1940. (...) Nå er det for alvor unntakstilstand – i det ufødte livs verden»²²⁵

7.april 1978 er dagen da regjeringen la frem forslag om selvbestemt abort de første 12 ukene av et svangerskap.²²⁶ Ved å sammenligne abortforkjemperne og regjeringens lovforslag med nazistenes angrep på Norge i 1940 blir aborttilhengere den nye fienden som angriper norske humane verdier. Det skapes en frykt og sympati på vegne av fostrene, da det er i deres verden at «krigen» foregår.

Det er tydelig at erfaringer fra andre verdenskrig har påvirket hvordan abortmotstanderne uttrykker seg rundt et følelsesladd tema. Abortmotstanderne beskriver blant annet selvbestemt abort som en form for okkupasjon. Flatseth hevder i sin artikkel at denne okkupasjonsmetaforen er sentrert rundt tanken om at livmoren er okkupert av kvinnene.²²⁷ Likevel dreier ikke denne okkupasjonsmetaforen seg bare om kvinners okkupasjon av livmoren, som blir ansett for å være slagmarken for krigen. Okkupasjonsmetaforen blir brukt i større omfang. Denne metaforen fremhever også at selve Norge er okkupert av en ideologi som er like farlig som nazismen.²²⁸

«I dag er landet vårt åndeleg okkupert av krefter som me tilsynelatende ikkje klarer verje oss imot (...) Abort er eit følslegt Folkemord»²²⁹

²²⁵ Odland, Paul. (1978, 20.april). Stans krigen mot de ufødte!. *Dagen*, s.3

²²⁶ Dagen. (1978, 8.april). Et menneskefoster har rett til liv. *Dagen*, side 16

²²⁷ Flatseth, Merethe 2001: 57

²²⁸ Helle, Olav. (1976, 4.mars). Seksual-sosialismen. *Dagen*, s.3

²²⁹ Meling, Hans. (1976, 6.januar). Åndeleg okkupasjon av Norge. *Dagen*, s.3

«Nazismen, som også kalles nasjonal-sosialismen var en plage for vårt folk (...) Men folket ristet dog nasjonal-sosialismen av seg (...) Men den forførte mange. Og den krevde mange ofre. Neppe var vi ferdige med denne isme, før det kom en ny isme som fikk inngang og makt over vårt folk (...) Med sin ideologi har den «okkupert» store deler av vårt folk. Også andre vestlige land er blitt utsatt for denne «okkupasjon». Denne ideologi er seksual-sosialismen. Den hadde nok vært i vårt land før også, i form av seksualisme. Men ikke så mye som seksual-sosialisme, med staten som medhjelpende og anerkjennende instans (...) Seksualsosialismen har befestet seg i folket og er kommet inn i vårt lovverk»²³⁰

Begrepet «sosialisme» kan forstås på to måter: Sosialisme kan betraktes som et sett med allmenne verdier og holdninger, der sosialismen er en prosess som arbeider for en større kontroll over eget liv, for sosial likhet og økt demokrati på alle plan.²³¹ Sosialisme beskrives også som en ideologi som ønsker å etablere et egalitært samfunn ved å sosialisere samfunnets viktigste virksomheter og gjøre dem til felleseie.²³² Kronikkforfatterens sammensetning av «seksual» og «sosialismen» kan dermed tolkes i to retninger. Det at regjeringen ønsker å innføre selvbestemt abort og gratis prevensjonsmiddel for kvinner, anser kronikkforfatteren som en statlig inngripen. Ved denne inngripen gjøres seksualitet til et viktig område for staten å «forvalte», hvor staten legger til rette for løssaktig og umoralsk seksuell oppførsel. På den andre siden blir «seksual-sosialisme» fremstilt som et sett med verdier som har fått utbredelse blant folket. Nesten som om tankesettet til selve det norske folket er okkupert av en «isme» som er like ille som nazismens ideologi. Betydningen av ordet «seksual-sosialismen» blir da en slags kombinasjon av de to forståelsene av sosialisme.

Krigsretorikken som abortmotstanderne benyttet seg av, dreide seg ikke bare direkte om nazismen eller andre verdenskrig. På 1970-tallet pågikk den kalde krigen. I Norge, som andre steder i verden, var redselen for en atomkrig stor.²³³ En kronikkforfatter bruker samtidens store frykt for å understreke at konsekvensene av selvbestemt abort vil være katastrofale:

²³⁰ Helle, Olav. (1976, 4.mars). Seksual-sosialismen. *Dagen*, s.3

²³¹ Kjeldstadli, Knut 2017

²³² Berg, Ole T. & Thorsen Dag Einar 2019

²³³ Njølstad, Olav 2015

«Han (Gud) ser blodet flyter av de vergeløse fostre som blir drept! Men snart vil Gud vredes dom ramme morderne og alle deres medhjelpere på den måten at de selv blir drept – når atomkrigen bryter løs!»²³⁴

Det er nærliggende å tenke at den kalde krigen, med redselen for en ny storkrig, spilte en viktig rolle krigsretorikken til abortmotstanderne. Aviskronikkene formidler en forestilling om at selvbestemt abort vil føre til en ny krig eller at Norge allerede på nytt er i krig:

«Nå er vi inne i nye krigsår. Abortkrigen truer store deler av verden. Bare i lille Norge tar den ca 16 000 vordene borgere hvert år»²³⁵

Det er en forestilling om at denne krigen pågår i Norge der det er norske borgere som blir drept. Samtidig blir det formidlet at det er en krig som truer verden, som da er en assosiasjon til verdenskrigene. Det er en forestilling om at det på nytt vil bryte ut en verdenskrig, men da i kvinners livmor. Disse metaforene og sammenligningene kan skape sterke følelser og medlidenhet for fostrene, som fremstilles som offeret i krigen. Mens kvinnen i disse krigsmetaforene blir konseptualisert som den angripende part:

«Det er skikk å leggja ned krans ved den ukjende soldat si grav eller verd minnestøtter for falne. Kvifor ikkje reisa ein minnestein på ein høveleg stad i landet vårt (...) og år for år fester inn ei minneplate over antall abortar»²³⁶

«Kvinnen er bombeflygeren i sitt B 52. Hun slipper bomben og blir ikke vitne til ødeleggelsen på grunn av en viss instrumental avstand til offeret»²³⁷

Analogi, kontrast og paralleller er viktige retoriske virkemidler som brukes når abortmotstanderne spiller på erfaringer fra andre verdenskrig. Krigsretorikken forkynner to mulige utfall:

1. Om selvbestemt abort blir lovlig vil krigen mot fostrene eskalere.
2. Om selvbestemt abort er forbudt vil det være fred i Norge.

²³⁴ Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

²³⁵ Livrud, Gunnhild. (1977, 8.februar). Vern om vår ungdom og vår framtid. *Vårt Land*, s.12

²³⁶ Mæland, Jens Olav. (1978, 21.januar). Bots-og minnedag for ufødde liv?. *Vårt Land*, s.16.

²³⁷ Sæle, Finn Jarle. (1974, 13.mai). Gustavsen og begrepet «mord» i abortdebatten. *Dagen*, s.4.

I det forestilte fellesskapet abortmotstanderne har gjennom diskursen identifiserer de seg selv som forkjempere av fred. Mens aborttilhengerne blir fremstilt som en fiende på lik linje med nazistene, som angriper norske verdier.

3.4 Konklusjon

I alle de tre diskursive mønstrene for hvordan abortmotstanderne ser for seg samfunnet med eller uten selvbestemt abort er, konstruerer de to mulige utfall:

- 1) Med selvbestemt abort vil det onde herske i samfunnet og det vil være et samfunn preget av usivilisert kaos. Dette onde er påført av Satan i form av selvbestemt abort og det åpner opp for at en ideologi som ligner nazismen okkuperer Norge. Samfunnet vil være i en krigslignende situasjon der krigen foregår i fosterets verden. Det er et samfunn i frykt, der redselen blir forsterket av at Norge når som helst får kjenne Guds vrede for å ha syndet mot Hans bud.
- 2) Et samfunn med abortforbud vil være i harmoni med Gud, og kommer derfor ikke til å kjenne på Guds vrede. Slik kan et abortforbud være et beskyttende skjold fra den allmechtige Herrens sinne. Et samfunn med abortforbud er et stabilt samfunn, og det er Guds lover og regler som gjør det uforanderlig. Dette ideelle samfunnet styres av fornuft, der fornuften er basert i kristen tro og moral, samt Guds bud. Det er et moderne, menneskevennlig og opplyst samfunn i motsetning til det hedenske samfunnet som har fri abort. Samtidig vil et samfunn med abortforbud være et fredelig samfunn uten koblinger til ideologier som kan ligne nazismen.

Abortmotstanderdiskursen er preget av den dualistiske tankegangen religiøse kristne har. Diskursen setter opp to forestillinger som representerer to mulige verdener, der diskursen tydelig favoriserer den ene fremfor den andre. Å fremstille et samfunn med selvbestemt abort som et «ondartet» samfunn legitimerer et abortforbud. Abort brukes her som et instrument for å beskrive det ideelle samfunnet og et verktøy for å fremme dette som en sannhet om hva et forbilledlig samfunn er. Opphøyningen av dette ideelle samfunnet, som er bygd på fornuft og menneskers lydighet ovenfor Gud, får samfunnet med selvbestemt abort til å fremstå som kaospreget.

Mennesker er grunnleggende historiske og kulturelle vesener, og synet og kunnskapen om verden er alltid kulturelt og historisk betinget. Derfor er menneskers måter å forstå verden på

og hvordan mennesker representerer verden på også alltid historisk og kulturelt spesifisert.²³⁸

De kulturelle vilkårene i abortmotstanderdiskursen muliggjør ytringer om Satans rolle i abortsituasjonen. Samfunnet er truet av Satans plan om å ødelegge Guds kosmos og at abort er Satans verktøy for å ødelegge Guds skaperverk. Kunnskapen om og troen på Satan er derfor en viktig del for hvordan kristne representerer og forstår verden på. Samtidig som den overhengende risikoen ved å oppleve Guds vrede er en viktig brikke i dette verdensbildet. De kulturelle vilkårene muliggjør også ytringer om at Guds vrede vil bli utløst dersom selvbestemt abort blir lovfestet. De historiske referansene, som både innebærer en referanse til et før-kristent Norge og til Norges erfaringer med andre verdenskrig, er også koblet til den kulturelle og historiske bakgrunnen til de norske kristne abortmotstanderne. Den norske historien om den før-kristne tiden blir brukt som et orienteringsredskap for å underbygge påstanden om at Norges utvikling går bakover. Samtidig som den underbygger påstanden om at selvbestemt abort vil føre til urolige tilstander.

Om vi skal peke ut hvilke strategier som blir brukt for å beskrive det ideelle samfunnet, kan vi fremheve kontrast og paralleller som de dominerende retoriske strategiene. For å beskrive hvor ondskapsfullt selvbestemt abort er, trekker abortmotstanderne i sin argumentasjon paralleller til nazismen, andre verdenskrig og Holocaust. Det er en kontrastering til et samfunn Norge ikke vil være, men kontrast som en strategi kommer tydeligst frem i argumentasjonen om at hedendommen er på vei tilbake.

²³⁸ Jørgensen Winther, Marianne & Phillips, Louise 1999: 14

Kapittel 4: En ekte kvinne føder barn

På 1970-tallet utfordret kvinner tradisjonelle kjønnsrollemønstre og synet på seksualitet ved å fremme krav om å bestemme over sin egen kropp, reproduksjon og seksualitet samt krav om å ha like yrkesmuligheter som mannen. Kvinners likestilling og endring i kjønnsrollemønstre utfordret den patriarkalske samfunnsstrukturen, som ble tatt for gitt i kristendommen.²³⁹ I konservative kristne verdier legges det vekt på at kvinnen skal være underordnet mannen og underordningen blir legitimert i ulike bibelvers.²⁴⁰ Konservative kristne ser på kjønnsrollemønstre og regler for seksualitet som fastsatt av Gud. Derfor blir sosiale og samfunnsmessige endringer når det kommer til seksualitet, likestilling, abort og kontroll over reproduktive evner, et angrep på selve fundamentet i kristendommen.²⁴¹ Liberale verdier og feminisme i seg selv er knyttet til sekularisering og sees derfor på som en trussel mot den sanne kristne tro.²⁴²

Selv om kvinnens liv blir skjøvet i bakgrunnen i abortmotstanderdiskursen, er begrepet «kvinne» likevel sentral i diskursen. I dette kapittelet skal oppgaven analysere hvordan abortmotstanderdiskursen konstruerer en sannhet om kvinners «naturlige» rolle, samt hvordan endring i kvinners roller utgjør en trussel mot Guds naturgitte ordning av kjønne.

4.1 Kvinnen er sin biologiske og reproduktive funksjon

Abortmotstanderdiskursen på 1970-tallet er opptatt av å definere hva en kvinne er og hva som er kvinners natur. Behovet for å definere «kvinnelig natur» ligger i at abortmotstanderdiskursen var i opposisjon til abortforkjempernes definisjon av «kvinne». Abortforkjemperne presenterte forestillingen om at kvinner ikke først og fremst var mødre, men selvstendige individ med et ønske om å aktivt delta i yrkeslivet på lik linje med menn.²⁴³ I dette ble ønsket om selvbestemt abort en viktig faktor for kvinners mulighet til selvrealisering, og den begrensede tilgangen til abort ble sett på som det mest synlige tegnet på undertrykking av kvinner.²⁴⁴ Det abortforkjemperne sto for forstyrret den entydige betydningen abortmotstanderne la i «kvinne». I dette fremtrer det en streng norm for hva som er akseptabel oppførsel for en kvinne, og denne normen rammer kvinnen inn først og fremst

²³⁹ Moxnes, Halvor 2006: 110

²⁴⁰ Moxnes, Halvor 2006: 102 / Stensvold, Anne 2015: 144-152

²⁴¹ Moxnes, Halvor 2006: 109

²⁴² Stensvold, Anne 2015: 152

²⁴³ Lønnå, Elisabeth 1996: 226-227

²⁴⁴ Danielsen, Hilde 2013: 81

som fødende mor. Det gjøres derfor et diskursivt arbeid med å definere kvinnen etter hennes biologiske funksjon. Abortmotstanderdiskursen fastsetter en norm for hva en kvinne burde være: Det er «naturlig» for kvinnen å bare ønske seg barn, kvinner er skapt til å føde og drive med barnestell. Diskursen konstruerer dermed hva som er «kvinnelig natur»:

«En normal mor som tar livet av sitt eget barn når hun ikke er nødt til det – handler i strid med det beste og dypeste i sin natur, når denne er ekte kvinnelig»²⁴⁵

«Skjønt det gir underlige aninger om vårt folks framtid at så mange mødre til den kommende generasjonen heller lar sitt foster fjerne enn å risikere å lide selv. Reaksjonen er stikk i strid med all mors-natur, ja, med all natur»²⁴⁶

«Jeg appellerer til kvinnene: La ingen makt i verden frata deg det privilegium og det ansvar det er å bære nytt liv fram. Å oppgi dette er å fornekte noe av det dypeste menneskelige i en kvinnes liv»²⁴⁷

Abortmotstanderdiskursen bygger opp en sannhet om at kvinnelighet er ensbetydende med den «naturgitte» morsrollen. Å være fødende kvinne er å følge naturen. For å forsterke at kvinners evne til å føde er den viktigste egenskapen hos kvinner brukes det superlativer som «dypeste» og «beste», ord som er svært positive. Det er først når kvinner har født barn at kvinner får en eksistensberettigelse, og denne eksistensberettigelsen binder kvinnen til stallebordet. Det er kvinnens vilje til å føde som gjør henne til et fullkomment menneske. Sett i lys av at Gud befaler menneskene til å befrukte jorden med mennesker,²⁴⁸ har kvinnene en forpliktelse til å føde barn. Dette Gudegitte ansvaret blir fremstilt som et privilegium, en fordel kvinnen har i livet. Slik dannes det en forestilling om at alle svangerskap er noe positivt og som må gjennomføres for å oppfylle den privilegerte plikten kvinnene har ovenfor Guds befaling. Det ligger her en spenning mellom privilegium og plikt. Et privilegium representerer det å ha en gledelig fordel i livet. Mens plikt forbindes med at noen er pålagt en tvungen ytelse eller at noen er bundet til å gjøre noe som følge av et påbud fra en øvrighet. Det at abortmotstanderdiskursen fremhever et svangerskap som et privilegium er effektivt da det skaper en pliktfølelse hos gravide kvinner, der gravide kvinner får en følelse av å sette

²⁴⁵ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 12.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

²⁴⁶ Melbø, Gunnar. (1975, 9.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

²⁴⁷ Rø, Otto Christian. (1977, 12.februar). Aborttallenes store tragedie. *Dagen*, s.3

²⁴⁸ Endsjø, Dag Øistein 2011: 73

religiøse moralske påbud over egen lyst og interesse. Kvinners svangerskap og fødsler fullbyrder dem som mennesker, men svangerskapene og fødslene får en ekstra dimensjon ved at Guds forplantningsbefaling fremstiller kvinners reproduktive evner som en gudegitt gave:

«Kvinna har fått den biologiske funksjon å bera fram det nye mennesket»²⁴⁹

«Gud skapte menneskenes barn i sitt bilde og sa: Former jorden»²⁵⁰

«Menneske er skapt i Guds bilete (...) Naturgitt er kvinna sett inn i den store livssamheng. Hennes største oppgave er å verne liv»²⁵¹

Siden Gud har skapt jorden med dens natur og alt liv, eier Han naturen og alt liv som eksisterer på jorden.²⁵² Betydningen i uttrykket «skapt i Guds bilde» innebærer blant annet Guds befaling og oppdrag til menneskene om at de skal være gode forvaltere av det Gud har skapt, noe som også inkluderer kroppen.²⁵³ Skaperverket tilhører Gud, og er ikke et herreløst gods som menneskene kan legge beslag på til fritt bruk etter egne lyster.²⁵⁴ I abortmotstanderdiskursen blir forplantningsgaven fra Gud fremstilt som en del av hvordan menneskene skal forvalte hans skaperverk. I forestillingen om at Gud har skapt menneskene i sitt bilde ligger det en instruksjon for kvinnens viktigste rolle i forvaltningen av Guds skaperverk: Å føde barn. I dette bildet er ikke kvinnen et autonomt individ. I abortmotstanderdiskursen er kvinnens krav om selvbestemmelse over eget liv uvesentlig, da Guds ord befaler at kvinnens liv og selvrealisering er å føde barn. Spillerrommet for kvinner er innenfor rammen som fødende mor, og kvinner er derfor underlagt sin biologiske funksjon. En abortsøkende kvinne strider ikke bare mot sin «naturgitte» rolle, men er også ulydig mot Gud fordi hun ikke vil innordne seg det hellige fødselsansvaret hun har fått fra Herren.

«Når kvinnene på grunn av ubotferdigheten frigjør seg fra å leve etter Den hellige skrifs normer for deres livsførsel, så er denne synd opprør imot Guds skaperordning»²⁵⁵

²⁴⁹ Sælthun, Ambjørn. (1974, 23.oktober). Ei misoppfatta kvinnefrigjering. *Vårt Land*, s.15

²⁵⁰ Flatnes, Elisa. (1977, 8.desember). Ve Du, Norge!. *Dagen*, s.3

²⁵¹ Tveit, Alvhild. (1974, 17.oktober). Fri abort vil skape nye bærer og undertrykking. *Vårt Land*, s.14

²⁵² Salmenes bok 24, 1, Bibelen 2011

²⁵³ Redse, Arne 2011: 121

²⁵⁴ Redse, Arne 2011: 121

²⁵⁵ Holte, Matheus. (1977, 24.februar). Ubotferdig. *Dagen*, s.3

Ett av de viktigste kravene til abortforkjemperne var at kvinnen skulle få råderett over egen kropp.²⁵⁶ Dette manifesterte seg i betegnelser med trykk på selv: «Selvbestemt abort» og «kvinnen selv». Abortforkjempernes budskap bidro til å destabilisere entydigheten i abortmotstanderdiskursen. For å undergrave påstanden om at kvinner har rett til å bestemme over egen kropp gjøres det flere motstøt mot ordet «selv». Abortmotstanderne utpeker ordet «kvinnen selv og selvbestemt abort» som en bedragersk forestilling, som tilslører den virkelige situasjonen: At det er fosteret som er «selvet» og at kvinnen egentlig bestemmer over et annet individ.

«Berre ordet “sjølvvald abort” er ei ålvorleg tilsniking som løyner dei klåre biologiske tilhøva. Ein abort kan aldri vera sjølvvald. Ordet “sjølv” peikar på individet (...) Men ho vel liv eller død for ein annan - fosteret. Og då er det ei tilsniking å tala om sjølvvald abort når ein med det meiner moras val»²⁵⁷

«En annen eiendommenlig vending er den som går ut på at kvinnen må ha rett til å bestemme over egen kropp. Ja, har hun det? HUN HAR SITT LIV FRA Gud, og det liv som hun bærer er skapt av Gud. Dessuten, det liv det dreier seg om er jo ikke hennes, men barnets. Det ufødte barn er et selvstendig individ (...) Det synes meg i denne forbindelse å være ett absurd uttrykk å snakke om: SELVBESTEMT abort»²⁵⁸

Siden ordet «selv» brukes om fosteret og ikke kvinnen, er ikke kvinnen et individ å regne i et svangerskap. Hun betraktes mer som en beholder for det reelle og ekte individet, som er fosteret. Det understrekes ved å fremheve at det dreier seg om fosterets rett til liv, mens kvinnens liv blir satt til side. For å understreke at kvinnen ikke kan gjøre som hun vil med kroppen sin gjøres det et poeng ut av at menneskene ikke eier kroppene sine:

«Eit av argumenti er at kvinnene må få råderett over sin eigen kropp. Dette høyrer svært så rimelig ut. Men det berre høyrer so ut, det er ikkje so. For livet vårt og elles alt ein steller med er eit lån frå skaparen, eit hushald som me skal gjera rekneskap for. Og då vert ikkje tesene om å råda over sin egen kropp so sannsynlege. Lekamen me har fått skal vera eit

²⁵⁶ Danielsen, Hilde m.fl. 2015: 305

²⁵⁷ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

²⁵⁸ Sundby, Agnar. (1974, 4.mai). Kvinnen selv og andre eiendommelige uttrykk. *Vårt Land*, s.21

tempel for den heilage ande. Dette er ikkje mine ord, det er Guds ord som seier det (...) Me rår ikkje over vor eigen kropp i djupaste tydnad»²⁵⁹

Kvinnens kropp er Guds eiendel som hun har fått for å bære det privilegerte ansvaret med å føde barn. Fordi kvinnen ikke eier kroppen sin, kan hun heller ikke råde over den. Det fremstår som logisk fordi påstanden blir underbygget av at dette er Guds ord. Når Gud formaner kvinner til å føde barn, blir en abort en uakseptabel inngripen i Herrens eiendel. For å hindre at kvinnene forbryter seg på Guds eiendel må det eksistere et abortforbud.

Abortmotstanderdiskursen fastslår at kvinnen må akseptere at hennes «naturlige» plass i samfunnet er å føde barn. Tradisjon blir trukket inn for å bygge opp argumentet ved å hevde at «slik har det alltid vært, og slik skal det fortsette å være».

«Hvor mange er det ikke iblant oss som aldri ville ha sett dagens lys om denne loven hadde trådt i kraft tidligere! (...) hvor mange er det ikke som kom fra en stor barneflokk i en liten stue? Hvor mange er det ikke som kom til verden etter at mor ikke lenger var noen ungdom? Hvor mange er det ikke som vokste opp i de vanskeligste og karrigste forhold, ja, som etter våre dagers uhyggelige kortsynte vurdering overhodet ikke burde ha fått en sjanse, — men som likevel nådde lengre enn de fleste?»²⁶⁰

Det er en underliggende tankegang om at tradisjoner ikke skal forandres. Dette fremlegges med en patostung formidling gjennom å appellere til nostalgifølelsen. I et retorikkperspektiv kan vi peke på at nostalgi romantiserer fortiden som bedre enn hva den var, for å vise skuffelse over samtiden, slik at det passer til eget verdensbilde.²⁶¹ Vanskeligheter i fortiden blir her romantisert for å undergrave kvinners argument for å innføre selvbestemt abort. Det er en tanke om at det var tyngre før, men alle kom seg igjennom tunge tak og siden samtiden ikke kan måle seg med fortidens strev burde samtidens kvinne tåle å føde barn uansett livssituasjon. Å føde barn er kvinnens livssituasjon:

²⁵⁹ Aga, Peder Nilsen. (1974, 3.mai). Fridom eller trællekår. *Dagen*, s.3

²⁶⁰ Røhnebeæk, Nils. (1975, 18.desember). La barnet leve, såfremt mulig! *Dagen*, s.3

²⁶¹ Grimmert, Nora 2020

«Kvinnens situasjon har jo alltid vært den at de føder sine barn med smerter. Men det var en smerte som gikk forut for den dypeste tenkelige følelse av lykke og fryd over at menneskebarn er født til verden»²⁶²

I myten om syndefallet får Eva mye av skylden for ubalansen i forholdet til Gud, der menneskene er født med mangel på lydighet ovenfor Gud, fordi hun lot seg friste til å bryte Guds forbud mot å spise av kunnskapens tre.²⁶³ Etter at de første menneskene, Adam og Eva, hadde spist av det forbudte tre straffet Gud menneskene. Kvinnens straff skulle være harde og smertefulle barnefødsler.²⁶⁴ I dette verdisynet kan vi skimte en slags straff for kvinnens kjødelige seksuelle omgang. På den ene siden fremstiller abortmotstanderne evnen til å føde barn som et privilegium, men på den andre siden blir det også brukt som en straff. Det blir i kronikkene indirekte formidlet at hvis kvinnen har hatt samleie og blitt gravid, da må hun ta konsekvensen av samleiet og føde barnet i lydighet ovenfor Gud, selv om hun ikke ønsker det.²⁶⁵ Bakgrunnen for denne tankegangen er at kvinnens kropp er skapt for å lage barn og det må kvinnene akseptere. Har kvinnen vært seksuell aktiv for nytelsens skyld må hun ta konsekvensene av denne umoralske handlingen. Oppgaven skal gå dypere i kristen seksualmoral i et senere underkapittel, men sett i lys av syndefallsmyten er selve smerten ved en fødsel Guds straff. Kvinnen kan ikke løpe fra syndefallsstraffen og må bære det historiske ansvaret. Derfor må kvinnen akseptere pinselen. Diskursen anerkjenner at fødsler er smertefulle, men det blir fremstilt som en positiv byrde. I de religiøses konstruksjon av den fysiske verden er kjønn en viktig komponent. Om religion handler om Gud, handler den også om måter å organisere mennesker på.²⁶⁶ Religion har hatt sterk påvirkning i utviklingen av kjønnsnormer og hvordan disse normene realiseres i menneskers liv.²⁶⁷ I det nye testamentet dikteres det at kvinner skal være underordnet mannen i et ekteskap og ifølge Paulus skal mannen være hodet til kvinnen slik Kristus er hodet til mannen.²⁶⁸ Religionshistoriker Anne Stensvold forklarer hvordan konservative kristne setter det kristne synet på kjønnshierarkiet ut i sosiale forhold som ekteskapet. Jomfru Maria (kvinnen) er kroppen og Jesus (mannen) er det intellektuelle. Denne todelingen av å forstå mann og kvinne sees igjen i hvordan ektemannen er herren over husholdet – slik som Jesus – og konen er kroppen – jomfru Maria. Hun er

²⁶² Berg, Arthur. (1977, 15.juni). Grunnlov og abortlov. *Dagen*, s.3

²⁶³ Sky, Jeanette. (2007). *Kjønn og religion*. Oslo: Pax: 36

²⁶⁴ Mos 1,3, Bibelen 2011

²⁶⁵ Hovland, Bitta. (1978, 21.februar). Abortnemda. *Vårt Land*, s.19 / Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

²⁶⁶ Sky, Jeanette 2007: 8

²⁶⁷ Sky, Jeanette 2007: 8

²⁶⁸ Endsjø, Dag Øistein 2011: 68

assosiert med næringsgivende funksjoner og er av Gud definert av sin kropp. Denne hierarkiske relasjonen innenfor et tradisjonelt ekteskap er forstått blant konservative kristne som en del av Guds skaperordning. Kvinners underordning blir ansett for å være hellig, det samme er mannens dominans over kvinnen.²⁶⁹ Ifølge denne logikken, fremstår feminisme og den politiske kampen for kvinners frigjøring og like rettigheter mellom kjønnene som meningsløse forsøk på å overskride de naturlige grensene innenfor kvinnelig biologi og som en grunnløs protest mot Guds plan.²⁷⁰ Tradisjonelle kjønnsroller blir dermed en del av Guds skaperverk, og den allmektige Herren formaner menneskene til å være gode forvaltere av hans skaperverk.²⁷¹ Derfor blir et abortforbud legitimert ved at selvbestemt abort kommer i konflikt med Guds kreasjon. En liberalisert abortlov vil forstyrre abortmotstandernes organisering av kjønnene og forstyrrer det abortmotstanderne ser på som naturlover:

«I enhver sammenheng må vi være villige til å løse problemer ut fra Guds ord (...) Det våre lovgivere nå er i ferd med å gjøre, er å forsøke å fjerne den Gudgitte forskjell mellom mann og kvinne. Dette er å gå imot Guds orden»²⁷²

«Fritt fosterdrap har intet med likestilling å gjøre. Likestilling betyr at hvert menneske, uansett alder, kjønn, rase og stand har den samme verdi for Gud og skal ha samme verdi og livsrett i samfunnet. Naturligvis er selvbestemt abort det stikk motsatte av likestilling mellom mennesker. For her graderes menneskeverdien og livsretten etter alder. Selvbestemt abort er et angrep på likeverdstanden. Dette viser klart nok at det er kjønnskrigen kvinnefrontene står for, ikke likestilling og likeverd»²⁷³

Ordet «kjønnskrig» blir her brukt for å definere kvinners kamp for like rettigheter som menn og blir ansett for å være et angrep på menns eksisterende rettigheter. Kvinner som har tilgang til selvbestemt abort, vil gå utenfor kjønnenes ordning og dermed true mannens overordnede posisjon. Abortforkjemperne argumenterte for at selvbestemt abort var en viktig faktor for å oppnå likestilling.²⁷⁴ Sitatet over viser at abortmotstanderdiskursen omdefinierer begrepet «likestilling» for å svekke abortforkjempernes argumentasjon. I abortmotstandernes verdensbilde blir likestilling definert som likeverd ovenfor Gud. I den fysiske verden er det

²⁶⁹ Stensvold, Anne 2015: 144

²⁷⁰ Stensvold, Anne 2015: 144

²⁷¹ Redse, Arne 2011: 121

²⁷² Rasmussen, Arnold. (1978, 31.mars). Snur Norge seg bort fra kristendommen?. *Vårt Land*, s.13

²⁷³ Lofthus Dagfinn. (1975, 21.mars). Fri abort uforenelig med likestilling og likeverd. *Dagen*, s.3

²⁷⁴ Danielsen, Hilde 2013: 82 / Lønnå, Elisabeth 1996: 226

utenkelig å snakke om likestilling mellom mann og kvinne da dette strider mot rollene Gud har gitt til kjønnene. For å demonstrere at selvbestemt abort ikke representerer likestilling viser diskursen til at det er alderen som skal avgjøre menneskeverdien og livsretten. Dermed kan abortmotstanderne hevde at selvbestemt abort ikke kan være likestilling fordi fosteret i en abort bestemt av kvinnen ikke har like rettigheter som kvinnen. Det blir uttrykt en idé om at alle har samme verdi og livsrett i samfunnet og fremfor Gud. I abortmotstanderdiskursen blir fosteret derimot anerkjent som det reelle individet det egentlig handler om, og fosteret blir validert som mer verdt og med en større rett til livet enn kvinnen. Det ligger derfor her en tvetydighet i abortmotstandernes omdefinering av «likestilling», da fosteret har en større livsrett enn kvinnen.

Med selvbestemt abort blir kvinnen et autonomt individ, kroppslig uavhengig mannen og uavhengig sin reproduktive funksjon. Kvinnen er ikke da bare biologi, men et tenkende selvstendig menneske på lik linje med mannen, som da strider med abortmotstandernes virkelighetsoppfatning av kvinner. Dette utgjør en trussel mot Guds orden for menneskene og mot den bestående samfunnsmodellen:

«Kulturskiftet er at kvinnen som menneske blir likestilt med mannen»²⁷⁵

Kulturskiftet, altså at det skjer forandringer og nydannelser i den norske kulturen, består av at kvinner kan velge bort svangerskap til fordel for selvrealisering gjennom for eksempel en yrkeskarriere. Selvbestemt abort muliggjør denne forandringen, som fører til at kvinner får like muligheter som mannen, men dette utgjør en fare for selve nasjonen Norge:

«Abortspørsmålet er i høyeste grad også et folkelivsspørsmål (...) Har vi som nordmenn og nordboere ingen oppgaver i menneskeheten, da er kanskje sjølutslettelse gjennom fri abort den riktige veien å gå. Men hvis vi har livslyst som nasjon og folk, og dertil tror at vi har oppgaver her i verden til gagn for menneskeheten, da kan ikke fri adgang til nasjonens sjølutslettelse være veien»²⁷⁶

Sitatet benytter seg av både ironi og overdrivelse for å forsterke budskapet om at selvbestemt abort betyr starten på Norges undergang. Å sette en sammenheng mellom selvbestemt abort og selvutslettelse er en forenkling av hva en abort kan representere, da det utelater kvinners

²⁷⁵ Rø Otto Christian. (1978, 22.april). Er kulturskiftet blitt en realitet?. *Vårt Land*, s.16

²⁷⁶ Evjen, Julius. (1978, 13.mai). Abort og befolkningsstruktur. *Dagen*, s.3

individuelle historier om en abortsøknad. Denne språklige forenklingen er et effektivt virkemiddel for å spille på følelser: Abortmotstanderdiskursen sår en frykt for at nordmenn vil forsvinne fra verden som folkeslag dersom kvinner får tilgang til selvbestemt abort. FAMSA var spesielt opptatt av å formidle at synkende fødselstall sto i sammenheng med at flere kvinner fikk innvilget abort.²⁷⁷ Abortmotstanderdiskursen bygger opp en forestilling om at kvinner har et spesielt ansvar for å bære frem fremtidige generasjoner. I denne forestillingen betyr selvbestemt abort at kvinner slutter å føde barn og dermed føre til en utslettelse av nasjonen Norge. Abortmotstanderdiskursen utelukker det sentrale argumentet til kvinnebevegelsen om at kvinner ønsket å kombinere yrkeskarriere og morsrollen. Noe som betydde at kvinner fremdeles ønsket å føde barn, men heller bestemme hvor mange og når de ville ha barn.²⁷⁸ Denne utelukkelsen bidrar til at abortmotstanderdiskursen kan konstruere en sannhet om at selvbestemt abort vil føre til en utslettelse av nasjonen Norge. Dermed fremstår et abortforbud som en beskyttelse for Norges fremtid.

Normen for hva som var akseptabel oppførsel når det kom til svangerskap og seksualitet for kvinner var allerede streng. Likevel impliserer diskursen at grensen for kvinners normer ikke måtte utvides da det vil undergrave mannens overordnede sosiale relasjon til kvinnen. Selvbestemt abort representerer en stor forandring i kjønnsordningen, der mannen mister sin Gudegitte autoritet over kvinnen. Det at mannen kan miste denne autoriteten er en del av frykten for samfunnets forfall:

«Vi må snart sette en grense for selvråderetten og ta hensyn til vårt miljø og skal det avgjøres utfra hva hver enkelt kvinnes syn på seg er, er vårt samfunn i oppløsning»²⁷⁹

Sitatet eksemplifiserer abortmotstanderdiskursens skepsis til kvinners individualisme. Selvbestemt abort gir kvinnene tilgang til å leve etter en livsoppfatning som setter individets (kvinnens) interesser, rettigheter og personlige behov på bekostning av fellesskapet. At et svangerskap kan avbrytes på bakgrunn av «kvinnenes eget syn på seg selv» blir fremstilt som en individualistisk handling som koster samfunnet dyrt i form av at det ikke vil fødes nok barn. Frihet og selvstendighet blir av kristne ansett for å være bibelske idealer,²⁸⁰ men dette gjelder ikke en frihet og selvstendighet til å gjøre som en vil. I kristen tankegang er «frihet»

²⁷⁷ Enge Bertelsen, Jonas 2018

²⁷⁸ Danielsen, Hilde 2013: 81

²⁷⁹ Rygh, Helge. (1977, 23.september). Abort og likestilling. *Vårt Land*, s.14

²⁸⁰ Redse, Arne 2011: 124

sett på som «å få være den en er skapt til å være»,²⁸¹ noe som betyr at ekte frihet ikke er frihet fra forpliktende relasjoner.²⁸² I dette verdenssynet er mennesket fritt først når det får fungere i sine Gudegitte relasjoner og får fylle de roller og kall det er gitt av Skaperen.²⁸³ Derfor blir kvinners ønske om å oppnå individualisme og selvstendighet til å bestemme over eget liv sett på som meningsløst: Kvinner i kristen forstand får sin frihet ved å fungere i sin Gudegitte rolle og relasjon som da er å føde barn til samfunnet og være underdanig til mannen. Abortmotstanderdiskursen produserer dermed en sannhet om at hensynet til nasjonen Norge er viktigere enn kvinners egne individuelle behov.

En graviditet blir av både abortmotstandere og abortforkjempere definert som en spesiell funksjon ved kvinnekroppen og begge sider behandlet abort som noe som berørte kvinners moralske samvittighet. Men deres forståelse av de moralske implikasjonene i abort var radikalt forskjellige: Konservative kristne opprettholdt at den gravide kvinnen hadde moralske forpliktelser til fosteret og hennes fødende samfunnsoppdrag, mens liberale feminister mente kvinnens primære moralske forpliktelse var ovenfor seg selv.²⁸⁴ Kvinnens ønske om abort og ønske om å realisere seg selv blir derfor av abortmotstanderne innrammet som egoistisk.

«En slik holdning er utslag av en bunnløs egoisme og selvopptatthet»²⁸⁵

«Ingen har rett til å avbryte et liv av pur egoisme»²⁸⁶

I verdensbildet til de kristne abortmotstanderne skal kvinner ofre seg for andre og spesielt for sine barn. Dette kom i konflikt med 1970-tallets norske kvinners ønske om økonomisk frihet. Lønnsarbeid hadde en viktig betydning for selvfølelse, og ble et symbol på å være selvstendig. Kvinnebevegelsens budskap på 1970-tallet dreide seg ofte om at kvinner skulle være aktive og ha mulighet for å ta gjennomtenkte valg.²⁸⁷ Den frigjorte moderne kvinnen skulle være selvstendig, tjene egne penger, ta kontroll over egen seksualitet og reproduksjon og ha omsorg for seg selv, ikke bare for andre.²⁸⁸ Men både praktiske stengsler, normer og konvensjoner i samfunnet hindret dem fra den utfoldelsen kvinnene ønsket seg,²⁸⁹ blant annet

²⁸¹ Redse, Arne 2011: 124

²⁸² Redse, Arne 2011: 124

²⁸³ Redse, Arne 2011: 124

²⁸⁴ Stensvold, Anne 2015: 153

²⁸⁵ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 11.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

²⁸⁶ Jacobsen, Birgit. (1976, 7.februar). Den nye abortloven. *Dagen*, s.3

²⁸⁷ Danielsen, Hilde 2013: 55-56

²⁸⁸ Danielsen, Hilde 2013: 58

²⁸⁹ Lønnå, Elisabeth 1996: 227

ved at det var forventet at kvinnen skulle føde barn og være hjemmeværende.²⁹⁰ Det at flere kvinner strømmet inn i arbeid utenfor hjemmet og at flere kvinner tok høyere utdanning på 1960- og 1970-tallet ble av konservative kristne sett på som tegn på at samfunnet var på ville veier og gått i feil retning.²⁹¹ For abortmotstanderne var det utenkelig at en kvinne skulle sette seg selv først. Det strider imot de kristnes verdensbilde da kvinners primæroppgave i livet var å ha omsorg for andre. Fordi abortmotstanderne definerte kvinnen sin plass i samfunnet til å være i hjemmet for å stelle barn, blir et ønske om abort på grunnlag av økonomi og kvinners ønske om å være yrkesaktive rammet inn som en hensynsløs handling:

«Barn er ingen forbannelse. Barn er en velsignelse. Problemet er egentlig ikke at barn er uønsket. Problemet er at vi ikke har kjærlighet nok for våre barn i all vår egoisme (...) Behagelighetshensyn er blitt grunn for abort»²⁹²

«Og kan det være tvil om at sentrum i vår velferdskultur er et ego som ikke vil innordne seg hverken under ansvar eller selvtukt, hverken under naturlover eller guds åpenbare lover?»²⁹³

Kvinnens «egoistiske» krav om selvbestemt abort blir fremstilt som et resultat av velstandsveksten Norge opplevde på 1970-tallet, som ga seg utslag både i utbygging av velferdsgoder og et økt privatforbruk.²⁹⁴ Det ligger her en forestilling om at kvinner som ønsker kontroll over egen kropp og sine reproduktive funksjoner har mistet selvdisciplin og ansvarsfølelsen de burde ha ovenfor Guds ordning. Disse kvinnene bryter ut av den fastsatte rammen og levestilen Gud har satt for dem og derfor synder de mot hans skaperverk. På grunn av syndefallsmyten er det en antagelse om at kvinner er mer mottagelig for å synde, og dermed blir den abortsøkende kvinnen til en ny egenrådig og ulydig Eva som kan utløse et nytt syndefall:

«Fri abort – et nytt syndefall (...) Parallelliteten med syndefallsberetningen burde være klar nok»²⁹⁵

²⁹⁰ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 32

²⁹¹ Stensvold, Anne 2015: 147

²⁹² Rø, Otto Christian. (1976, 2.juni). Nei til abort – Ja til livet. *Vårt Land*, s.14

²⁹³ Stormark, K. (1975, 24.november). Klar tale. *Dagen*, s.4

²⁹⁴ Benum, Edgeir. (2005). *Aschehougs Norgeshistorie bind 12: Overflod og fremtidsfrykt: 1970-1997*. Oslo: Aschehoug: 46-47

²⁹⁵ Duesund, Peder. (1977, 23.november). Fri abort – eit nytt syndefall. *Dagen*, s.3

«I saga om det første snikmordet, heiter det: «Så tok ho av frukta og åt». I Mos. 3,6. Ulydnaden vart til skilje mellom Gud og menneske (...) Når det no vert brukt store ord om at kvinna kan ta avgjerd sjølv, så har det sin grunn i den frie vilje. Det er ikkje det at ho har makt, men at ho kan velje for eller imot. Det er den verdslige styresmakti som tek seg til rette, og gjev kvinna denne makti. Resultatet er liv eller død. Men det er Gud åleine som har denne makti (...) Kvinna har fri vilje til valg, men ikkje til makt»²⁹⁶

Et nytt syndefall utgjør en fare for samfunnet, da det potensielt kan føre til at menneskene får et enda dårlige forhold til Gud. Fordi den egenrådige abortsøkende kvinnen kan utløse et nytt syndefall må kvinnen holdes under kontroll. Kontrollen opprettholdes ved at kvinnen ikke får valgmuligheter i sitt eget svangerskap, og det fremstilles som om det er Gud som sitter med makten over svangerskapet. Det ligger en motstridende argumentasjon i abortmotstanderdiskursen idet den hevder at kvinnen har «fri vilje til valg». Valget består av at kvinnen kan velge å bli gravid eller ikke, men kvinnen har likevel en begrenset valgmulighet. Hvis kvinnen har blitt uønsket gravid kan hun ikke velge å avbryte svangerskapet.

Abortmotstanderdiskursen konstruerer en virkelighetsoppfatning om at Gud har gitt kvinnen et hellig oppdrag med å føde barn til jorden. Dersom kvinnen ønsker abort, er hun ulydig mot den høyeste autoriteten over menneskene og hun forvalter dermed ikke Guds skaperverk slik som Herren befaler. I denne virkelighetsoppfatningen skal kvinnen være underordnet mannen, men med selvbestemt abort står Guds kjønnsordning i fare for å smuldre opp. Derfor skimtes det i abortmotstanderdiskursen en angst for endring i kjønnsrollene, og dermed en angst for at de patriarkalske maktrelasjonene ikke lenger skal fremstå som «naturlige». Det ytres også en frykt for at hvis kvinner med loven i hånden foretar selvbestemt abort, vil de utløse et nytt syndefall. Denne nye «Eva» utgjør derfor en fare for samfunnet, både i form av et nytt syndefall og at selve samfunnet vil utslettes. Et abortforbud blir dermed legitimert ved at det vil hjelpe kvinnen å være lydige ovenfor Gud og hindre henne i å løsrive seg fra sin hellige oppgave, samt hindre henne å utslette Norge som nasjon. Samtidig vil et abortforbud sikre at den Gudegitte organiseringen av kjønne består.

²⁹⁶ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

4.2 Den emosjonelle og ustabile kvinnen

Når abortmotstanderne naturliggjør kvinnelig oppførsel, naturliggjør de også kristne kulturelle verdier. Disse verdiene fremstår da som selvinnyttende og noe som alle må akseptere.²⁹⁷

Makten i språket ligger i at det setter mulighetsbetingelser for hva som fremstår som «normalt». Grunnlaget for de kristne kulturelle verdiene er bibelen. Boken blir ansett for å være den sanne kilden til hvordan menneskene skal leve. Bibelen blir oppfattet som et troverdig vitnesbyrd om Guds åpenbaringer og forstått som en autoritet.²⁹⁸ De kristne abortmotstanderne tolker bibelen som en tekst som gir svaret for hvordan menneskene skal leve riktig. Ut ifra et felles synspunkt på bibelen presenterer abortmotstanderne kunnskapen om kvinners naturlige rolle og kjønnenes anordning i samfunnet. De kristnes kulturelle verdier blir dominante fordi de i fellesskap bygger sin sannhet på det de tolker som en autoritær tekst. Forutsetningen for at verdiene fremstår som «normale» er at de blir begrunnet med en kanonisk tekst.

Diskursen definerer kvinners stilling i samfunnet ved hennes egenskap til å føde. Men da de kristnes fakta om kvinners natur og kvinners «naturlige» rolle ble utfordret av abortforkjempernes skildringer av kvinner, fremsto ikke det kristne verdisetet så naturlig lenger. Det som utfordret de kristnes syn på kvinner var skildringene av kvinner som selvstendige individer med et ønske om selvrealisering utover det å være mor, der kvinner ønsket å ha omsorg for seg selv og ikke ofre sitt eget liv for å føde barn. Skildringene av kvinner som selvstendige tenkende mennesker som evnet å ta egne valg, også som gravid, samsvarte ikke med de kristnes virkelighetsoppfatning. Siden det under abortdebatten ble snakket høyt om kvinners aborterfaringer, måtte abortmotstanderne forholde seg til at det fantes kvinner som tok abort og som ønsket abort. For å beholde definisjonsmakten over «kvinnens natur» demoniserer diskursen abortsøkende kvinner. Abortsøkende kvinner er kvinner som går utenfor rammen de kristne har satt opp for hvordan en kvinne skal være. Abortmotstanderdiskursen bruker uttrykk som beskriver hva som er normalt for en kvinne, noe som gjør at diskursen kan formulere hva som «strider med kvinners natur». Dermed kan abortmotstanderne også trekke abortsøkende kvinners feminitet i tvil og peke dem ut som unormale og som avvik. Kvinner som har gjennomført abort blir av en kronikkforfatter beskrevet slik:

²⁹⁷ Moxnes, Halvor 2006: 107

²⁹⁸ Redse, Arne 2011: 48-50 / Hvalvik, Reidar & Stordalen, Terje. (1999). *Den store fortellingen: Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*. Oslo: Det Norske bibelselskap: 461

«... er utsatt for å bli følelseskald, hard og avstumpet eller å bli opprevet, bitter og ulykkelig (...) Men et lands lover kan da ikke baseres på å tilfredsstille de psykopatiske tendensene i menneskene (...) Nei, ønsket om abort i dag er en følge av uklar moral og svak psykisk helse, og aborten fører til ytterlige svekkelse»²⁹⁹

Motsatsene til å være bitter og ulykkelig definerer hva som er riktig oppførsel for kvinner. Det er en forestilling om at alle kvinner som gjennomfører svangerskapet sitt er og skal være strålende glad og lykkelige. Diskursen fastslår at kvinner som tar abort er utsatt for å bli psykisk syk av en abort, hvor følelseskald og bitter blir fremstilt som definisjonene på psykisk sykdom. Abortsøkende kvinner blir av diskursen fremstilt som om de har en personlighetsforstyrrelse. Hvis vi ser dette i sammenheng med de kristnes virkelighetsoppfatning om at kvinners identitet er å føde barn, fremstår det som logisk at abortsøkende kvinner har en forstyrrelse i personligheten da ønsket om abort strider med kvinners identitet. Samtidig ligger det en implikasjon om at kvinner har en iboende svak moral og psyke som forverres hvis hun tar abort. Et abortforbud virker da legitimt fordi et forbud vil beskytte kvinnene fra seg selv og sine svake personlighetstrekk, samt beskytte dem fra å bli psykisk syk. Dette fremstår som et logisk argument innenfor diskursens rammer, men hvordan kan en person med uklar moral være en trygg forelder da moral er noe de kristne verdsetter høyt? Det ligger her en viss tvetydighet da dette synet kolliderer med et grunnleggende personlighetstrekk abortmotstanderne tillegger kvinnene: Nemlig morskjærligheten.

«Fosteret er ukrenkjeleg og er verna av morskjærleiken Gud har lagt ned i kvinna»³⁰⁰

«Det er jo ikke tvil om at kvinnenaturen er mer barmhjertig enn mannsnaturen. Hver kvinne har en mulighet i seg til å bli mor med morsinstinktets trang til å verne og ha omsorg for liv»³⁰¹

Abortmotstanderne tillegger kvinnen kjærlige egenskaper som gjør at hun må være mor, men kvinnen tillegges også egenskaper som ikke forbindes med det kjærlige. Abortmotstandernes konstruksjon av kvinners tilsynelatende ustabile psyke kan ha sammenheng med at kvinner i kristen tro tradisjonelt har blitt knyttet til det ustabile og emosjonelle. Dette har plassert

²⁹⁹ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 12.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

³⁰⁰ Stokka, Trygve. (1976, 8.mars). Abortlova og dei styrande i landet. *Dagen*, s.3

³⁰¹ Lofthus, Dagfinn. (1975, 21.mars). Fri abort uforenlig med likestilling og likeverd. *Dagen*, s.3.

kvinnen i en underordnet posisjon til mannen, som er blitt identifisert med det åndelige, intellektuelle og stabile.³⁰² Det at disse «ustadige» egenskapene kulturelt har blitt plassert hos kvinnen muliggjør ytringen om at gravide kvinner er altfor emosjonelt ustabile til å ta valget om abort.

«At et følelsesmessig ustabil menneske — moren — skal ha rett til å bestemme over det ufødte liv, er et umenneskelig ansvar»³⁰³

«(...) tillater enhver gravid kvinne å ta seg til rette og utslette et uskyldig menneskeliv – i den tiden hun ikke er seg selv, i de 3 første mnd av svangerskapet, da de aller fleste er deprimerte»³⁰⁴

«I formidlende retning skal det minnes om at svangerskap nokså normalt fører med seg en sterkt redusert dømmekraft, særlig i enkelte perioder»³⁰⁵

I tråd med det tradisjonelle kristne synet på kvinners personlighetstrekk og egenskaper blir det dermed slått fast at kvinner ikke er selvstendige eller rasjonelle nok til å bedømme egen livssituasjon og graviditet. Det at kvinner selv skal avgjøre i abortspørsmålet blir karakterisert som «meget lite intelligent».³⁰⁶ Det konstrueres en sannhet om at den gravide kvinnen er så emosjonell ustabil at hun ikke er i stand til å ta fornuftige valg. Det legitimerer at en stabil og moden instans med autoritet skal bestemme for henne. I abortspørsmålet kan dette være en legenemd, som på 1970-tallet stort sett besto av menn,³⁰⁷ eller barnefaren. Å peke på at gravide kvinner ikke er i stand til å ta egne valg er en usynliggjøring av kvinnen. Den gravide kvinnens opplevelse av svangerskapet blir bortglemt og forbigått, og skyvet unna med påstander om at hun ikke er tilregnelig til å bedømme sin egen situasjon. Det fratrar den gravide kvinnens mulighet til å uttale seg om sitt eget svangerskap, da forestillingen om den emosjonelt ustabile kvinnen bygger på antagelsen at kvinnens emosjonelle svake psyke blir verre i svangerskapet. Kvinnens rolle i forplantningsprosessen reduseres til å være en beholder for det ekte individet som da er fosteret. Svangerskapet underlegges dermed patriarkalsk kontroll og kvinnen betraktes dermed ikke som et autonomt subjekt.

³⁰² Moxnes, Halvor 2006: 65

³⁰³ Holvik, Reidulf. (1978, 25.februar). Det ufødte liv. *Dagen*, s.3

³⁰⁴ Leivestad, Klara Ekre. (1978, 28.april). Selvbestemt abort – Mannsfrigjøring?. *Dagen*, s.3

³⁰⁵ Melbø, Gunnar. (1975, 9.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

³⁰⁶ Berg, Arthur. (1974, 4.september). Bratteli om abortsaken. *Dagen*, s.3

³⁰⁷ Bjørnfeldt, Karoline Spanthus 2018

Siden kvinnen i syndefallsmyten blir fremstilt som mindre pålitelig og svakere enn mannen, legitimerer det mannens kontroll over den uregjerlige kvinnen som er mer mottagelig til å synde mot Gud.³⁰⁸ Et abortforbud vil bidra til å opprettholde forestillingen om mannens rasjonalitet og kvinnens uskikkethet. Kvinnens ustabile egenskaper legitimerer kvinnens underdanige posisjon. Mannens streben etter å kontrollere kvinnen blir ikke eksplisitt ytret, men pakket inn i form av at kvinnens iboende svake moral nødvendiggjør at kvinnen må beskyttes fra seg selv. Dermed legitimeres et abortforbud på bakgrunn av at kvinner trenger en egnet autoritet til å bestemme over svangerskapene deres. Samtidig sikrer et abortforbud mannens kontroll over kvinnen.

Diskursiv handling er en form for sosial handling som er med på å konstruere den sosiale verden: Kunnskap, identiteter og sosiale relasjoner. Slik forsøker en diskursiv handling å opprettholde visse sosiale mønstre.³⁰⁹ Abortmotstanderne henter sin kunnskap om kvinner fra bibelen og kristen teologi. Ut ifra dette konstruerer diskursen en kvinnelig identitet, definert av hennes kroppslige funksjoner. Identiteten som tillegges kvinner arrangerer hennes underdanige sosiale relasjon til mannen. Dette skaper et sosialt mønster der det fremstilles som naturlig at kvinner ofrer drømmene sine, selvrealisering og et aktivt yrkesliv til fordel for et liv med barnestell. I dette verdensbildet eksisterer det en forestilling om at kvinners mest givende oppgave i livet er å føde og oppdra barn. I abortmotstanderdiskursen konstrueres det dermed en forestilling om at det korrekte for en kvinne er at hun ofrer sine individuelle ønsker for å være mor. At kvinner må være oppofrende blir en del av normen for hva som er riktig kvinnelig oppførsel:

«At en ny baby kanskje krever at mor slutter i jobb og renonserer på inntekten, er heller ikke mer en rett og rimelig»³¹⁰

At kvinner skal gi avkall på jobb og inntekt blir presentert som en udiskutabel norm som kvinner må forholde seg til. I et bestemt verdensbilde blir noen former for handling naturlige, mens andre er utenkelige.³¹¹ I abortmotstandernes verdensbilde er det naturlig å kreve at kvinner skal ofre sine drømmer for å være hjemme med barn, da dette blir ansett for å være den korrekte plassen for kvinnen. I dette verdenssynet er det en utenkelig handling at kvinnen

³⁰⁸ Sky, Jeanette 2007: 36

³⁰⁹ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 14

³¹⁰ Rø, Otto Christian. (1976, 2.juni). Nei til abort – Ja til livet. *Vårt Land*, s.14

³¹¹ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 14

skal ha en yrkeskarriere utenfor hjemmet. Ved å ekskludere andre muligheter for kvinners liv enn det å være hjemmeværende mor, bidrar diskursen til å forsterke verdenssynet om at kvinner skal være oppofrende. Ekskluderingen er en diskursiv handling som reproducerer og opprettholder den sosiale relasjonen mellom mann og kvinne, og som befester dette verdenssynet som en sannhet.

«Barnet i mors liv tjener i dette verdssystem som salderingspost i et oppgjør mellom kjønnene. Det er ikke bare underordnet morens velvære i streng forstand, men må endog vike for kravet om karriere og selvutfoldelse»³¹²

Ordet salderingspost brukes ofte i overført betydning om et formål eller en sak som blir ofret til fordel for andre formål.³¹³ Det vil i denne sammenhengen tilsi at fosteret er «saken» som kvinner ofrer for å for å ha like muligheter til karriere og selvutfoldelse som menn.

Abortmotstanderdiskursen hyller derimot de kvinner som ofrer livet sitt. Diskursen fremhever at det er disse kvinnene som fortjener respekt og som eier moralbevissthet fordi disse kvinnene tar ansvar for sin hellige fødeoppgave:

«All respekt og tillit til alle de kvinner som, under ansvar, bærer våre barn frem»³¹⁴

«I dette høvet har vi i Dagen alltid hevda at det er forsvarleg å provosera abort for å berga mors liv (...) ei mor som veit at ho berre kan fø fram sitt barn med tapet av sitt eige liv, likevel vel å bera barnet fram. Det vitner om eit ufatteleg moralsk mot og tvingar oss til den djupaste age»³¹⁵

Sitatene viser at kvinner som ofrer livene sine for å bære frem barn fortjener anerkjennelse fordi de kjenner sin plass i samfunnet. Det er en tanke om at kvinner som er selvoppofrende holder seg innenfor normen for hva som er riktig kvinnelig oppførsel og dermed er til å stole på. Det motsatte vil da være at kvinner som ikke ofrer livet sitt, enten bokstavelig talt eller det selvrealiserende livet, ikke er til å stole på. Det sås her en tvil rundt abortsøkende kvinners troverdighet. Denne normeringen av riktig kvinnelig oppførsel gjør det mulig for diskursen å peke på at abortsøkende kvinner mangler sunn moral. Abortmotstanderdiskursen er tydelig på

³¹² Harket, Reidar (1975, 18.juni). Abort og menneskeverd. *Dagen*, s.4

³¹³ Christensen, Johan 2014

³¹⁴ Rygh, Helge. (1977, 23.september). Abort og likestilling. *Vårt Land*, s.14

³¹⁵ Berg, Arthur. (1974, 7.juni). Abort som naudverje. *Dagen*, s.3

at abort bare kan tillates dersom morens fysiske liv står i fare. Likevel viser sitatet over at kvinner som bokstavelig talt risikerer å miste livet i en fødsel blir ansett for å ha en moralsk styrke. Det blir videre understreket at alle burde føle «age», altså kjenne på en ærefrykt, i møte med disse kvinnene. Det impliserer en tanke om at fosterets livsrett er viktigere enn morens rett til å leve.

4.3 Seksualitet

Abortmotstanderne på 1970-tallet knyttet ønsket om enklere tilgang til prevensjon og selvbestemt abort til et ønske om å ha uansvarlig og løssluppen sex, der kvinner har samleie for å tilfredsstille et seksuelt begjær. Abortmotstanderdiskursen produserer en forestilling om at både prevensjon og legal abort oppfordrer til et umoralsk levesett, og at kvinner som ønsker prevensjon og abort da har en uanstendig oppførsel.

Et samleie som bare handler om nytelse, beskriver abortmotstanderne som en stor synd. Syndsbegrepet er først og fremst et teologisk begrep. Ett av de mest sentrale områdene i dette syndsbegrepet er seksualitet og da spesielt seksualitet i forbindelse med nytelse og begjær. Før vi går videre inn i tolkningen av abortmotstandernes syn på seksualitet, er det viktig å få et overblikk over hva som er kristen seksualmoral og hvorfor konservative kristne ser på seksuelt begjær og nytelse som synd. Den kristne seksualmoralen, som har vært dominerende i flere århundrer, er utviklet langs linjene til Paulus og Augustin. Problemet med seksualitet var at det var uttrykk for menneskets begjær,³¹⁶ der begjær ble regnet som en del av ursynden.³¹⁷ Derfor gjaldt det å fjerne den tette bindingen mellom seksualitet og begjær. «Løsningen» var å akseptere ekteskapet med å sette et skille mellom seksualitet som forplantning og som begjær. Dessuten var ekteskapet nødvendig for å videreføre slekten. Derfor var seksualitet tillatt i ekteskapet hvis hensikten var å få barn, men det var ikke tillatt bare for å tilfredsstille lystene sine.³¹⁸ Denne tenkningen har hatt stor betydning for kristen seksualmoral.³¹⁹ Samtidig var ekteskapet en måte for kirken å kontrollere seksualitet på og støtte den mannlige overordnede posisjonen.³²⁰ Det finnes nok ulike holdninger til seksualitet i forskjellige kristne miljøer, men hos de konservative kristne som skrev i *Dagen* og *Vårt Land* er det dette synet på seksualitet som er klart dominerende.

³¹⁶ Moxnes, Halvor 2006: 103

³¹⁷ Schanke, Åge 2006: 42

³¹⁸ Moxnes, Halvor 2006: 103-104

³¹⁹ Moxnes, Halvor 2006: 104

³²⁰ Endsjø, Dag Øistein 2011: 87

Det abortmotstanderne så på som en guddommelig sannhet ble utfordret av den nye seksualmoralen. Seksualitet ble et nøkkelelement i sekulariseringsprosessen,³²¹ og den nye seksualmoralen som begynte å få fotfeste på 1970-tallet kan sees i sammenheng med den seksuelle revolusjonen. Den seksuelle revolusjonen innebar et økende skille mellom seksualitet og reproduksjon, der det dreide seg om å frigjøre kvinnen seksuelt slik at hun kunne nyte samleie uten å frykte uønskede graviditeter. I kampen for seksuell frihet var enkel tilgang til prevensjon og retten til selvbestemt abort viktige kampsaker.³²² Abortmotstanderne reagerer først og fremst med avsky når det kommer til den nye seksualmoralen. De er opptatt av å kalle samleie gjennomført på bakgrunn av lyst og begjær for synd, spesielt hvis det skjer utenfor ekteskapet.³²³ Abortmotstanderdiskursen ser på kvinners krav om selvbestemt abort som et ønske om å leve i syndig hor og ha løsaktig samleie uten å tenke på å bli med barn. Enklere tilgang til prevensjon og lovlig selvbestemt abort ble ansett for å være en døråpner for umoralske seksuelle handlinger, der samleie nytes utenfor ekteskap uten formål om forplantning.

«Den nåværende abort-praksisen kommer som et resultat av bl.a en vellykket kampanje for fritt, uhemmet seksualliv som har foregått i mange år. Det gamle moralbud (det 6.bud) om at seksuell kontakt mellom mann og kvinne hører ekteskapet til, ikke før og ikke utenom, har vært kjempet imot, latterliggjort og foraktet»³²⁴

«det er behov for en kompromissløs kamp mot umoralen. Det er den som er årsaken til all elendigheten. Seksuallivet hører alene ekteskapet til. Menneskene er skapt til samfunn med gud, men det er ikke vi som setter betingelsene, tenk. Sex i disse velkjente formene er at Satans middel til å rive oss vekk fra gud»³²⁵

Samleie utenfor ekteskapet blir ansett for å være en handling som er fylt med mangel på sømmelighet og sunn moral. Som vi har sett representerer Satan det onde samtidig som han er Guds fiende. I Satans plan om å ødelegge Guds skaperverk kan han friste menneskene til å gå

³²¹ Herzog, Dagmar 2011: 3

³²² Herzog, Dagmar 2011: 134-136 / Stenvoll, Dag. (2003). *Politisk argumentasjon: En analyse av norske stortingsdebatter om seksualitet og reproduksjon 1945-2001* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen, Bergen: 8

³²³ Gamborg, Anna Barbara. (1978, 27.januar). Logikk og etikk?. *Vårt Land*, s.16/ Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20

³²⁴ Ødegaard, Trygve. (1974, 30.november). Tillatt justismord. *Dagen*, s.3

³²⁵ Gamborg, Anna Barbara. (1978, 27.januar). Logikk og etikk?. *Vårt Land*, s.16

imot Guds lover.³²⁶ I abortmotstanderdiskursen blir usømmelig seksualitet også et verktøy for Satan til å friste menneskene i å følge lystene sine og begjæret sitt slik at menneskene synder mot det sjette bud. Hvis vi setter det på spissen, er «å synde» det samme som å følge sine lyster,³²⁷ og fremfor alt det seksuelle.³²⁸ Den kristne seksualmoralen forkynner at samleie skal skje innenfor et ekteskap med formål om forplantning. Når en kvinne da ønsker abort blir dette ansett for å være et resultat av ukorrekte og syndefulle seksuelle handlinger, der kvinnen har fulgt sitt begjær og har hatt samleie bare for å føle nytelse. Det kan ikke tolereres da det har vært seksuelle handlinger basert på kvinnens seksuelle lyst og den seksuelle handlingen har skjedd uten et mål om forplantning. Kvinnen har da syndet og vært ulydig mot Gud gjennom sine seksuelle gjerninger:

«Å bryte Guds bud kalles SYND. Brudd på det 6.bud (du skal ikke drive hor) fører i avkristnet tankegang og praksis automatisk til brudd på det 5.bud (du skal ikke slå ihjel). Dvs.: Den ene synd fører til den neste, eller: resultatene av den ene synd forsøkes fjernet med en annen»³²⁹

«Å drepe er synd, og lov om fri abort vil også legge forholdene til rette for den synd som ofte er årsak til at man vil drepe gryende liv. Samleie utenfor ekteskapet er synd i fullmoden potens og krenker Guds hellige vilje»³³⁰

I kristen sammenheng betyr altså synd å følge sine lyster og søke glede i den sansebaserte nytelsen. For at mennesket skal finne veien til den åndelige verden må mennesket ha en våken og utviklet fornuft, og for å komme dit må man tukte kjødet og si nei til kjødelige lyster.³³¹ Da må mennesker være seksuelt avholden frem til ekteskapet der samleie bare kan tillates dersom målet er å skape et barn. Konservative kristne ser på forplantningen som den eneste legitime grunnen til å ha samleie, som opprinnelig er en syndefull handling. Det er en forestilling om at selvbestemt abort legger til rette for at kvinner kan ha samleie uten å måtte ta konsekvensene. I denne forestillingen fremstilles det som om selvbestemt abort vil ha en forlokkende effekt på kvinner der kvinner blir fristet til å synde mot det sjette bud og ha utuktig sex. Et ønske om selvbestemt abort blir da ansett for å være et resultat av syndig hor.

³²⁶ Browning, Wilfred Robert Francis (2010). Satan. I *A Dictionary of the Bible*. (2.utg.). Oxford: Oxford University Press / Russel, Jeffery Burton 1986: 251

³²⁷ Valen-Sendestad, Fartein 2005: 96

³²⁸ Valen-Sendestad, Fartein 2005: 100

³²⁹ Ødegaard, Trygve. (1974, 30.november). Tillatt justismord. *Dagen*, s.3

³³⁰ Larsen, Mangor. (1975, 8.september). Lønnings eller KrFs forslag?. *Vårt Land*, s.15

³³¹ Valen-Sendestad, Fartein 2005: 97

Det finnes to tolkninger av det sjette bud: «Du skal ikke drive hor» og «du skal ikke bryte ekteskapet». Den konservative tolkningen, «du skal ikke drive hor», er mest utbredt blant abortmotstanderne i *Dagen* og *Vårt Land*. Hor blir ansett for å være usømmelig seksuell omgang og seksuelle handlinger som går imot norm og moral.

«Her er det mulighet for løssaktige kvinner til å få gratis arbeidsmateriell»³³²

Ønsket om selvbestemt abort blir symbolet på det abortmotstanderne ser på som løssluppen og uansvarlig seksuelle handlinger. Seksuelle handlinger utenfor ekteskapet, der nytelsen står i sentrum, går imot det abortmotstanderne anser for å være lov og moral,³³³ og dermed krenker det Guds vilje.³³⁴ Abortmotstanderne legitimerer dermed et abortforbud ved å påpeke at det vil hjelpe kvinnene til å følge kristen seksualmoral, samt hjelpe kvinnene til å ikke synde mot det sjette bud.

I århundrer hadde kirken satt rammene for forplantning og seksualmoraliske krav, og på den måten holdt seksualiteten, spesielt kvinners seksualitet, under kontroll. Dette var i endring da kirken begynte å miste denne innflytelsen, spesielt utover 1960- og 1970-tallet.³³⁵ Med prevensjon var den grunnleggende kontrollen over kvinners seksualitet flyttet over i kvinners egne hender. P-pillen og spiralen var allerede til en viss grad i bruk på 1970-tallet i Norge.³³⁶ Da det i tillegg ble en mulighet for at selvbestemt abort kunne bli en realitet var det tydelig at kirken var i ferd med å miste sin makt på det som var dens etiske hovedområde.³³⁷ Årsaken til at kirken har en stor interesse i å kontrollere andres seksualitet, er fordi kristne har en sterk overbevisning om at de vet hva som er den riktige referanserammen for korrekt seksuell oppførsel.³³⁸ Derfor strever kristne etter å tvinge myndigheter til å inkorporere kristen seksualmoral i sekulære lover. Dersom disse «Gudegitte» seksuelle referanserammene er inkorporert i sekulære lover, vil disse referanserammene fremstå som mer naturlig. Dette er dermed årsaken til hvorfor kirken ønsker at sekulære myndigheter lager lover i hensyn til kristent moralsyn.³³⁹ Om selvbestemt abort er lovfestet vil ikke den kristne seksualmoralen

³³² Helle, Olav. (1976, 4.mars). Seksual-sosialismen. *Dagen*, s.3

³³³ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 11.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4/ Stokka, Trygve. (1975, 3.januar). Samlivsundervisning på etisk grunnlag. *Dagen*, s.3

³³⁴ Larsen, Mangor. (1975, 8.september). Lønnings eller KrFs forslag?. *Vårt Land*, s.15

³³⁵ Lønnå, Elisabeth 1996: 245

³³⁶ Lønnå, Elisabeth 1996: 207

³³⁷ Lønnå, Elisabeth 1996: 245

³³⁸ Endsjø, Dag Øistein 2011: 266

³³⁹ Endsjø, Dag Øistein 2011: 13

fremstå like naturlig og det truer kirkens makt til å kontrollere menneskers seksualitet. Introduksjonen av prevensjonsmidler og tilgangen til abort gjorde det enklere å ha samleie uten bekymring for graviditet. Denne tilgangen førte til at den aktive motstanden mot religiøse, som ønsket å begrense samleie generelt, økte på 1970-tallet.³⁴⁰ Fordi kirken hadde stor interesse av å kontrollere folks kjønnsliv, ble det sterke konflikter mellom de kristnes oppfatninger av seksualitet og den gjengse sekulære samfunns holdningen til seksualitet.³⁴¹ Abortforkjemperne ønsket et friere seksualliv for kvinner, der kvinners seksualitet ble fristilt fra reproduksjon.³⁴² Med en friere seksualitet var kirken i ferd med å miste den sosiale makten over folk. Abortforkjempernes forsøk på å fristille kvinners seksualitet gjorde at abortmotstanderdiskursen kjempet over definisjonsmakten for hva som var korrekt seksuell oppførsel, med mål om at kirken skulle beholde sosial makt. I abortmotstanderdiskursen blir det formidlet et budskap om at det riktige for en kvinne er at hun skal være seksuell avholden helt frem til hun skal bli befruktet.

«Når det er så forferdelig å bære frem et uønsket foster, hvorfor har man så risikert å bli gravid? Er dette også selvbestemt? Er det kvinnen som bestemmer da?»³⁴³

«Hun bør passe på sin egen kropp tidligere, før hun lar seg besvangre»³⁴⁴

Budskapet som sitatene formidler er at kvinner må vokte seg for å ha sex dersom hun ikke ønsker å bli gravid. Det er en tanke om at seksuell aktivitet bare er tillatt for kvinner hvis hun skal bli besvangret. Hvis målet med samleiet ikke har vært å bli med barn, har hun vært naiv som har satt seg selv i risiko for å bli gravid og dermed «besudlet» kroppen sin. Det ligger her en implikasjon om at abortsøkende kvinner burde føle på skyld og ta ansvar, da de har utsatt seg selv for sex og vært i fare for å bli gravid. Med tanke på at abortmotstanderne også var motstandere av prevensjon,³⁴⁵ blir det i diskursen produsert en virkelighet der normen for kvinner er at de ikke skal nyte samleie. Dette kan tolkes i sammenheng med at religiøse kristne hadde forestillinger om at tapet av kvinnelig jomfruelighet innebar en fysisk endring som ikke kunne gjenopprettes.³⁴⁶

³⁴⁰ Endsjø, Dag Øistein 2011: 80

³⁴¹ Moxnes, Halvor 2006: 100 / Pedersen, Willy 2012: 297

³⁴² Danielsen, Hilde 2013: 82

³⁴³ Stoveland, Bjarne. (1974, 27.august). Selvbestemt?. *Vårt Land*, s.12

³⁴⁴ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 12.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

³⁴⁵ Aanesen, Ellen 2012: 350

³⁴⁶ Endsjø, Dag Øistein 2011: 54

For kvinnebevegelsen handlet selvbestemt abort i stor grad om å akseptere kvinners seksualdrift og gi kvinner og menn kunnskap om hvordan samleie skulle kunne gi full nytelse også for kvinnen.³⁴⁷ Selv om kristne i utgangspunktet var like negative til førekskapelig samleie både for menn og kvinner, var praksis som regel at mannlig førekskapelig seksualitet ble tolerert, mens kvinnelig sterkt fordømt.³⁴⁸ Innenfor abortmotstanderdiskursen kan derfor ikke selvbestemt abort eller prevensjon godtas. Selvbestemt abort og prevensjon kunne føre til at kvinner kunne ha samleie uten å være bekymret for å fullføre et uønsket svangerskap. Dessuten ville disse to midlene kunne ødelegge kvinners jomfruelighet.

«I staden for at ein skal ta vare på likamen (...) so er dette med preventiver og abort ei ressursøydning, ja det er å bruke kroppen til rovdrift, berre for å ha ei ansvarslaus njoting»³⁴⁹

Det dannes her en forestilling om at kvinnens kropp er en ressurs for å få barn, men dette kan potensielt bli ødelagt ved bruk av prevensjon og abort. I forestillingen blir denne «ressursødeleggelsen», altså kvinners seksuelle handlinger uten formål om barn, slått fast som ansvarsløst. I denne sammenhengen fremstår et abortforbud som et fornuftig forbud da det vil hindre at kvinner ødelegger kroppen sin. Selv om konservative kristne hadde strenge seksualmorske lover for både menn og kvinner, er diskursen mest opptatt av å beskrive kvinnen som den skyldige og syndige når det kommer til seksuelle handlinger, og da særlig de ugifte kvinnene. Utenom noen svært få kronikker,³⁵⁰ forblir menns «medskyld» i seksuelle handlinger i et uønsket svangerskap usagt i diskursen. Det er en stillhet rundt mannens rolle når det kommer til å legge skyld på dem som har sex utenfor ekteskapet. Dette kan ha sammenheng med at kvinners jomfruelighet i kristendommen har vært ansett som viktigere enn mannens, og at praksisen har vært at menns sexutfoldelse utenfor ekteskap ikke har blitt sett på som like problematisk.³⁵¹ Myten om jomfruhinnen som et symbol på jomfruelighet har bidratt til at religiøse har behandlet kvinnelig jomfruelighet annerledes enn menn. Samtidig er en graviditet et bevis på at kvinnen ikke lenger er jomfru.³⁵² Disse fysiske forskjellene mellom

³⁴⁷ Erichsen, Bodil Chr. (2017) *Norske kvinners liv og kamp*. Oslo: Res Publica: 242

³⁴⁸ Endsjø, Dag Øistein 2011: 54

³⁴⁹ Aga, Peder Nilsen. (1977, 27.september). Sjølvbestemt abort – kvinnefront. *Dagen*, s.3

³⁵⁰ Nordseth, Kristin. (1974, 30.oktober). Fri abort en seier for mannsdominert samfunn. *Vårt Land*, s.13

³⁵¹ Endsjø, Dag Øistein 2011: 54-55

³⁵² Endsjø, Dag Øistein 2011: 54

menn og kvinner har bidratt til at kvinners «feilaktige» håndtering av sin seksualitet har blitt hardere straffet enn menns seksuelle utfoldelse.³⁵³

Selv om abortmotstanderne anså det som uhørt at også mange gifte kvinner søkte om abort,³⁵⁴ er det likevel en åpenbar stillhet rundt gifte kvinner og abort. Abortmotstanderdiskursen knytter abort hovedsakelig til unge ugifte kvinner og skaper dermed en sannhet om at abortspørsmålet gjelder bare dem. Diskursen peker ut ugifte abortsøkende kvinner som et tegn på en økende seksuell umoral i samfunnet. Hvorfor er det en stillhet rundt gifte kvinner og en fremheving av ugifte kvinners seksual-umoral? Det kan tenkes at abortmotstanderne ikke ville påføre skam på gifte kvinner som etter abortmotstandernes syn egentlig levde et korrekt seksualliv innenfor ekteskapets rammer. Mens det er tydelig for abortmotstanderdiskursen at abortsøkende ugifte kvinner har syndet ved å ha samleie utenfor ekteskapet. Kirkens makt og innflytelse var såpass stor at mange ikke så andre muligheter enn ekteskap om de ble gravide på 1970-tallet.³⁵⁵ Abortforkjemperne anså det som et problem at mange unge ugifte kvinner fullførte uønskede svangerskap og giftet seg i altfor ung alder på grunn av en uønsket graviditet.³⁵⁶ Dette var en av mange argumenter for selvbestemt abort. Abortmotstanderne oppfattet det også som et problem at mange ugifte unge kvinner ble gravide, men de presenterte en annen løsning: Abortmotstanderne satt det i sammenheng med en umoralsk holdning til seksualitet i samfunnet og den eneste løsningen var å lære ungdommen å være seksuelt avholden til helt de giftet seg.³⁵⁷

«Hva gjør menigheten med den lokale seksualkulturen? Hva gjør de for å hjelpe f.eks de unge til å oppleve avholdenhet som meningsfylt og riktig?»³⁵⁸

En streng abortlov skulle fungere som en moraliserende pekepinn for ungdom: Et forbud vil hindre ungdom i å begå syndefulle seksuelle handlinger før ekteskapet.

«Hvorfor så mange unge ugifte? Det har selvsagt sammenheng med de holdninger ungdommen har til seksualliv. Bak en stor andel av abortsakene gjemmer det seg – uforpliktende seksuelle forbindelser mellom ungdom som ikke er skikket til å påta seg noe

³⁵³ Endsjø, Dag Øistein 2011: 54

³⁵⁴ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 72-73

³⁵⁵ Aanesen, Ellen 2018: 8

³⁵⁶ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 39

³⁵⁷ Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20

³⁵⁸ Rokstad, Bjørn. (1975, 13.juni). Hva skal menigheten gjøre med abortsaken?. *Vårt Land*, s.6

familieansvar (...) graviditet som skyldtes at de unge glemte å beskytte seg akkurat den gangen. La det bare være helt klart: Det er en klar sammenheng mellom et liberalt syn på seksuallivet og behovet for abort (...) Det er nemlig manglende respekt for hverandre når en utsetter seg for å bli med barn og samtidig vet en ikke kan ta ansvaret for det»³⁵⁹

Abortmotstanderne anerkjenner at unge mennesker ikke er modne nok til å ta vare på et barn og at det kan være brutalt for umodne mennesker å ta alle konsekvenser av det de har gjort.³⁶⁰ Likevel er det et absolutt for abortmotstanderne at svangerskapet må gjennomføres til tross for kvinnens unge alder.³⁶¹

«I en del tilfeller kan det være brutalt å kreve at vanskeligstilte eller umodne mennesker skal ta alle konsekvenser av det de har gjort. Men likevel bør en vesentlig del av den hjelp som må gis til en nøddestedt, gravid kvinne, være å gi henne slike vilkår og slik støtte at hun blir i stand til å ta den rette konsekvensen av sitt svangerskap»³⁶²

Abortmotstanderdiskursen peker på at prevensjon og selvbestemt abort ikke er en løsning for å hindre uønskede graviditeter hos unge kvinner. Ut ifra kristen seksualmoral og syndsforståelse betyr den «rette konsekvensen av sitt svangerskap»³⁶³ at kvinner i alle aldre må fullføre svangerskapet. Det vil si at svangerskapet i seg selv kan fungere som en straff for kvinnens seksuelle synder. Straffen for seksuell nytelse er markert av kjønnsforskjeller ved at straffen skal erfares av kvinnen.³⁶⁴ Abortmotstanderdiskursen konstruerer dermed en absolutt sannhet om at unge kvinner trenger å tuktes ved å at de må fullføre svangerskapet som straff for sine handlinger. Slik kan et svangerskap virke avskrekkende og dermed påvirke unge kvinner til å unngå samleie.

Abortmotstanderdiskursen presenterer en virkelighetsoppfatning der kvinners seksualdrift er renere enn menns fordi kvinner er skapt til å føde barn. Det produseres en sannhet om at menns seksualdrift er naturlig drevet av begjær, mens kvinners seksualitet knyttes til hennes reproduktive evne. Siden abortmotstanderne anså kvinners reproduktive evne som den

³⁵⁹ Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20

³⁶⁰ Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20 / Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

³⁶¹ Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20 / Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

³⁶² Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

³⁶³ Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

³⁶⁴ Gordon, Linda 2002: 304

viktigste egenskapen til en kvinne, og som en gave fra Gud, blir det i dette verdensbildet skapt en forestilling om at kvinners seksualitet må beskyttes fra seksultne menn.

«Seksualdriften er renere hos kvinner enn hos menn; grensen mellom erotikk og religion er øyensynlig ikke så skarp hos kvinnen. Hos menn er det ikke bare en klar forskjell, men en motsetning»³⁶⁵

I dette verdensbildet er kvinners seksualdrift renere fordi den er sterkt tilknyttet det religiøse da det er en Gudegave å kunne føde barn. Denne «renere kvinnelige seksualiteten» impliserer at kvinner ikke har en iboende seksualdrift på samme måte som menn, da menns seksualdrift blir ansett for å være «råere» og dermed skitnere. Fordi biologiske menn ikke er skapt til å føde barn blir menns seksualdrift motivert av å bare ville «ha sex». Det konstrueres en virkelighetsoppfatning av at kvinner har samleie for å få barn, som blir ansett for å være hellig, mens menn har en aktiv seksualitet ved å ha samleie for nytelse. Dermed dannes det et bilde av at menns seksualdrift er skitnere. I lys av at abortmotstanderne ytrer, implisitt og eksplisitt, at kvinnen må beskytte seg selv fra sex kan vi tolke det som om de mener kvinnenes seksualitet ikke må «skitnes til». Dette synet fremtrer også i boken *Kristne normer for seksualmoral*, der bokens mål var å redegjøre for kirkens syn på seksualmoral.³⁶⁶ Boken ble gitt ut for første gang i 1967 og vi kan anta at noen av kronikkforfatterne baserer seg på bokens uttalelser om seksualitet. I boken blir det blant annet påpekt at menns seksualitet har en større tilbøyelighet til å trekke ned det seksuelle til et forkastelig etisk nivå der det bare dreier seg om nytelse.³⁶⁷ Mens kvinnens seksualitet ligger fjernere fra en «øyeblikkelig driftstilfredsstillelse».³⁶⁸ I samme bok fremheves det at unge jenter må ta ansvar for å ikke friste guttene til førekteskapelige seksuelle handlinger ved å gå med utfordrende påkledning eller ha en utfordrende opptreden.³⁶⁹ Kvinners seksualitet ble knyttet til at de måtte være dydige og ta ansvar for sin egen og menns seksualitet. I dette verdenssynet blir da selvbestemt abort fremstilt som et redskap for å tøyse menns utemmelige seksualdrift. I sammenheng med at kvinner må vokte seg for å ha samleie, fremstiller abortmotstanderdiskursen en forestilling om at et abortforbud også vil beskytte kvinners seksualitet.

³⁶⁵ Boman, Thorleif. (1977, 19.mars). Jeg er skuffet. *Vårt Land*, s.16

³⁶⁶ Assev, Albert. (1971). *Kristne normer for seksualmoral: Et ord fra kirken*. (2.utg.) Oslo: Land og kirke: 49

³⁶⁷ Assev, Albert 1971: 51-52

³⁶⁸ Assev, Albert 1971: 51-52

³⁶⁹ Assev, Albert 1971: 43

«Skal hun reduseres til å bli en sexautomat for mannen?»³⁷⁰

«Ei verkeleg farleg mannsdominering her må vel vera at mannen får sin vilje»³⁷¹

«Kravet om fri abort er jo til sjuende og sist et typisk mannfolkspørsmål (...) Kvinnens rett til sjølbestemt unnfangelse og hensynet til samfunnet må være det viktigste»³⁷²

Sitatene reproducerer en virkelighetsoppfatning om at en seksuell handling alltid involverer en aktiv og en passiv partner. «Sexautomat» er et språklig bilde av at kvinnen er en passiv part i en seksuell handling, og impliserer at kvinner ikke har en egen seksuell drift til å kunne være en aktiv part i et samleie. Sitatene reproducerer også en sannhet om at sex er et maskulint domene, der den seksuelt aktive mannen gjør seksuelle erobringer og kvinner må beskyttes fra slike mannlige erobringer.³⁷³ Det fremstilles som om selvbestemt abort vil være et farlig utløp for menns seksualitet og det er kvinners rene seksualitet som er i fare. Dette synet står derimot i motsetning til mannens funksjon som formynder over kvinnen, da formynderen i seksualitetsspørsmålet blir til en trussel mot kvinnens rene seksualitet. Denne tvetydigheten blir det ikke stilt spørsmål ved. Vi kan se det i sammenheng med at til tross for at menns seksualitet blir fremstilt som noe farlig blir menns seksuelle oppførsel likevel akseptert, og det er kvinnene som må beskytte seg selv fra menns seksuelle erobringer. Det ligger også noe motstridene i hvordan abortmotstanderdiskursen karikerer menns seksualdrift som en impulsiv trang til å slukke sin seksuelle tørst. På den ene siden blir mannen fremstilt som rasjonell, emosjonelt stabil og fornuftig. På den andre siden blir mannen fremstilt med en utemmelig og uetisk seksualdrift som må holdes i sjakk, altså at mannen er mer tilbøyelig til å følge lystfølelsen. Til tross for denne motstridende fremstillingen av mannen, fremstår et abortforbud likevel logisk for abortmotstanderne. Det logiske aspektet handler om at et abortforbud vil fungere som en beskyttelse for både menns og kvinners seksualitet.

Det skrives overraskende lite om mannens konkrete rolle i en abortsituasjon. Når mannen først blir nevnt dreier det seg om hvor problematisk det er at mannen ikke får være med i avgjørelsen om abort og hvor problematisk det er at mannen stilles utenfor. Mannens rett til å

³⁷⁰ Hagene, Hjørdis. (1978, 13.mai). Fri abort – et samfunn i drift. *Vårt Land*, s.29

³⁷¹ Erikstein, Einar. (1974, 11.juni). 13 spørsmål til abortsaka. *Vårt Land*, s.12

³⁷² Evjen, Julius. (1978, 13.mai). Abort og befolkningsstruktur. *Dagen*, s.3

³⁷³ Endsjø, Dag Øistein 2011: 55

uttale seg i abortspørsmålet falt bort allerede i 1975, noe som opprørte abortmotstanderne.³⁷⁴ Konservativ kristne betrakter fosteret som et resultat av mannens forplantning: Slik blir fosteret mannens ansvar.³⁷⁵ Sentralt i bibelens forståelse av menneskets forhold til Gud er relasjonen mellom far og sønn. Det er et patriarkalsk system som utmeisles, der kommunikasjonen stort sett foregår mellom en mannlig Gud og et menneske av hankjønn.³⁷⁶ I kristen tradisjon har det vært en oppfatning at mannen står i en nærmere familierelasjon til den faderlige Gud enn hva kvinnen gjør.³⁷⁷ Vi kan tolke det slik at fordi mannen har et nærmere forhold til Gud, har han også et spesielt ansvar for å ta vare på fosteret som blir ansett for å være Guds eiendel. I motsetning til abortmotstanderne anerkjente abortforkjemperne den gravide kvinnen som den ultimate autoriteten når det kom til abort og så på fosteret som en del av den gravide kvinnen.³⁷⁸ Fra et konservativt ståsted ble dette sett på som det mest provoserende aspektet ved kravet om selvbestemt abort. Abortforkjempernes definisjoner strider med de kristnes definisjoner som definerte fosteret som et resultat av mannens forplantningsevne og som Guds eiendel.³⁷⁹ Derfor ser konservative kristne på kvinners adgang til selvbestemt abort som en krenkelse på patriarkalske rettigheter.³⁸⁰ Det ble dermed gjort et diskursivt arbeid for å rettferdiggjøre mannens rett til å bestemme i et svangerskap:

«Likeins de som meiner å ha rett over eigen kropp, som det heite, og det løynde menneskeliv. De har nemlig ingen rett. Om så var, så har mannen like stor rett!»³⁸¹

«Hvor er likestillingstanken i et forslag om selvbestemt abort. Har de ansvarlige partier og politikere helt glemt at det bare har vært født etter eneste menneske uten at begge kjønn har vært medvirkende til at det nye liv skapes (...) Skal vi som representerer fedre til det ufødte liv fullstendig stilles utenfor? Abortspørsmålet er ikke en ensidig kvinnesak»³⁸²

Som vi har sett betraktes ikke ordene «kvinnen selv» og «selvbestemt» som gyldige utsagn innenfor abortmotstanderdiskursen. Med gjentakelser av utsagnet om at «*det i virkeligheten*

³⁷⁴ Stenvoll, Dag 1998: 48

³⁷⁵ Stensvold, Anne 2015: 162

³⁷⁶ Sky, Jeanette 2007: 34

³⁷⁷ Sky, Jeanette 2007: 34-36

³⁷⁸ Stensvold, Anne 2015: 153

³⁷⁹ Stensvold, Anne 2015: 153

³⁸⁰ Stensvold, Anne 2015: 153

³⁸¹ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

³⁸² Rygh, Helge. (1977, 23.september). Abort og likestilling. *Vårt Land*, s.14

*dreier seg om minst tre: Kvinnen, barnet og mannen»*³⁸³ produseres det en sannhet om at et svangerskap ikke dreier seg om kvinners autonomi. I denne sannheten dreier et svangerskap seg om fosterets rett til å leve og mannens ønske om å beholde barnet.

*«Mannen SELV kan ha et brennende ønske om å få beholde sitt barn, og han kan være meget imot at kvinnen skal være alene om å bære det uhyrlige ansvar for en så drastisk avgjørelse, som det er å ta livet av et ufødt barn. Dette så meget mer som kvinnen i denne situasjon kan være meget deprimert, og derfor ikke fullt skikket til å ta hele ansvaret. Det kan være maktpåliggende for mannen å få avverget en desperat handling»*³⁸⁴

Sitatet inngår i den patriarkalske kjønnsstrukturen der mannen må redde den uskikka kvinnen fra sine egne handlinger. «Mannens brennende ønske» om å beholde barnet impliserer at mannens emosjonelle krav er viktigere enn kvinnens emosjonelle opplevelse av et svangerskap. Mens kvinnens emosjonelle behov blir innrammet som uskikkethet og en psykisk sykdom, blir mannens emosjonelle behov rammet inn som en ansvarsfull medfølelse. Det gjøres dermed forskjell på hvilke følelser som er riktig for kjønnene å kjenne på, der mannens følelser blir ansett for å være viktigere enn kvinnens emosjoner.

Abortmotstanderdiskursen håndterer det de anser for å være et «abortproblem» ved å peke på at problemet ligger i at kvinner ønsker sex som er fristilt reproduksjon. Abortmotstanderne forstår «problemet» med abort som synd mot Gud og de ti bud. Innenfor abortmotstanderdiskursen er derfor løsningen at kvinner må være seksuelt avholdne helt til de skal bli gravid, noe abortmotstanderne ser på som løsningen for å få ned aborttallene.³⁸⁵ I denne løsningen fungerer et abortforbud også som en hjelpende hånd ved at det vil hjelpe kvinnene til å måtte gjennomføre alle svangerskap og hindre kvinnene i å synde.

Abortmotstanderne setter selvbestemt abort i sammenheng med kvinners «umoralske» ønske om å ha sex uten mål om å få barn, og ser på dette som et tegn på moralsk forfall. Kvinner som ønsker abort, har brutt den hellige pakten med Gud ved å synde mot det sjette bud. For å hindre det videre moralske forfallet peker abortmotstanderne på at abort må være forbudt. Dette begrunnes i kunnskapen abortmotstanderne har om de ti bud. I dette verdisetet blir ikke kvinnens biologi bare fremstilt som noe positivt. Kvinnens biologi kan også brukes som en

³⁸³ Sundby, Agnar. (1974, 4.mai). Kvinnen selv og andre eiendommelige uttrykk. *Vårt Land*, s.21

³⁸⁴ Sundby, Agnar. (1974, 4.mai). Kvinnen selv og andre eiendommelige uttrykk. *Vårt Land*, s.21

³⁸⁵ Bore, Thore Bjarne & Hollekim, Gisle (1978, 5.april). Abort og etikk. *Vårt Land*, s.5 / Hartberg, Gunnar Nagell. (1978, 7.februar). Abort og konfirmanter. *Vårt Land*, s.14

straff for kvinnen som har syndet mot det sjette bud. En uønsket graviditet blir ansett for å være moralsk problematisk, da bakgrunnen for denne graviditeten er synd. Hun må ta konsekvensen for sine seksuelle handlinger og føde barnet, uansett hvilken alder og livssituasjon kvinnen er i, i lydighet ovenfor Gud og hans skaperverk.

4.4 Det vanskelige med voldtekt

Den overordnede tankegangen i diskursteori er at sosiale fenomener så å si aldri er totale.³⁸⁶ Selv om en diskursanalyse er opptatt av de dominerende språkmønstrene, kan ikke diskursanalytikeren unngå å peke på uenigheter innenfor en diskursramme.

Abortmotstanderdiskursen var plural i form av at det fantes ytringer som ikke passet inn i det dominerende diskursmønsteret. Den fremtredende uenigheten innad i abortmotstanderdiskursen dreide seg om voldtekt. Stridsspørsmålet gjaldt om voldtekt var en gyldig grunn for å få abort. Voldtekt som årsak til å få abort ble ikke klassifisert som en sosial indikasjon av myndighetene.³⁸⁷ Til tross for dette ble voldtekt som årsak likevel definert som en sosial indikasjon av enkelte abortmotstandere, der de fremhevet at de var imot sosiale indikasjoner.³⁸⁸ *Dagen* og avisens ansvarlige redaktør i 1970-årene, den profilerte abortmotstanderen Arthur Berg, sto i spissen for å fremheve at voldtekt og blodskam ikke kunne være grunn til å få abort.³⁸⁹ De abortmotstanderne som adresserer at voldtekt ikke er god nok grunn for svangerskapsavbrudd, er tydelige på at voldtekt er en «*umulig indikasjon*».³⁹⁰

*«Den som vil gi fosteret rettsvern, kan ikke dømme det til døden p.g.a. farens misgjerninger. Det er en ulykke for kvinnen det gjelder at hun er blitt utsatt for en forbrytelse. Men verre er det om hun også blir forledet til å gjøre en forbrytelse»*³⁹¹

Det at kronikkforfatteren sidestiller «forbrytelsen abort» med voldtekt understreker hvor alvorlig forbrytelse en abort blir vurdert for å være. I dette verdenssynet blir et abortforbud legitimt fordi det vil hindre kvinnen i å bli «forledet» til å forbryte seg mot Guds lov, noe som vil føre henne til en syndig livsvei. Kvinnens opplevelse og situasjon etter en voldtekt blir her avfeid som irrelevant da fosteret er såpass uskyldig og betydningsfullt at det må fødes til tross

³⁸⁶ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 34

³⁸⁷ Elvbakken, Kari Tove 2013

³⁸⁸ Eriksen, Bent Reidar. (1975, 2.desember). En plass må grensen gå. *Vårt Land*, s.12

³⁸⁹ Kullerud, Dag 2019: 214

³⁹⁰ Melbø, Gunnar. (1975, 10.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

³⁹¹ Melbø, Gunnar. (1975, 10.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

for at det har blitt til under en forbrytelse. Selv om kronikkforfatteren nevner at det er en ulykke for kvinnen å ha opplevd voldtekt, så er ikke det relevant når det gjelder fosterets rett til liv. Fosterets rett til å bli født blir ansett som fundamentalt viktigere enn kvinnens belastning etter en voldtekt. Det problematiske er abort, og ikke forholdet rundt svangerskapets tilblivelse. Det er tydelig at fosterets rett til liv er mer betydningsfullt enn kvinnens liv, noe neste kapittel skal gå dypere inn i.

Det finnes også motsatte ytringer rundt dette spørsmålet, der det argumenteres for at voldtekt kan være en rettmessig grunn for å få abort.³⁹² Dette blir derimot fremstilt som en av svært få anledninger hvor kvinner «får lov» til å ta abort, men abort blir fremdeles innrammet som drap:

*«Rent unntaksvis kan slikt drap forsvares (...) når det er voldtekt med i bildet (...) Men brukes abort som middel til å skjule forutgående synd – hor – da er det å legge synd til synd».*³⁹³

Abortmotstanderne som ser på voldtekt som et unntak for å få innvilget abort, holder fortsatt fast ved rammen for hva abort er. Selv om fosteret blir fjernet på bakgrunn av voldtekt, fremstilles dette fremdeles som et drap.

Dette er ytringer innenfor abortmotstanderdiskursen som ligger i utkanten av diskursen. Det er heller ikke et tema som kommuniseres mellom de kronikkskrivende abortmotstanderne. Temaet blir nevnt sporadisk, og er ikke et tema som blir særlig utbrodert. Likevel er det et tema som ikke er fastlåst og som abortmotstanderdiskursen er splittet over.

4.5 Konklusjon

Som vi har sett hadde kirken stor makt og innflytelse over folks liv i Norge frem mot slutten av 1970-årene.³⁹⁴ Rammene kristen moral satt for seksualitet og forplantning hos kvinner kom i konflikt med kravene fra kvinnebevegelsen. Foucault påpeker at det er en sammenheng mellom makt og motstand.³⁹⁵ Motstand blir ikke ansett for å være en motpol til makt, men som en følge av makt.³⁹⁶ Et kjent aspekt ved Foucaults teori var hans analyse av makt som overvåking, disiplinering og normalisering av sinn og adferd.³⁹⁷ En bestemt innretning på

³⁹² Eek, Jan-Otto. (1975, 14.juni). Nyanser i abortproblemet. *Vårt Land*, s.14.

³⁹³ Hartberg, Gunnar Nagell. (1978, 7.februar). Abort og konfirmanter. *Vårt Land*, s.14

³⁹⁴ Lønnå, Elisabeth 1996: 245

³⁹⁵ Grimen, Harald 2010: 240

³⁹⁶ Gunn, Simon 2006: 93

³⁹⁷ Grimen, Harald 2010: 234 / Gunn, Simon 2006: 94

sinn kan være et grunnlag for at en maktutøvelse skal være virksom,³⁹⁸ men det finnes ingen makt uten motstand.³⁹⁹ En mulig tolkning av tanken om motstandspunkt, er at disiplinering og normalisering av sinn og adferd aldri foregår friksjonsfritt og uten strid. Motstandspunktene finnes der forsøk på disiplinering og normalisering møter den gjenstridige materien som skal disiplineres og normaliseres.⁴⁰⁰ Kristne hadde over lang tid disiplinert kvinners oppførsel i form av å binde henne til barnestell, samt skapt en norm om at kvinner må være mødre og at kvinner måtte ofre seg for denne rollen. Kirkens sosiale makt har gjort at kirken har hatt evne til å disiplinere og normalisere kvinners sinn og adferd i hundrevis av år. Kampen mot denne disiplineringen og normaliseringen av kvinners sinn og adferd hadde over årene variert i styrke og kirkens maktinnflytelse hadde over tid blitt redusert. Likevel kan vi anse 1970-tallet som et kulminasjonspunkt da mange av kvinnebevegelsens krav ble innfridd.⁴⁰¹ Vi kan dermed forstå abortforkjempernes og kvinnebevegelsens lange kamp imot de kristnes disiplinering og normalisering av kvinners sinn og adferd som et motstandspunkt, der abortforkjemperne har vært i strid med de kristne abortmotstandernes definisjon av riktig kvinnelig oppførsel.

Selvbestemt abort utgjør en stor trussel mot de Gudegitte kjønnsrollene, som befester mannens kontroll over kvinnen. Derfor er behovet for å definere hva en kvinnes natur er og hva som er riktig kvinnelig oppførsel grunnet i at abortmotstanderne trengte å demonstrere hvorfor det var nødvendig med et abortforbud. Kvinnen har en Gudegitt rolle til å føde barn i smerter. Det er hennes hellige oppgave som hun må fullføre i lydighet ovenfor Herren. Gud har skapt henne for å bære frem jordens befolkning og det er i kvinnens natur å ofre livet sitt for å føde barn. Selvbestemt abort truer kvinnens hellige oppgave ved at hun kan løsrive seg fra Guds leveregler. Dermed legitimerer diskursen et abortforbud ved å konstruere en sannhet om at et forbud vil hjelpe kvinnen til å være lydig for Gud og hindre henne i å løsrive seg fra sin velsignede oppgave.

En normering trenger alltid et moteksempel for å illustrere normen. I abortmotstanderdiskursen blir abortsøkende kvinner tegnet opp som avvik og dermed et moteksempel for å illustrere hva som er en «ekte kvinne», som da er en kvinne som følger sin natur ved å ofre livet sitt for å føde barn. Denne normeringen gjør det enklere for abortmotstanderne å demonisere abortsøkende kvinner. I abortmotstanderdiskursen ligger det en mistillit til kvinner som moralsk ansvarlige personer. I dette legges det vekt på de kristnes

³⁹⁸ Grimen, Harald 2010: 237

³⁹⁹ Gunn, Simon 2006: 93

⁴⁰⁰ Grimen, Harald 2010: 240

⁴⁰¹ Lønnå, Elisabeth 2019

oppfatning om kvinnens iboende svake og ustabile psyke, og som legitimerer at kvinner må beskyttes fra seg selv. Beskytteren er mannen og abortnemndene. Et abortforbud blir legitimert på bakgrunn av at kvinner trenger en rasjonell autoritet til å bestemme over kvinnens svangerskap. Det ligger her en kompleksitet ved at mannen både er beskytteren, men også en potensiell farlig skikkelse i form av at han kan «skitne» til kvinners seksualitet med sin uetiske seksuelle drift. Derfor blir et abortforbud også legitimert ved at det vil beskytte kvinners seksualitet og beskytte menn fra å bli fristet til å få totalt utløp for sin seksuelle lyster. Det er en forestilling om at et abortforbud vil hjelpe menn å tøyne sine seksuelle lyster, da samleie kan føre til barn.

Kapittel 5: «Da jeg bare var et foster, så dine øyne meg»

Fosteret er et av det fremste nøkkelfenomenet som knyttes til abortdebatten. De fleste av kronikkene og lederne som er analysert i denne oppgaven nevner fosteret i forskjellige vendinger. Fosteret representerer på mange måter «menneskeverdet» for abortmotstanderne. Abortmotstanderne definerer fosteret som et selvstendig individ, og slik blir det også et medlem av det norske samfunnet. Å definere fosteret som et eget menneskeindivid er sentralt for abortmotstanderne da denne definisjon gjør det rimelig å kalle abort for drap, som igjen kan legitimere et abortforbud. Det er også i kampen om å definere sannheten om fosteret hvor det tydeligst kommer frem at abortmotstanderdiskursen har en motdiskurs. «Fosteret» blir forstått og fortolket av ulike sosiale grupper og begrepet «foster» tilskrives ulike betydninger. I dette kapittelet skal oppgaven analysere abortmotstanderdiskursens forsøk på å utelukke andre forståelser og betydninger av fosteret for å skape en entydig definisjon, og dermed også en sannhet om fosteret. Samtidig skal kapittelet undersøke hvilken rolle fosteret spiller i å legitimere et abortforbud. Abortmotstandernes diskursive arbeid i å skape en entydig definisjon av fosteret utgjør her de to underkapitlene.

5.1 Fosteret – et menneskeindivid

Abortforkjemperne på 1970-tallet var opptatt av å fremstille fosteret som et «ikke-menneske» og som en «celleklump» for å rettfærdiggjøre utstøtelsen av fosteret.⁴⁰² Mens abortforkjemperne forsøker å innlemme fosteret som en del av kvinnens kropp, forsøker abortmotstanderne på sin side å skille fosteret fra kvinnens kropp slik at fosteret fremstår som et selvstendig individ.⁴⁰³ For kristne blir menneskelivet til i konsepsjonsøyeblikket.⁴⁰⁴ Det vil si at allerede i befruktningsøyeblikket er fosteret et fullverdig menneskeliv. Slik menneskeliggjør abortmotstanderne fosteret. En diskurs utelukker gjerne andre mulige betydningsdannelser. Det som blir utelukket ligger utenfor diskursens rammer, men fordi en diskurs ofte konstitueres av et ytre, er den alltid i fare for å bli undergravd av dette ytre. Altså at andre definisjoner kan forstyrre en diskurs entydige definisjon av et fenomen.⁴⁰⁵ Det at abortforkjemperne definerer fosteret på grunnlag av medisinske og biologiske forklaringer,⁴⁰⁶ der fosteret fremstilles som en celleklump og en del av kvinnen, undergraver

⁴⁰² Flatseth, Merethe 2001: 62

⁴⁰³ Flatseth, Merethe 2001: 62 / Breen, Håkon Fred. (5.juli, 1975). Viktige saker på kirkens dagsorden. *Vårt Land*, s.7

⁴⁰⁴ Stensvold, Anne 2015: 165

⁴⁰⁵ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 38

⁴⁰⁶ Norsk Helseinformatikk 2017

abortmotstandernes definisjon av fosteret. Det forstyrrer den entydige definisjonen av fosteret som et fullverdig menneskeliv fra unnfangelsen av. «Foster» og «menneskelivets start» er fenomener med konkurrerende forståelsesmåter. Fordi abortmotstanderdiskursen har sin entydige sannhet om fosteret, peker abortmotstanderne på andre forståelsesmåter og definisjoner som ugyldige. Slik sett forsøker også abortmotstanderdiskursen å undergrave det abortforkjemperne anser for å være sannhet:

«Hos aborttilhengerne foregår det en fabelaktig tilsløring av det faktum at livet begynner ved unnfangelsen»⁴⁰⁷

«Et foster, 6 uker eller 6 måneder, er ikke en «celleklump» som det kynisk ble nevnt av en aborttilhenger. Det er et voksende menneske, som jeg og alle andre har vært det engang!»⁴⁰⁸

«Det som er bemerkelsesverdig er at tross bred enighet om at fosteret ikke er noen «celleklump», men et spirende menneskeliv fra konsepsjonen av, går hele liberaliseringen ut på å avskrive fosteret livets rett»⁴⁰⁹

Abortmotstanderdiskursen fornekte påstanden om at fosteret er en celleklump og beskriver denne påstanden som en «fabelaktig tilsløring» av sannheten. Det skrives at det er en «bred enighet» om at fosteret ikke er en celleklump, men denne enigheten er en overensstemmelse blant abortmotstanderne. Likevel blir det fremlagt som om abortmotstandernes tolkning av fosteret er et ubestridelig fakta. Abortmotstanderdiskursens strategi for å avfeie den medisinske definisjonen av fosteret er å forskjønne fosteret som et «menneske» og «menneskebarn». Slik kan abortmotstanderne kalle det et individ og ugyldiggjøre å påstanden om at fosteret er en celleklump.

«Det eneste disse små, ufødte mennesker har «forbrutt» seg med, er at de, reelt eller ikke, oppleves som en for stor belastning for et annet menneske»⁴¹⁰

«Guds ord omtalar fosteret som eit personleg individ. Eit menneskebarn»⁴¹¹

⁴⁰⁷ Bore, Thore Bjarne & Hollekim, Gisle. (1977, 28.desember). Respekt for liv. *Vårt Land*, s.3

⁴⁰⁸ Jacobsen, Birgit. (1976, 7.februar). Den nye abortloven. *Dagen*, s.3

⁴⁰⁹ Stoveland, Bjarne. (1975, 22.januar). Tilbake til et nytt hedenskap?. *Vårt Land*, s.16

⁴¹⁰ Sannes, Kjell Olav. (1976, 26.januar). Abortloven og rettsstaten. *Vårt Land*, s.12

⁴¹¹ Yri, Norvald. (1977, 19.september). Den kristne heimen i vår tid. *Dagen*, s.4

I abortmotstanderdiskursens humanisering av fosteret oppstår det en fornektelse av den fysiske relasjonen mellom kvinne og foster. Abortmotstanderne fornekte fosterets livsnødvendige forbindelse med morskroppen og at fosteret og kvinnen utgjør ett kroppssystem.⁴¹² Det dannes heller en forestilling om at fosteret ikke er en del av kvinnen, men et eget selvstendig menneskeindivid.

«Men for det første er ikke fosteret kvinnens egen kropp»⁴¹³

«Men hele tiden har det for motstandere av fri abort vært av avgjørende betydning å skjelne mellom kvinnens kropp og fosteret som en selvstendig livsenhet»⁴¹⁴

«Dessuten er det ikke sin egen kropp, men et annet menneskes kropp hun forgriper seg på ved abort»⁴¹⁵

Det er en stillhet i abortmotstanderdiskursen rundt den fysiske relasjonen mellom fosteret og kvinnekroppen, da denne fysiske relasjonen svekker påstanden om at fosteret er et selvstendig individ adskilt fra kvinnekroppen. Abortmotstanderne har en svært selektiv biologisk tolkning. Fosteret blir fremhevet som et biologisk liv, men ignorerer fosterets livsviktige kroppslige relasjon til kvinnekroppen. Fosteret knyttes heller til et biologisk liv som symboliserer menneskeverd.

«Biologisk liv og menneskeverd kan ikke skiljast åt. «Fri abort» er difor ein illusjon»⁴¹⁶

I sosial integrasjon med hverandre kan abortmotstanderne konstruere en sannhet om fosteret som et eget menneske adskilt fra kvinnen. Det at abortmotstanderne skiller fosteret fra kvinnekroppen gjør det mulig å kalle abortforkjempernes fri abort-krav for en falsk forestilling og en innbilning. Anne Stensvold hevder i sin bok at konservative kristnes splittelse av kvinne og foster er et uttrykk for å nekte at graviditet er en prosess.⁴¹⁷ Diskursen som er analysert i denne oppgaven avdekker derimot at norske kristne abortmotstandere viser

⁴¹² Ravn, Malin Noem 2004

⁴¹³ Evjen, Julius. (1974, 8.august). Selvbestedt abort. *Dagen*, s.3

⁴¹⁴ Breen, Håkon Fred. (5.juli, 1975). Viktige saker på kirkens dagsorden. *Vårt Land*, s.7

⁴¹⁵ Leivestad, Klara Ekre. (1974, 11.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4

⁴¹⁶ Tveit, Alvhild. (1974, 17.oktober). Fri abort vil skapa nye bærer og undertrykking. *Vårt Land*, s.14

⁴¹⁷ Stensvold, Anne 2015: 162

en viss tvetydighet når det kommer til definisjonene av foster og graviditet.

Abortmotstanderne er tydelige på at fosteret er å regne som et fullverdig menneskeliv fra unnfangelsen av, med egne rettigheter og egen sjel. Samtidig brukes ord som «*spirende barneliv*»,⁴¹⁸ «*gryende liv*»⁴¹⁹ og «*spirende frø*»⁴²⁰ når abortmotstanderne omtaler fosteret. Dette viser at det er ikke en totalavvisning av at et svangerskap er en utviklingsprosess, slik Stensvold hevder. Metaforene «*spirende barneliv*», «*gryende liv*» og «*spirende frø*» spiller på at det er en likhet mellom fosteret og en plante. Det vil si at selv om abortmotstanderne definerer fosteret som et menneskeindivid fra konsepsjonsøyeblikket av, anerkjennes det at et fullt utviklet menneske blir til gjennom en prosess i livmoren.

I sammenheng med at fosteret blir definert som en selvstendig skikkelse, blir fosteret også innlemmet i samfunnet som en samfunnsborger med like rettigheter og krav på rettsvern som andre norske samfunnsborgere. Likevel ligger det en tankegang om at fosteret har forrang foran kvinnen:

«Kva slag lov seier at mora sitt liv er større, har meir verdi enn barnet. Og kva slag mor er det som ofrar sitt barn for sitt eige liv?»⁴²¹

Det at abortmotstanderdiskursen definerer fosteret som et menneske med like menneskerettigheter som alle andre, impliserer at den gravide kvinnens rettigheter er satt til siden.⁴²² Kronikkforfatteren benytter seg av retoriske spørsmål for å styrke standpunktet om at fosterets livsrett er mer verdt enn kvinnens liv. For å understreke at fosteret er et eget selvstendig individ med sjel og rettigheter, adskilt fra kvinnens kropp, benytter abortmotstanderne seg av et metaforisk grep som beskriver kvinnens kropp som et hus for fosteret:

«Ein abort kan aldri vera sjølvvald. Ordet “sjølv” peikar på individet. Og det individet det er tale om er korkje tale- eller valført. Det er det individet fosteret “bur” hos - mora - som etter lovframlegget skal velja. Men ho vel liv eller død for ein annan - fosteret»⁴²³

⁴¹⁸ Stokka, Trygve. (1976, 14.januar). Opprop til Stortinget. *Dagen*, s.3

⁴¹⁹ Larsen, Mangor. (1975, 8.september). Lønnings eller KrFs forslag?. *Vårt Land*, s.15

⁴²⁰ Gamborg, Anna Barbara. (1975, 29.desember). Gråt, min sjel. *Vårt Land*, s.10

⁴²¹ Aase, Alice. (1975, 17.oktober). Provosert abort er legalt dråp. *Dagen*, s.3

⁴²² Stensvold, Anne 2015: 165

⁴²³ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

«... Å vise respekt for livet og for den gravide kvinne som i 9 mnd huser en ny samfunnsborger med retten til livet – uten at det er en del av hennes egen kropp og sjel, men en egen selvstendig personlighet som skal tjene samfunnet og foreldrene for framtiden»⁴²⁴

Metaforene «bor hos» og «huser» impliserer at fosteret «er på besøk» og at kvinnens kropp gir husly til dette mennesket for en tidsbegrenset periode. Metaforer kan brukes til å forenkle komplekse situasjoner, fordi metaforene fremhever en side av en situasjon mens de dekker over andre.⁴²⁵ Et uønsket svangerskap kan forstås som en kompleks situasjon, men som her blir forenklet ved at abortmotstanderne fremhever fosteret som et losjerende menneskeindivid i kvinnens livmor. Mens kvinnens situasjon blir dekket over ved å heller fremheve kvinnens kropp som en bolig for fosteret. Men som «utleier» har ikke kvinnen makt, da kvinnens kropp er Guds eiendom. Hun har dermed ikke kontroll over hvem som skal «bo» i livmoren.

Fordi abortmotstanderne produserer en sannhet om at fosteret allerede er et menneskeliv med like rettigheter som andre norske borgere, blir det innenfor diskursens grenser en selvfølge å beskrive abort som drap og gyldig å kunne kalle abort for mord på kommende norske samfunnsborgere. Slik kan abortmotstanderdiskursen legitimere et abortforbud. Når abortmotstanderne setter abort i sammenheng med drap av menneskebarn, spiller de på patos for å fremkalle sympati for fostrene. Ut ifra argumentet om at abort er drap identifiserer de seg selv som forsvarere av ufødt liv. Underforstått at dette livet måtte vernes mot noen som var i stand til å drepe: Kvinnene og mødrene.⁴²⁶ Innenfor diskursens rammer er det derfor mulig å tegne opp et bilde av abortsøkende kvinner som mordere. Abortmotstanderdiskursen konstruerer en realitet der abortmotstanderne avslører at ord som «*selvvalgt*», «*frigjøring*» og «*herre over egen kropp*» er tilslørende uttrykk for den virkelige sannheten bak disse ordene: At abort er å drepe.⁴²⁷ I denne sannheten fremstilles abortsøkende kvinner som morderiske bødler.

«I dag er det mori sjølv som seier: Drep barnet!»⁴²⁸

⁴²⁴ Leivestad, Klara Ekre. (1978, 28.april). Selvbestemt abort – Mannsfrigjøring?. *Dagen*, s.3

⁴²⁵ Hitching, Tonje 2011: 183

⁴²⁶ Aanesen, Ellen 2012: 309

⁴²⁷ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

⁴²⁸ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

«Fri abort betyr i virkeligheten å gi kvinnen henrettelsesrett i forhold til det barn som utvikles i henne»⁴²⁹

«Moren planlegger og bestemmer henrettelsen. Legen avretter. Helsepersonell er medvirkende i avlivningen»⁴³⁰

Abortmotstandernes karakteristikk av abortsøkende kvinner som mordere og beskrivelsen av abort som drap blir begrunnet i det femte bud: «Du skal ikke slå i hjel». Abort blir derfor forankret som en dødelig synd og en krenkelse av Guds skaperordning. Det femte bud er grunnlaget for at diskursen kan innramme abortsøkende kvinner som mordere og abort som drap. De ti bud blir da kunnskapssystemet som ligger til grunn for at disse to «faktaene» fremstår som sannhet. Både FAMSAs medlemmer og konservative kristne bruker det femte bud for å underbygge argumentasjonen om at abort er drap.

«Å avkriminalisere fosterdrap er hedensk. Dette er med åpne øyne å oppheve det 5.bud»⁴³¹

«... en stor del av folket trækker på det 5.bud ved å godkjenne og anbefale mord»⁴³²

I denne virkelighetsoppfatningen fremstår kvinnene som den sterke og potensielt farlige parten, da lovbestemt abort gir kvinnene tilgang til å bestemme om et svangerskap skal avbrytes. I abortmotstanderdiskursen blir dermed fosteret fremstilt som den svakeste parten i en abortsituasjon:

«Vi vil gå inn i et samfunn som har fratatt det svakeste av alle individer - fosteret - siste rest av rettsvern»⁴³³

«Aldri i Norges historie er det drept så mange vergeløse verdifulle liv - under den borgerlige lovs beskyttelse - som i dag»⁴³⁴

⁴²⁹ Kvalbein, Jon. (1974, 7.juni). Fri abort og sosialistisk ideologi. *Dagen*, s.3

⁴³⁰ Ødegaard, Trygve. (1974, 30.november). Tillatt justismord. *Dagen*, s.3

⁴³¹ Stoveland, Bjarne. (1975, 22.januar). Tilbake til et nytt hedenskap?. *Vårt Land*, s.16

⁴³² Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

⁴³³ Bore, Thor Bjarne & Hollekim, Gisle. (1978, 30.mai). Kampen fortsetter. *Vårt Land*, s.5

⁴³⁴ Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

Abortmotstanderdiskursen beskriver fosteret konsekvent for vergeløst.⁴³⁵ Slik fremstilles fosteret som forsvarsløs og hjelpeløs overfor en angriper som yter fysisk vold. Den som angriper og yter denne volden er helsepersonell og abortsøkende kvinner som «forgriper» seg på fosteret. Abortmotstanderdiskursen konstruerer forestillingen om fosteret som vergeløst ved å fremheve at dette individet ikke kan snakke eller handle for seg selv:

«Nå kan jo det ufødte barnet ikke ennå ikke tale for seg, men er ikke desto mindre en selvstendig kropp og sjel, skapt av gud»⁴³⁶

«Og det individet det er tale om er korkje tale- eller valført»⁴³⁷

Derfor blir abortmotstanderne som talerør for fostrene.⁴³⁸ De blir som ambassadører for fostrene og ambassadørjobben abortmotstanderne må gjøre er å redde de svake og hjelpeløse fostrene fra de abortsøkende kvinnene og myndighetene som ønsker å liberalisere abortlovene. Derfor blir et abortforbud legitimert ved at det vil være et vern om samfunnets aller svakeste. En av diskursteoriens utgangspunkt er at en diskurs alltid er i konflikt med andre diskurser som definerer virkeligheten annerledes.⁴³⁹ Abortmotstandernes virkelighet er at de kjempet en kamp for de svakeste, men abortforkjempernes virkelighet handlet også om at de kjempet for den mest utsatte part. Men det er to ulike perspektiver på hvem den svake er, og det er dermed to forskjellige virkelighetsoppfatninger som kolliderer. Abortforkjemperne, med sosialmedisiner Berthold Grünfeld i spissen, hevdet at kvinnen var den dårligst stilte i interessekonflikten mellom fosteret og den gravide kvinnen.⁴⁴⁰ Abortdebatten ble slik også en kamp om offerstatus.⁴⁴¹ Abortmotstanderne utspiller denne kampen ved å eksplisitt hevde at abortforkjemperne ikke kjempet en kamp for den utsatte:

«Grünfeld mener seg å være på de ressurssvakes side. Det er han ikke. Det er det vi som er»⁴⁴²

⁴³⁵ Bjartli, Torleif. (1975, 5.juni). Biskop Lønning fortsatt biskop. *Dagen*, s.3/ Ellingsgård, Ansgar. (1978, 9.mars). Hva med abortsaken nå?. *Dagen*, s.3/ Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3

⁴³⁶ Sundby, Agnar. (1974, 4.mai). Kvinnen selv og andre eiendommelige uttrykk. *Vårt Land*, s.21

⁴³⁷ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

⁴³⁸ Mæland, Jens Olav. (1978, 21.januar). Bots-og minnedag for ufødde liv?. *Vårt Land*, s.16.

⁴³⁹ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 60

⁴⁴⁰ Grünfeld, Berthold m.fl 1973: 49-100

⁴⁴¹ Flatseth, Merethe 2001: 56

⁴⁴² Rø, Otto Christian. (1977, 7.september). Når utgangspunktet er som galest. *Vårt Land*, s.16

På vegne av fosteret spiller abortmotstanderne offeret i interessekonflikten mellom fosteret og den gravide kvinnen. Ved å stille seg på fosterets side og hevde at abortmotstanderne står på den svakes side, kan de erklære seg selv som forkjempere av menneskeverd. Drapsretorikken, som er nært knyttet til definisjonen av fosteret som et menneskeliv, bunner til slutt ut i en bekymring over synet på menneskeverdet.⁴⁴³ Abortmotstanderne peker på det de anser for å være farene ved at fosteret kan få et gradert rettsvern de første ukene av svangerskapet: Det slås fast at dersom selvbestemt abort blir lovlig, vil respekten for menneskeverdet synke generelt i samfunnet og bli et ledd i umenneskeliggjøringen av samfunnet:

«Når fosteret kan avlivast før fødselen, kvifor kan ein ikkje gjera det same med barnet rett etter fødselen? Ja, kvifor ikkje? Det vert ikkje lett å avvisa det spørsmålet. Når synet på menneskeverdet kjem på gli, opnar det seg uhyggelege perspektiv»⁴⁴⁴

Ordene «*uhyggelige perspektiv*» fremstår her som et stilistisk grep da ordene ikke utbroderes og dermed blir det et vagt begrep. Hva er egentlig det uhyggelige? Hvorfor brukes et så vagt begrep? Et vagt begrep blir et effektivt moment fordi alle har sin tolkning av hva ordet «uhyggelig» betyr. Det bidrar til å skape frykt da hver enkelt person kan tenke at det aller verste vil skje dersom selvbestemt abort blir lovlig. Samtidig er det en deterministisk argumentasjon, der «A» uunngåelig vil lede til «B». Det er en beskrivelse av at selvbestemt abort er det farlige første skrittet på vei mot et sted man ikke har lyst til å ende. Det abortmotstanderne trekker frem som «steder» man ikke vil ende er et samfunn uten moral, et samfunn der selvbestemt dødshjelp er lovlig og et hedensk samfunn der livet er nedvurdert.⁴⁴⁵ I abortmotstandernes diskursive arbeid for å opprettholde definisjonsmakten over begrepet «foster», legitimerer de et abortforbud med at abort er drap på menneskebarn og norske borgere. Fordi selvbestemt abort blir sett på som et første steg mot et inhumant samfunn, blir det brukt som en legitimering for å ikke innføre liberale abortlover. I denne forestillingen er fosteret selve symbolet på menneskeverdet. Slik blir selvbestemt abort konstruert som en trussel mot menneskeverdet.

⁴⁴³ Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

⁴⁴⁴ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

⁴⁴⁵ Paulsen, Arne. (1974, 31.oktober). Folket vik steg for steg. *Vårt Land*, s.8

5.2 Fosterets hellighet

Som vi har sett definerer abortmotstanderne fosteret som et individ med like menneskerettigheter som alle andre i samfunnet. Abortmotstanderne argumenterer for at fosterets liv er dyrebart, men hjelpeløst hvis selvbestemt abort blir lovfestet. Dermed trenger fosteret beskyttelse fra abortmotstanderne, og beskyttelsen synliggjøres av at de motarbeider alle forsøk på liberalisering av abortloven:

«Målet må derfor her være å (...) motarbeide konsekvent en abortlov som fratår det uskyldige fosteret i mors liv rettsbeskyttelse»⁴⁴⁶

I forestillingen om at fosteret er et menneskeindivid som er hjelpeløst og svak, ligger det en tankegang om at fosteret har fortrinnsrett over moren: Det uskyldige livet er ukrenkelig og derfor burde det bli beskyttet.⁴⁴⁷

«Men for å bøte på de uheldige følger som måtte oppstå, er det bare å drepe disse uskyldige liv»⁴⁴⁸

Abortmotstanderdiskursen knytter begrepet «uskyld» til det å være moralsk ren. Det er en tanke om at fosteret er uskyldig fordi det ennå ikke har blitt født inn i den verdslige verden og dermed ikke hatt anledning til å synde mot Gud. Det har ikke blitt forurenset eller tilsmusset av verdslige fristelser.⁴⁴⁹ Fosteret er rent, fri fra all skyld og synd. Sitatet viser en holdning om at kvinnen har vært syndig og fulgt verdslige fristelser gjennom seksualitet. Et ønske om abort blir her fremstilt som å reparere en fordervet handling, der handlingen har vært samleie uten et forplantningsmål. Dermed har kvinnen ikke vært moralsk ren i sammenligning med fosteret som er det reneste som finnes. Kvinnen blir også i denne forestillingen ytterligere moralsk fordervet av ønsket om å drepe uskyldige liv. Kvinnen har feilet i å opptre moralsk riktig og det moralske rene fosteret har dermed større livsrett enn kvinnen. Abortmotstanderdiskursen konstruerer slik en sannhet om at fosteret er den mest uskyldige skapningen som eksisterer på jorden. Ved å fremstille fosteret som den mest uskyldige skapningen som eksisterer kan abortmotstanderne male et bilde av aborthandlingen som den mest ondskapsfulle handlingen

⁴⁴⁶ Bore, Thore Bjarne & Hollekim, Gisle. (1977, 28.desember). Respekt for liv. *Vårt Land*, s.3

⁴⁴⁷ Stensvold, Anne 2015: 167-168

⁴⁴⁸ Sandvik, Johan Martin. (1975, 18.august). Livets nemesis. *Dagen*, s.3

⁴⁴⁹ Stensvold, Anne 2015: 168

som finnes. Slik blir uskyldiggjøringen av fosteret til et middel for å undergrave motdiskursen.

I forestillingen om fosterets ukrenkelige uskyld, eksisterer det også en oppfatning om at fosteret er så uskyldig at det etableres nærmest som hellig. Kristendommen plasserer det hellige barnet, altså Jesusbarnet, i sentrum og introduserte forestillingen om at barn var en gave fra Gud.⁴⁵⁰ På grunn av helliggjøringen, blir fosteret en slags direktelinje til Gud fordi fosteret er en gave fra den allmektige Herren. Abort blir da som å likvidere en del av Gud.

«Det er noko av Gud i det spirande barnelivet»⁴⁵¹

«Den ufødte sønnen, den ufødte datteren, — uendelige ufattelige verdier og muligheter til et rikt liv! Hellige Guds gaver, under over alle under, menneskebarnet, Skaperens mesterverk! Skapt for Guds rike til uanet livsutfoldelse kanskje den største velsignelsen som tenkes kunne for mor, for far, for søsken, for folk og land»⁴⁵²

Ved å fremsette fosteret som hellig blir fosteret opphøyd over det verdslige og knyttet spesielt til det guddommelige. Fordi fosteret blir ansett for å være hellig blir også livmoren et slags hellig sted idet fosteret «tar bolig» der:

«Fosteret og morslivet er heilagt og den som rører ved det, kjem under Guds dom»⁴⁵³

«Morslivet med fosteret er heilagt»⁴⁵⁴

For å underbygge påstanden om at fosteret er hellig og nærmere Gud enn andre individ, viser abortmotstanderne til ulike bibelvers som en slags bevisføring:

«Gud er skapar. Og når det gjeld fosteret, har de vore klårt heilt frå Det gamle Testamentet si tid at Gud også er fosteret sin Skapar. “Eg skapte deg i morslivet”»⁴⁵⁵

⁴⁵⁰ Stensvold, Anne 2015: 16

⁴⁵¹ Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3

⁴⁵² Røhnebeæk, Nils. (1975, 18.desember). La barnet leve, såfremt mulig! *Dagen*, s.3

⁴⁵³ Stokka, Trygve. (1975, 26.november). Fostervernet. *Dagen*, s.3

⁴⁵⁴ Stokka, Trygve. (1976, 14.januar). Opprop til Stortinget. *Dagen*, s.3

⁴⁵⁵ Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

«Fosteret som i Bibelen er omtala slik: Då eg var eit foster såg dine augo meg»⁴⁵⁶

«De liv som Gud har sett lenge før de var dannet i mors liv»⁴⁵⁷

Det bibelverset som oftest siteres er «*da jeg bare var et foster så dine øyner meg*».⁴⁵⁸ Det er en tanke om at Gud har tiltenkt og skapt fosteret før det ble «plassert» i livmoren. Samtidig som det er en tanke om at Gud er åndelig til stede i livmoren. For troende kristne er bibelen sannheten da den fungerer som regel og rettesnor for liv og lære.⁴⁵⁹ Det blir da fornuftig og logisk for de kristne abortmotstanderne å bruke bibelen for å underbygge et argument, da bibelen blir en kilde for fakta for hvordan verden er og burde være. De kristnes virkelighetsoppfatning blir fundamentert i bibelen. Bibelvers blir derfor et redskap for å befestе sannheten om at fosteret står nærmere Gud enn andre jordiske skikkelser og at fosteret er ukrenkelig dyrebar. Denne sannheten bidrar til å forsterke kravet om å ikke røre fosteret og menneskers moralske plikt til å verne fosteret. Fosteret som hellig er et effektivt argument for å styrke troen på å måtte verne fosteret, men det er likevel noe inkonsistent med denne helliggjøringen. Er fosteret en bit av Gud eller er det et menneske? Helliggjøringen av fosteret, der det fremstilles som om fosteret er en bit av Gud, kolliderer med forestillingen om fosteret som et fullverdig menneskeliv. Til tross for mangel på helhetlig argumentasjon, opererer likevel begge argumentene sammen.

5.3 Konklusjon

Abortmotstanderdiskursen opphøyer fosteret som selve symbolet på menneskeverdet og slik spiller fosteret en viktig rolle i abortmotstandernes legitimering av et abortforbud. Det konstrueres en sannhet om at fosteret er den mest uskyldige skikkelsen i Guds skaperverk. Selvbestemt abort blir dermed fremstilt som den grovste inngripen i Guds skaperverk fordi fosteret blir ansett for å være hellig ved sin nære relasjon til Herren. I konstruksjonen av sannheten om fosteret som den moralsk reneste skikkelsen som finnes, betraktes fosteret som et forsvarsløst individ som trenger abortmotstandernes beskyttelse. Abortmotstanderne setter seg opp som forsvarere av den svakeste skapningen i verden der antagonistene er abortforkjempere, abortsøkende kvinner og politikere som ønsker å liberalisere abortloven. Abortmotstanderdiskursen definerer denne hellige, uskyldige og forsvarsløse skapningen som

⁴⁵⁶ Rosseland, Sylfest. (1976, 5.juli). Abort – ei feilnemning. *Dagen*, s.3

⁴⁵⁷ Sandvik, Johan Martin. (1975, 18.august). Livets nemesis. *Dagen*, s.3

⁴⁵⁸ Salmenes bok 139, 16, Bibelen 2011

⁴⁵⁹ Redse, Arne 2011: 48-50

et verdifullt menneske. Det konstrueres en sannhet om at fosteret er et menneskeliv med like rettigheter som andre norske borgere, men med større rettigheter enn kvinnen. Ved å argumentere for at fosteret er et menneskebarn med menneskerettigheter, kan abortmotstanderne konkludere med at abort er drap og at abortsøkende kvinner er mordere. I dette verdisynet blir selvbestemt abort fremstilt som det første steget til en fryktelig fremtid der selve livet og menneskeverdet er nedvurdert i samfunnet. Et abortforbud blir dermed legitimert for å hindre drap på uskyldige barn og kommende norske borgere, samt hindre at kvinnene dreper Guds mest dyrebare skapning. Fordi fosteret er selve symbolet på menneskeverdet, blir selvbestemt abort en trussel mot menneskeverdet. Et abortforbud blir dermed fremstilt som essensielt for å verne om menneskeverdet i samfunnet.

Når det kommer til abortmotstanderdiskursens sannhet om og definisjon av fosteret, er den sterkt preget av kommunikasjonen med motdiskursen. Abortforkjempernes oppfatning av fosteret i de første ukene av svangerskapet er i konflikt med abortmotstandernes definisjon av fosteret. Det er i kampen om å ha definisjonsmakten over begrepet «foster» at det kommer tydeligst frem at abortmotstanderdiskursen står i opposisjon til motdiskursen. Dette innebærer også at abortmotstanderdiskursen konstituerer seg mot abortforkjemperdiskursen.

Kapittel 6: Konklusjon

Den overordnede problemstillingen i oppgaven har vært: *Hvordan legitimerte norske kristne abortmotstandere et abortforbud i perioden 1974-1978?* I tillegg har delspørsmålene vært sentrale i besvarelsen av problemstillingen: Hvordan konstruerte abortmotstanderne en sannhet om abort og abortsøkende kvinner? Hvordan ble abort og abortsøkende kvinner problematisert? Hvilke sannhetsregimer om abort ble konstruert og hvordan ble disse kommunisert?

Kildematerialet har bestått av kronikker og leserinnlegg publisert i de kristne avisene *Dagen* og *Vårt Land*, samt avisenes egne meningsyttringer. Med diskursanalyse har oppgaven undersøkt abortmotstanderdiskursen i avisenes spalter for å besvare problemstillingen.

Da Ap-regjeringen på 1970-tallet fremmet forslag om selvbestemt abort, utløste det sterke reaksjoner fra abortmotstanderne, der avisene *Dagen* og *Vårt Land* ble de viktigste plattformene for abortmotstanderne. Her kunne de i fellesskap bygge opp sine sannheter om selvbestemt abort og abortsøkende kvinner. Oppgaven har identifisert tre sannhetsregimer som konstrueres i abortmotstanderdiskursen: 1) Samfunnet vil gå til bunns dersom selvbestemt abort blir lovlig. 2) Kvinners rolle i samfunnet er bestemt av biologien Gud har gitt dem og kan derfor ikke endres. 3) Fosteret er et menneske og derfor er abort drap. I disse sannhetsregimene fremstår abort som en trussel mot det fredelige samfunnet, trussel mot Guds ordning for kjønnene og trussel mot menneskeverdet. Kunnskapssystemet som ligger til grunn for disse sannhetsregimene er bibelen, kristen teologi, de ti bud og Guds leveregler til menneskene. Men hvilke funksjoner har disse sannhetsregimene og hva gir de uttrykk for?

Sannheter gir en trygghetsfølelse, en sikker overbevisning om at man «vet» hvordan verden skal se ut. Sannhetsregimene er en trygghet for abortmotstanderne fordi de vet at så lenge Norge har et abortforbud vil det være et vern mot de alvorlige konsekvensene selvbestemt abort fører til, samtidig som det vil verne om Guds fastsatte kjønnsroller. I abortmotstanderdiskursen er abortmotstanderne i sin egen diskusjonssfære og de bekrefter hverandres verdenssyn der disse sannhetsregimene blir ansett for å være absolutte. En diskurs utelukker andre betydningsmuligheter for å skape entydige definisjoner, men en diskurs opererer aldri isolert og konstituerer seg alltid til det den utelukker.⁴⁶⁰ Det som blir utelukket

⁴⁶⁰ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 37

ligger utenfor diskursens rammer, men fordi en diskurs ofte konstitueres av et ytre, er den alltid i fare for å bli undergravd av dette ytre.⁴⁶¹ Årsaken til at denne abortmotstanderdiskursen eksisterer er fordi det finnes et ytre, en abortforkjemperdiskurs, som destabiliserer de kristnes entydige definisjoner av hva et godt samfunn er, hva som er kvinners rolle og hva et foster er. Derfor bygger abortmotstanderdiskursen opp disse sannhetsregimene for å motarbeide de konkurrerende betydningene av disse tre fenomenene og for å vinne tolkningshegemoniet over hva «selvbestemt abort» representerer. Dermed kan vi si at sannhetsregimene har to funksjoner: Sannhetsregimene skaper en trygghetsfølelse hos abortmotstanderne. Sannhetsregimene fungerer som «motsvar» til abortforkjemperne. For abortmotstanderdiskursen representerer selvbestemt abort en enorm ødeleggende endring på samfunnet, kjønnes ordening og menneskeverdet. Sannhetsregimene uttrykker dermed stor angst for forandring, tap av sikkerhet, tap av makt og tap av orientering. Abortmotstandernes angst for forandring kommer spesielt til uttrykk i ideen om at selvbestemt abort gir kvinnen mer kontroll over eget liv og hun blir et selvstendig autonomt individ, som vil føre til endringer i de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene. I dette bildet fremstår ikke den underdanige posisjonen til kvinnen som like «naturlig». Dette er nært knyttet til angsten for tap av makt. Idet selvbestemt abort blir lovfestet, mister kirken en stor del av makten til å sette standarden for hvordan menneskene skal leve livene sine. Det sentrale her er at kirken med selvbestemt abort vil miste kontrollen over kvinners seksualitet. Det er en frykt for at det patriarkalske systemet ikke lenger vil være toneangivende for kjønnes ordening, der mannen mister sin posisjon som formyndermakt over kvinnen. Når kristne dogmer ikke lenger står i sentrum av samfunnet, fremstår dette som tap av orientering for de kristne abortmotstanderne. Tap av orientering dreier seg på mange måter om at idet selvbestemt abort innføres vil de kristnes oppskrift for hvordan samfunnet skal struktureres, gå i oppløsning. Tap av sikkerhet viser til at vernet mot de alvorlige konsekvensene selvbestemt abort fører med seg raser sammen. Dermed står døren åpen for at samfunnet føres ut i en tilstand av kaos hvor Satan får fritt spillerom, barn blir drept i hopetall og Guds vrede blir en realitet. Abortmotstanderne legger frem et abortforbud som løsningen for å beskytte seg mot disse truslene og for å motvirke forandringen selvbestemt abort fører med seg. For å legitimere abortforbudet bygger abortmotstanderne opp disse tre diskursive sannhetsregimene, der legitimeringen kommuniseres gjennom angstfremkallende retorikk. Kort oppsummert kan vi si at de tre diskursive temaene henger sammen med to sentrale ord: Trussel og angst.

⁴⁶¹ Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise 1999: 38

Hvis vi setter abortmotstanderdiskursen i en større historisk kontekst og spør hvorfor abortmotstanderne ikke lyktes, kan vi skimte en argumentasjon som ikke er på bølgelengde med resten av samtiden. Selv om kampen for kvinners rettigheter hadde vært en lang kamp i flere år, kulminerte det på 1970-tallet. Det skal sies at ikke alle kvinnekamper ble vunnet den gangen, men noen av de viktigste kravene fra kvinnebevegelsen ble innfridd i løpet av 1970-tallet. Enkelte krav som ble ansett som urealistiske ved inngangen til 1970-tallet, ble innfridd i løpet av kort tid.⁴⁶² Det var ikke gitt at disse kravene ville bli innfridd, da det allerede hadde vært en lang sosial og politisk kamp for kvinnebevegelsene. I 1970 var Norge et av de landene i Europa hvor integreringen av kvinner i lønnet arbeid var kommet kortest, spesielt sammenlignet med andre land i Norden, og det norske samfunnet var preget av sterke konvensjonelle kjønnsnormer.⁴⁶³ I løpet av 1960- og 1970-tallet var høyere utdanning blitt lettere tilgjengelig for kvinner, og ga i prinsippet flere valgmuligheter og karrieremuligheter.⁴⁶⁴ Kvinnebevegelsen kjempet for lik rett til arbeid og i løpet av 1970-tallet hadde kvinnes yrkesdeltaking økt så mye at den var bortimot den samme som ellers i Norden, der utbygging av barnehager var en viktig faktor for at kvinner kunne kombinere en yrkeskarriere og rollen som mor.⁴⁶⁵ I 1979 ble likestillingsloven etablert, og i løpet av 1970-tallet kom flere kvinner inn politikken. Økonomisk og juridisk ble kvinner i høyere grad enn før behandlet som individer, samtidig som kvinner hadde blitt mer synlige i samfunnsdebatten, media og kulturlivet. Selvbestemt abort, som var det viktigste kravet i tiden, ble lovfestet i 1978 og ga kvinner større kontroll over egne liv.⁴⁶⁶ Kvinners roller og det norske samfunnet var altså i stor endring. Disse endringene utfordret abortmotstandernes konstruerte sannheter og sto i opposisjon til hvordan konservative kristne oppfattet verden og kvinner, der forslaget om selvbestemt abort var det mest provoserende aspektet med kvinnebevegelsens krav. Det norske samfunnet hadde lenge stått i en sekulariseringsprosess, som på mange måter fremdeles var pågående i 1970-årene,⁴⁶⁷ og utover på 1970-tallet møtte kristne normer større motstand. Lenge så det ut til at folket sto på abortmotstandernes side,⁴⁶⁸ men i løpet av 1970-tallet ble synet på abort mer liberalt blant den norske befolkningen.⁴⁶⁹ Kirken var i ferd med å miste den sterke sosiale kontrollen og kristen seksualmoral hadde

⁴⁶² Danielsen, Hilde 2013: 17

⁴⁶³ Danielsen, Hilde 2013: 12 / Lønnå, Elisabeth 1996: 200

⁴⁶⁴ Lønnå, Elisabeth 2019

⁴⁶⁵ Lønnå, Elisabeth 1996: 200 / Lønnå, Elisabeth 2019

⁴⁶⁶ Lønnå, Elisabeth 2019

⁴⁶⁷ Flatseth, Merethe 2001: 55

⁴⁶⁸ Enge Bertelsen, Jonas 2018

⁴⁶⁹ Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida 2001: 42

over lang tid gradvis mistet fotfeste. Dette var noe av årsaken til at lovforslaget om selvbestemt abort skapte så sterke reaksjoner fra kristent hold og som dermed førte til en hissig debatt mellom abortforkjempere og abortmotstandere på 1970-tallet.

Selv om abortmotstanderdiskursen ikke ønsket å sette kvinnen i sentrum, er likevel alle de tre diskursive temaene knyttet til den irrasjonelle kvinnen som ønsker abort. Det er til syvende og sist hun som truer menneskeverdet i form av at hun «angriper» fosteret. Det er hun som truer samfunnsstrukturene ved å skape uorden i kjønnsrollemønstrene og ved å sette tryggheten i samfunnet i fare, og det er kvinnen som kan utslette Norge dersom hun får tilgang til selvbestemt abort. Det gjennomgående i alle de tre diskursive temaene er at kvinnen blir fremstilt som ustabil, der hun enten er ustabil av natur eller er så svak at hun blir ledet av Satan til å synde og drepe. Selvbestemt abort og abortsøkende kvinner blir problematisert ved at det er kvinnen som *er* problemet. I abortmotstanderdiskursen blir ikke kvinnen fremstilt som et autonomt selvstendig individ, og det er en forestilling om at kvinnens iboende svake psyke blir forverret når hun blir gravid. Hvis vi tenker at en diskurs gjør det mulig å snakke om et gitt problem på et gitt tidspunkt, kan vi trekke frem abortdebatten på 1970-tallet som en mulighetsbetingelse for at abortmotstanderne kunne danne en diskurs som problematiserte kvinnen. På dette gitte tidspunktet kunne abortmotstanderne snakke om kvinners problematiske oppførsel og kvinners problematiske iboende egenskaper, og dermed arrangere normer og utarbeide kriterier for kvinnelig oppførsel med mål om å legitimere et abortforbud. Denne fremstillingen av kvinnen kan sies å være en av årsakene til at abortmotstanderne tapte kampen. Den patriarkalske formynderholdningen abortmotstanderne formidlet samsvarte ikke med det fremvoksende sekulære samfunnet og 1970-tallets økte bevissthet rundt likestilling. Vi kan derfor si at abortmotstanderne tapte kampen fordi de ikke evnet å se kvinner som moralsk ansvarlige individer som kunne være i stand til å forvalte egen autonomi og fordi abortmotstandernes synspunkt ikke harmonerte med de stadig mer sekulære holdningene i samfunnet. Samlet sett kan vi si at abortmotstanderne tapte kampen på bakgrunn av at den kristne argumentasjonen ikke lenger ga gjenklang i et mer sekularisert samfunn der likestillingstanken hadde fått fotfeste.⁴⁷⁰ Til tross for at abortmotstanderne leverte inn over 600.000 underskrifter i 1974, som var langt flere signaturer enn det abortforkjemperne høstet inn, ble abortmotstanderdiskursen aldri så mektig at den hindret lov om selvbestemt abort. Vi kan peke på sekulariseringsprosessen i samfunnet kombinert med at kirken mistet sosial makt

⁴⁷⁰ Lønnå, Elisabeth 2019

og kristen seksualmoral mistet fotfeste som en årsak til hvorfor abortmotstanderdiskursen ikke ble hegemonial.

Norske abortmotstandere er et tema det har blitt gjort lite forskning på, men denne oppgaven har vært et bidrag til å øke kunnskapen om de kristne norske abortmotstanderne på 1970-tallet. Oppgaven har demonstrert at norsk abortmotstand på 1970-tallet besto av en stor sosial gruppe. Oppgaven har gitt innsikt i abortmotstandernes tankemønstre og avdekket strukturene i abortmotstandernes sannhetsregimer. Den har vist hvorfor de norske abortmotstanderne så på selvbestemt abort som et onde, og hvilke overbevisninger som lå til grunn for hvorfor de kjempet imot selvbestemt abort. Samtidig har oppgaven avdekket den herskende holdningen kristne abortmotstandere hadde til kjønn og kjønnsroller. Ved å bruke diskursanalyse har oppgaven klart å belyse abortmotstandernes tanke sett, holdninger, meninger, forestillinger og betraktninger om abort og abortsøkende kvinner. De diskursive mønstrene viser hvilke argumenter som var mest fremtredende i massen av kristne abortmotstandere, samt hvordan de argumenterte imot selvbestemt abort.

Premisset for oppgaven er at hvis vi har mer innsikt om norsk abortmotstand, vil vi også få større kunnskap om historien til den norske abortkampen. Historien om de norske abortmotstanderne har på mange måter havnet i skyggen av kvinnebevegelsens seiershistorie. I en seiersfortelling finnes det alltid en tapende part, men denne tapende parten er også en viktig del av historien. Å inkludere den tapende parten i Norges aborthistorie gir oss en større forståelse av at det ikke var en selvfølge at selvbestemt abort ble innført.

Selv om denne oppgaven har bidratt til en større innsikt i norsk abortmotstandshistorie, er det fremdeles spørsmål rundt den norske abortkampen som trenger å bli besvart. I arbeidet med oppgaven har nye spørsmål dukket opp, men som har falt utenfor oppgavens rammer. Dette gjelder spesielt spørsmålet om hvilken grad utenlandsk abortmotstand har påvirket norsk abortmotstandsbevegelse. Vi har mye kunnskap om hvordan den norske kvinnebevegelsen ble inspirert av både amerikanske, britiske og franske feministiske bølger. Det er da nærliggende å tenke at også norske abortmotstandere har blitt inspirert av abortmotstandsbevegelser i andre land. Det vil være nyttig å utforske hvilke likheter norske abortmotstandere hadde med abortmotstandere i andre land på 1970-tallet, for å sette norsk abortmotstand inn i en internasjonal kontekst da abortsaken var en del av en internasjonal utvikling i perioden. I løpet av arbeidet med denne oppgaven har også en ny abortdebatt begynt å ta form i Norge idet

flere norske partier går inn for å utvide grensen for selvbestemt abort.⁴⁷¹ Derfor ville det vært interessant å gjøre en komparativ diskursanalyse av 1970-tallets abortmotstandere og dagens abortmotstandere. Hvilke likheter og ulikheter finnes det mellom disse to? Bygger dagens abortmotstandere på argumenter fra 1970-tallet? Hvordan skiller dagens abortmotstandere seg fra 1970-tallets abortmotstandere?

Spørsmålene om utenlandsk påvirkning på norsk abortmotstand i 1970-årene og hvilke likheter og ulikheter som finnes mellom dagens abortmotstandere og 1970-tallets abortmotstandere er viktige spørsmål for å ytterligere øke kunnskapen om norsk abortmotstand.

Selv om retten til selvbestemt abort ble innført i 1978, betydde ikke det at kvinners kamp for denne rettigheten var vunnet en gang for alle. Etter at selvbestemt abort ble innført i 1978 har begge sider mer eller mindre sittet stille i båten da loven til en viss grad har balansert hensynet til både abortforkjempere og abortmotstandere. Det har vært en politisk enighet om å ikke røre abortloven, men etter over 40 år uten store endringer i abortloven kom en historisk innstramning i 2019. Dette har endret sakens tilstand og åpnet opp døren for å forhandle om abortloven. Fordi flere norske parti nå går inn for å utvide grensen for selvbestemt abort og fjerne abortnemndene etter uke 12, står Norge ovenfor en ny og følelsesladd runde med abortdebatt,⁴⁷² der en avis kommentator hevder at dette kan bli en stygg abortdebatt.⁴⁷³ Dette viser at abortspørsmålet blir omgjort til et spørsmål om politisk makt og at selvbestemt abort fremdeles er et tema som skaper sterke følelser og hard debatt. Etter over 40 år med selvbestemt abort er abortsaken langt fra over i Norge.

⁴⁷¹ Haakonsen, Andreas 2021 / Fjellanger, Runa, Haugan, Bjørn, Haakonsen, Andreas, Lægland, Martin & Johnson, Alf Bjarne 2021

⁴⁷² Haakonsen, Andreas 2021 / Fjellanger, Runa, Haugan, Bjørn, Haakonsen, Andreas, Lægland, Martin & Johnson, Alf Bjarne 2021/ Ditlefsen, Heidi 2021

⁴⁷³ Skartveit, Hanne 2021

Kilder og litteratur

Primærkilder

Dagen:

Aase, Alice. (1975, 17.oktober). Provosert abort er legalt dråp. *Dagen*, s.3

Aga, Peder Nilsen. (1974, 3.mai). Fridom eller trællekår. *Dagen*, s.3

Aga, Peder Nilsen. (1975, 7.juni). Gamal heidendom i ny form. *Dagen*, s. 3.

Aga, Peder Nilsen. (1977, 27.september). Sjølvbestemt abort – kvinnefront. *Dagen*, s.3

Apelthun, Anita. (1974, 6.juni). Fem konsekvenser av fri abort. *Dagen*, s.3

Berg, Arthur. (1974, 7.juni). Abort som naudverje. *Dagen*, s.3

Berg, Arthur. (1974, 4.september). Bratteli om abortsaken. *Dagen*, s.3

Berg, Arthur. (1977, 15.juni). Grunnlov og abortlov. *Dagen*, s.3

Bjartli, Torleif. (1975, 5.juni). Biskop Lønning fortsatt biskop. *Dagen*, s.3

Bjørsvik, Kjell (1974, 12.juli). Helsepersonellet og abortforslaget. *Dagen*, s.3

Bjørsvik, Sverre. (1975, 31.mai). Otto Hauglin og kristenradikalarane i SV og andre parti. *Dagen*, s.3

Duesund, Peder. (1977, 23.november). Fri abort – eit nytt syndefall. *Dagen*, s.3

Eikje, Ove. (1978, 16.februar). Rede til kamp. *Dagen*, s.3

Ellingsgård, Ansgar. (1978, 9.mars). Hva med abortsaken nå?. *Dagen*, s.3

- Evjen, Julius. (1978, 13.mai). Abort og befolkningsstruktur. *Dagen*, s.3
- Evjen, Julius. (1974, 8.august). Selvbestemt abort. *Dagen*, s.3
- Flatnes, Elisa. (1977, 8.desember). Ve Du, Norge!. *Dagen*, s.3
- Harket, Reidar (1975, 18.juni). Abort og menneskeverd. *Dagen*, s.4
- Helle, Olav. (1976, 4.mars). Seksual-sosialismen. *Dagen*, s.3
- Holte, Matheus. (1978, 31.mars). Guds vredes dom. *Dagen*, s. 3
- Holte, Matheus. (1974, 23.oktober). Lovbeskyttet mord. *Dagen*, s.3
- Holte, Matheus. (1977, 24.februar). Ubotferdig. *Dagen*, s.3
- Holvik, Reidulf. (1978, 25.februar). Det ufødte liv. *Dagen*, s.3
- Jacobsen, Birgit. (1976, 7.februar). Den nye abortloven. *Dagen*, s.3
- Kvalbein, Jon. (1974, 7.juni). Fri abort og sosialistisk ideologi. *Dagen*, s.3
- Leivestad, Klara Ekre. (1974, 12.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4
- Leivestad, Klara Ekre. (1974, 11.november). Om fri abort. *Dagen*, s.4
- Leivestad, Klara Ekre. (1978, 28.april). Selvbestemt abort – Mannsfrigjøring?. *Dagen*, s.3
- Lid, Sigurd. (1978, 12.april). Abort er drap. *Dagen*, s.3
- Lofthus, Dagfinn. (1975, 21.mars). Fri abort uforenlig med likestilling og likeverd. *Dagen*, s.3.

Lofthus, Dagfinn. (1975, 3.april). Helsedirektøren har sviktet helsepersonellet. *Dagen*, s.3

Melbø, Gunnar. (1975, 20.mars). Abort er et symptom på samfunnets kreft-skade. *Dagen*, s.4

Melbø, Gunnar. (1976, 4.mars). De svake må vernes av loven. *Dagen*, s.4

Melbø, Gunnar. (1975, 9.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

Melbø, Gunnar. (1975, 10.juni). Respekten for menneskeliv må gjenskapes. *Dagen*, s.4

Meling, Hans. (1976, 6.januar). Åndeleg okkupasjon av Norge. *Dagen*, s.3

Odland, Paul. (1978, 20.april). Stans krigen mot de ufødte!. *Dagen*, s.3

Paulsen, Arne. (1974, 12.september). Fri provosert abort gjeld liv. *Dagen*, s.3

Rosseland, Sylfest. (1976, 5.juli). Abort – ei feilnemning. *Dagen*, s.3

Røhnebeæk, Nils. (1975, 18.desember). La barnet leve, såfremt mulig! *Dagen*, s.3

Rø, Otto Christian. (1977, 12.februar). Aborttallenes store tragedie. *Dagen*, s.3

Sandvik, Johan Martin. (1975, 18.august). Livets nemesis. *Dagen*, s.3

Stokka, Trygve. (1976, 8.mars). Abortlova og dei styrande i landet. *Dagen*, s.3

Stokka, Trygve. (1977, 4.mars). Den kristne kulturen og den gamle naturkulturen i Norge. *Dagen*, s.3

Stokka, Trygve. (1975, 26.november). Fostervernet. *Dagen*, s.3

Stokka, Trygve. (1976, 14.januar). Opprop til Stortinget. *Dagen*, s.3

Stokka, Trygve. (1975, 3.januar). Samlivsundervisning på etisk grunnlag. *Dagen*, s.3

Stormark, K. (1975, 24.november). Klar tale. *Dagen*, s.4

Sørhus, Sigurd. (1974, 24.august). Skrifta på veggen og fri abort. *Dagen*, s.3

Sæle, Finn Jarle. (1974, 13.mai). Gustavsen og begrepet «mord» i abortdebatten. *Dagen*, s.4.

Wisløff, Carl Fredrik. (1978, 3.april). Det norske samfunnet og de hedenske lover. *Dagen*, s.3

Wisløff, Carl. (1975, 30.mai). Når norsk lov blir hedensk. *Dagen*, s.3

Yri, Norvald. (1977, 19.september). Den kristne heimen i vår tid *Dagen*, s.4

Øberg, Torvald. (1974, 6.juni). Det nye i vår tid og den fornyelsen vi trenger. *Dagen*, s. 4

Ødegaard, Trygve. (1974, 30.november). Tillatt justismord. *Dagen*, s.3

Vårt Land:

Alen, Else Skagestad. (1974, 2.november). Hva er et menneske?. *Vårt Land*, s.21

Aske, Sigurd (1975, 26.mai). Jeg føler meg hensatt til hedenskapet. *Vårt Land*, s. 9

Boman, Thorleif. (1977, 19.mars). Jeg er skuffet. *Vårt Land*, s.16

Bore, Thore Bjarne & Hollekim, Gisle (1978, 5.april). Abort og etikk. *Vårt Land*, s.5

Bore, Thor Bjarne & Hollekim, Gisle. (1978, 30.mai). Kampen fortsetter. *Vårt Land*, s.5

Bore, Thore Bjarne & Hollekim, Gisle. (1977, 28.desember). Respekt for liv. *Vårt Land*, s.3

Breen, Håkon Fred. (5.juli, 1975). Viktige saker på kirkens dagsorden. *Vårt Land*, s.7

Eek, Jan-Otto. (1975, 14.juni). Nyanser i abortproblemet. *Vårt Land*, s.14.

- Erikstein, Einar. (1974, 11.juni). 13 spørsmål til abortsaka. *Vårt Land*, s.12
- Gamborg, Anna Barbara. (1975, 29.desember). Gråt, min sjel. *Vårt Land*, s.10
- Gamborg, Anna Barbara. (1978, 27.januar). Logikk og etikk?. *Vårt Land*, s.16
- Hagene, Hjørdis. (1978, 13.mai). Fri abort – et samfunn i drift. *Vårt Land*, s.29
- Hartberg, Gunnar Nagell. (1978, 7.februar). Abort og konfirmanter. *Vårt Land*, s.14
- Hovland, Bitta. (1978, 21.februar). Abortnemda. *Vårt Land*, s.19
- Johannesen, Gunnar T. (1978, 30.mai). Abort og sosial nød. *Vårt Land*, s.4
- Larsen, Mangor. (1975, 8.september). Lønnings eller KrFs forslag?. *Vårt Land*, s.15
- Livrud, Gunnhild. (1977, 8.februar). Vern om vår ungdom og vår framtid. *Vårt Land*, s.12
- Mæland, Jens Olav. (1978, 21.januar). Bots-og minnedag for ufødde liv?. *Vårt Land*, s.16.
- Nordseth, Kristin. (1974, 30.oktober). Fri abort en seier for mannsdominert samfunn. *Vårt Land*, s.13
- Paulsen, Arne. (1974, 31.oktober). Folket vik steg for steg. *Vårt Land*, s.8
- Rasmussen, Arnold. (1978, 31.mars). Snur Norge seg bort fra kristendommen?. *Vårt Land*, s.13
- Rygh, Helge. (1977, 23.september). Abort og likestilling. *Vårt Land*, s.14
- Rø, Otto Christian. (1978, 30.mars). Abortsakens etiske alvor. *Vårt Land*, s.4
- Rø Otto Christian. (1978, 22.april). Er kulturskiftet blitt en realitet?. *Vårt Land*, s.16

Rø, Otto Christian. (1976, 2.juni). Nei til abort – Ja til livet. *Vårt Land*, s.14

Rø, Otto Christian. (1977, 7.september). Når utgangspunktet er som galest. *Vårt Land*, s.16

Rø, Otto Christian. (1977, 8.september). Sosialistene og reduserte aborttall. *Vårt Land*, s.20

Sannes, Kjell Olav. (1976, 26.januar). Abortloven og rettsstaten. *Vårt Land*, s.12

Slagsvold, Per. (1978, 19.januar). Abortmotstand og politikk. *Vårt Land*, s.17

Stoveland, Bjarne. (1974, 27.august). Selvbestemt?. *Vårt Land*, s.12

Stoveland, Bjarne. (1975, 22.januar). Tilbake til et nytt hedenskap?. *Vårt Land*, s.16

Sundby, Agnar. (1974, 4.mai). Kvinnen selv og andre eiendommelige uttrykk. *Vårt Land*, s.21

Sælthun, Ambjørg. (1974, 23.oktober). Ei misoppfatta kvinnefrigjering. *Vårt Land*, s.15

Tveit, Alvhild. (1974, 17.oktober). Fri abort vil skapa nye bærer og undertrykking. *Vårt Land*, s.14

Litteratur

Aanesen, Ellen. (2012). *Ikke send meg til en «kone», doktor: Fra 3 års fengsel til selvbestemt abort* (2. utg.). Oslo: Forlaget Rødt

Aanesen, Ellen. (Red.) (2018). *Vi var mange: Kvinneaktivister fra 70-tallet forteller*. Oslo: Oktober

Anderson, Benedict. (2016). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Revidert utgave). London: Verso Books

- Andresen, Astri & Elvbakken, Kari Tove. (2018). Fødselskontroll, barnehelse og kvinners rettigheter og plikter. *Tidsskrift for Kjønnforskning* (nr. 42): 67-84
- Andresen, Astri, Rosland Sissel, Ryymin Teemu og Skålevåg Svein Atle. (2012). *Å gripe fortida: Innføring i historisk forståing og metode*. (2.utg.). Oslo: Samlaget.
- Assev, Albert. (1971). *Kristne normer for seksualmoral: Et ord fra kirken*. (2.utg.) Oslo: Land og kirke.
- Benum, Edgeir. (2005). *Aschehougs Norgeshistorie bind 12: Overflod og fremtidsfrykt: 1970-1997*. Oslo: Aschehoug.
- Bjørge, Eirik. (2009). Michel Foucaults bidrag til forståelsen av «makt». *Jussens Venner*, 5, (nr.44) 302-314
- Blom, Ida. (1980). *Barnebegrensning - synd eller sunn fornuft*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Danielsen, Hilde. (2013). *Da det personlige ble politisk: Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Oslo: Scandinavian Academic Press
- Danielsen, Hilde, Larsen, Eirinn, & Owesen, Ingeborg W. (2015). *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Elvbakken, Kari Tove & Blom, Ida. (2001). Linjer i norsk abortlovgivning og abortpolitikk. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 4, (nr.1): 30-48.
- Elvbakken, Kari Tove. (2019). Kompromisset som er satt i spill. I Susanne Kaluza, *Abortkamp: maktkamp* (93-97). Oslo: Res Publica.
- Endsjø, Dag Øistein. (2011). *Sex and religion: Teachings and taboos in the history of world faiths*. London: Reaktion Books.

Enge Bertelsen, Jonas. (2018). *Sisterhood vs Congregation – A study of two opposing social movements in the Norwegian abortion struggle 1970-1981* (Mastergradsavhandling)

Universitetet i Oslo. Hentet 1.februar 2019 fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/63120>

Erichsen, Bodil Chr. (2017). *Norske kvinners liv og kamp*. Oslo: Res Publica.

Flatseth, Merethe. (2009). *Førende forestillinger i fosterpolitikken: En metafor- og diskursanalyse av hvordan kvinne, foster og abort blir konstituert i stortingsdebatter om abort og fosterdiagnostikk* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen, Bergen.

Flatseth, Merethe. (2001). Å bære eller ikke bære – er det spørsmålet?. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 4, (nr. 1): 49-65.

Folkeaksjonen mot selvbestemt abort. (1978). "... ufødt liv har óg en mening ...": *Prinsipielle innvendinger mot regjeringens forslag til ny abortlov, Odelstingsproposisjon nr. 53 (1977-1978)*. Oslo: Folkeaksjonen.

Fulsås, Narve. (2001) Kva er gale med det historiske kjeldeomgrepet? Ein kritikk av kjeldekritikken. *Historisk tidsskrift*, 80, (nr.2): 231-246

Gotaas, Anne-Marit, Gulli, Brita, Melby, Kari & Schiøtz, Aina (1980). *Det Kriminelle kjønn: Om barnefødsel i dølgsmål, abort og prostitusjon: Bidrag til norsk kvinnehistorie*. Oslo: Pax.

Gordon, Linda. (2012). Citizenship and the Right to Birth Control. *Dissent (New York)*, 59 (nr.4): 60-64

Gordon, Linda. (2002). *The Moral Property of Women: A History of Birth Control Politics in America* (3. Utg.). Urbana: University of Illinois Press.

Grimen, Harald. (2010). Michel Foucault - styring, makt og motstand. I Jørgen Pedersen, *Moderne politisk teori* (226-246). Oslo: Pax forlag

Guneriussen, Willy. (2020). Modernitet og modernitetskritikk i Émile Durkheims sosiologi. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 4, (nr.4): 211-224

Gunn, Simon. (2006). *History and cultural theory*. Harlow: Pearson Longman

Hagemann, Gro, Melby, Kari, Sandvik, Hilde, & Øye, Ingvild. (2020). *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* (2. utgave). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Herzog, Dagmar. (2011). *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History* (Vol. 45, New approaches to European history). Cambridge: Cambridge University Press

Hitching, Tonje, Nilsen, Anna, & Veum, Aslaug. (2011). *Diskursanalyse i praksis: Metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Hvalvik, Reidar & Stordalen, Terje. (1999). *Den store fortellingen: Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*. Oslo: Det Norske bibelselskap.

Jørgensen Winther, Marianne, & Phillips, Louise. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforl. Samfundslitteratur.

Kaluza, Susanne. (Red.). (2019). *Abortkamp: Maktkamp*. Oslo: Res Republica.

Kullerud, Dag. (2016). *Bibelen: Boken som formet vår kultur*. Oslo: Verbum

Kullerud, Dag. (2019). *Dagen: 1919-2019: Kulturell motstemme i hundre år*. Oslo: Cappelen Damm: 2013

Kümin, Beat (Red.). (2018). *The European world 1500-1800: An introduction to early modern history* (3 utg.). London: Routledge

Lemke, Thomas. (2019). *Foucault's Analysis of Modern Governmentality: A Critique of Political Reason*. London: Verso Books

Lønnå, Elisabeth (1996). *Stolthet og kvinnekamp: Norsk kvinnesaksforenings historie fra 1913*. Oslo: Gyldendal i samarbeid med Norsk kvinnesaksforening.

Løkke, Anne, & Olden-Jørgensen, Sebastian. (2013). Diskurs for historikere. *Historisk Tidsskrift*, 101, (nr.1). Hentet 1.september 2020 fra <https://tidsskrift.dk/historisktidsskrift/article/view/55927>

Melve, Leidulf, & Ryymin, Teemu. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Pedersen, Willy. (2012). Guds grep - Kristendom, sex og samliv. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 53, (nr.3), 295-315

Ravn, Malin Noem. (2004). *En kropp: To liv. Svangerskapet, fosteret og den gravide kroppen – en antropologisk analyse*. (Doktorgradsavhandling, NTNU). Hentet 10.april 2021 fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/271311>

Redse, Arne. (2011). *Mennesket i Guds verden: En kristen tros lære* (3. utg.). Oslo: Lunde forlag

Russel, Jeffery Burton. (1986). *Mephistopheles – The Devil in the Modern World*. New York: Cornell University Press

Ryymin, Teemu. (2004). «De Nordligste Finner»: *Fremstillingen Av Kvenene I Den Finske Litterære Offentligheten 1800-1939* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Tromsø, Tromsø

Salomonsen, Jone (2003). Fra hedendom til kristendom - eller er vi fortsatt «hedningekristne»? En argumentativ revy over nyere norrøn religionsforskning og dens utfordringer til teologien. *Norsk Teologisk Tidsskrift*, 104 (nr.3), 147-178.

Schanke, Åge. (2006). *Kristen tro – en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sky, Jeanette. (2007). *Kjønn og religion*. Oslo: Pax.

Stensvold, Anne. (2015). *A History of Pregnancy in Christianity – From Original Sin to Contemporary Abortion Debates*. New York: Routledge.

Stensvold, Anne. (2005) Statskirke uten stat – Folkekirke uten folk. I Arne Amundsen Bugge (Red.), *Norges religionshistorie* (s.390-413). Oslo: Universitetsforlaget

Stenvoll, Dag. (1998). *Abort og politikk*. Bergen: Alma Mater.

Stenvoll, Dag. (2003). *Politisk argumentasjon: En analyse av norske stortingsdebatter om seksualitet og reproduksjon 1945-2001* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen, Bergen.

Tjelmeland, Hallvard. Aviser som historisk kilde, i Else-Beth Roalsø, *Å skrive i motvind*, Pressehistorisk forening 2004

Tonkiss, Fran (2004). Analysing text and speech: Content and discourse analysis. I Clive Seale (Red.), *Researching Society and Culture* (s.367-382). London: Sage.

Valen-Sendestad, Fartein. (2005). *Ikke for å herske – innføring i den kristne tro*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Voksø, Per. (1994). *I strid siden freden: Historien om Vårt land 1945-1995*. Oslo: Vårt Land

Oppslagsverk og nettressurser

Bergen byleksikon. (2001, 25.januar). DagenMagazinet. *Bergen byleksikon*. Hentet 15.oktober 2020 fra <https://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/arkiv/1420715>

Berg, Ole T. & Thorsen Dag Einar. (2019, 17.juli) I *Store norske leksikon*. Hentet 7.april 2021 fra <https://snl.no/sosialisme>

Bjørnfeldt, Karoline Spanthus. (2018, 22.november). Abortlovens historie: Slik er vi gått fra halshogging til fri abort. *Forskning.no*. Hentet 15.januar 2021 fra <https://forskning.no/helse-politikk-svangerskap/abortlovens-historie-slik-er-vi-gatt-fra-halshogging-til-fri-abort/1262250>

Bones, Stian. (14.april, 2010). Dagen. I Guri Hjeltnes (red), *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010)* (1.utgave, bind 3, 74). Oslo: Universitetsforlaget.

Browning, Wilfred Robert Francis (2010). Satan. I *A Dictionary of the Bible*. (2.utg.). Oxford: Oxford University Press. Hentet 15.januar 2021 fra <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199543984.001.0001/acref-9780199543984-e-1683?rskey=9udqTO&result=1641>

Christensen, Johan. (2014, 27.november). Salderingspost. I *Store norske leksikon*. Hentet 7.april 2021 fra <https://snl.no/salderingspost>

Den Norske Kirke. (2019, 15.februar). Samtalen om abort – et bidrag fra Bispemøtet. *Den norske kirke*. Hentet 20.november 2019 fra <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/samtalen-om-abort--et-bidrag-fra-bispemotet/>

Ditlefsen, Heidi. (2021, 28.april). Måtte ta senabort i uke 22: – Vondt å lese at jeg er en barnemorder. *NRK*. Hentet 28.april 2021 fra https://www.nrk.no/sorlandet/matte-ta-senabort-i-uke-22_-_vondt-a-lese-at-jeg-er-en-barnemorder-1.15472398?fbclid=IwAR2NnHLcEHziUQ3nSKkNKbq7uiUpOhC64X0JlqculqVT22GnJkfqpKLURoU

Elvbakken, Kari Tove. (2013, 5.november). Kjønn og makt – Abortpolitikk og reproduksjonsteknologi. *Universitetet i Oslo, det samfunnsvitenskapelige fakultet*. Hentet 20.oktober 2020 fra <https://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/Elvbakken.html>

Fjellanger, Runa, Haugan, Bjørn, Haakonsen, Andreas, Lægland, Martin & Johnson, Alf Bjarne. (2021, 17.april). Historisk abort-vedtak i Ap: Vil ha 18-ukersgrense. *Verdens Gang*. Hentet 24.april 2021 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/bnPXAB/historisk-abort-vedtak-i-ap-vil-ha-18-ukersgrense>

Furre, Berge. (14.april, 2010). Vårt Land. I Guri Hjeltnes (red), *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010)* (1.utgave, bind 3, 121 & 382). Oslo: Universitetsforlaget.

Grimmert, Nora. (2020, 23.januar). Nostalgiens løgner. *Katarsis*. Hentet 19.april 2021 fra <https://katarsisuib.no/nostalgiens-logner/>

Gudvang, Stein. (2014, 27.mars). Her er Børre Knudsens dramatiske liv. *Dagen*. Hentet 1.november 2019 fra https://www.dagen.no/perspektiv/Her_er_B%C3%B8rres_Knudsens_dramatiske_liv-73061

Haakonsen, Andreas. (2021, 16.april). Ny VG-måling: Folket er splittet om fri abort til uke 18. *Verdens Gang*. Hentet 24.april 2021 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/qA4Woo/ny-vg-maaling-folket-er-splittet-om-fri-abort-til-uke-18>

Jordåen, Runar. (2020, 6.mai). Historia om § 213. *Skeivt arkiv*. Hentet 20.april 2021 fra <https://skeivtarkiv.no/en/node/4123>

Juergensmeyer, Mark, & Roof, Wade Clark. (2012). Satan. I *Encyclopedia of global religion*. (s.1129) Thousand Oaks. California: SAGE

Kjeldstadli, Knut. (2017, 6.oktober). Hvorfor sosialisme?. *Manifest Tidsskrift*. Hentet 15.april 2021 fra <https://www.manifesttidsskrift.no/hvorfor-sosialisme/>

Krosby, Lunde Silje. (2019, 18.januar). Ropstad vet ikke hva han snakker om. *TV2.no*. Hentet 21.oktober 2019 fra <https://www.tv2.no/a/10353712/>

Lønnå, Elisabeth. (2019). Den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene. *Kvinnehistorie.no*. Hentet 10.april 2021 fra <https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-780>

Mene Tekel. (Ingen publiseringsdato). I *Det norske akademisk ordbok*. Hentet 26.januar 2021 fra https://naob.no/ordbok/mene_tekel

Njølstad, Olav. (2015, 15.november). Atomfrykt. *Norgeshistorie*. Hentet 20.april 2021 fra <https://www.norgeshistorie.no/velferdsstat-og-vestvending/1816-atomfrykt.html>

Norsk Helseinformatikk. (2017, 3.april). Fosterutvikling. *NHI.no*. Hentet 28.april 2021 fra <https://nhi.no/kroppen-var/fosterets-utvikling-embryologi/fosterutvikling/>

Skartveit, Hanne. (2021, 25.april). Drøyt fra SV om abort. *Verdens gang*. Hentet 27.april 2021 fra https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/7KzGEK/droeyt-fra-sv-om-abort?fbclid=IwAR3sAltJcVqkDye_0PWq4Pja5k-Qj6eNH_LQWe0oSKVBv1119OJYJz9wMT4

Steenhoff, Eirik A. (2019, 18.februar). En sjokkerende uttalelse. *Dagen*. Hentet 20.september 2019 fra <https://www.dagen.no/meninger/debatt/2019-02-18/En-sjokkerende-uttalelse-718876.html>

Støre, Maria. (2019, 13.juni). Protest for abortloven: - Vi kommer til å stille kvinnesterke. *Verdens Gang*. Hentet 15 oktober 2019 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/jdw4j9/protest-for-abortloven-vi-kommer-til-aa-stille-kvinnesterke>

Westrum-Rein, Jenny, Rognsvåg, Silje, Senel, Emrah. (2019, 13.juni). Historisk innstramming i abortloven. *NRK*. Hentet 18.september 2019 fra <https://www.nrk.no/norge/historisk-innstramming-i-abortloven-1.14587134>

Øygård, Olav. (2019, 11.mars). Kirken i abortdebatten. *Itromsø*. Hentet 22.september 2019 fra <https://www.itromso.no/meninger/2019/03/11/Kirken-i-abortdebatten-18633487.ece>

